

Luceafărul

Săptămânal de literatură. Nr. 16 (406), serie nouă. Miercuri 28 aprilie 1999. Preț: 3.000 lei

JOHN FOWLES

„Și totuși John Fowles nu și-a spus ultimul cuvânt. Dascăl ratat, poet ce și-a abandonat curând lira sau filozof profund al unui singur opuscul (*The Aristos - a self portrait of ideas*), el a fost și va rămâne un mare romancier.” (Virgil Lefter)

CORNELIU BARBORICĂ

Schimnicul știa pe cine are dinaintea sa. Trecuseră atâția ani și totuși pe chipul de adolescent al fostului chelner de la cafeneaua Metropolitan de pe Corso nu se schimbase aproape nimic, pielea lui de spân lucea în bătaia razelor soarelui ce stătea să cadă pe după creasta muntelui, aceeași agresivitate de slugă hăituită îi fulgera ochii de drac.

- Știi cine sunt eu? Întrebă el însetat de sine și de nevoia bolnăvicioasă de a se ști prețuit.

- Cum să nu. Sunteți tovarășul prim secretar Costel Borcan...

ISO CAMARTIN

Bertolt Brecht a făcut elogiul vameșului care, la frontieră, îi cere înțeleptului ce-și părăsește țara să-și prezinte „actele“ de înțelepciune. O sarcină asemănătoare le revine azi traducătorilor, căci ei refuză intrarea mărfurilor nedecarate și semnaleză cu cea mai mare precizie înșelătoria în privința calității.

105.10

OFENSIVA SEMIDOCTILOR

Am înțeles: cei care au cântat în strună regimului roșu sau au stat retrași (de teamă, din lașitate!) în propriile cochilii nu s-au aventurat(!) să înfrunte direct (sau chiar ocolit) tirania. Așa au fost vremurile, așa s-au călit unele caractere. Din această cauză suntem tentați să-i înțelegem. Situația se schimbă atunci când o parte dintre aceștia, sau alții de aceeași teapă, au opinii, și nu dintre, cele mai comode, dau verdicte, deși n-au autoritatea morală s-o facă, ba chiar trec la acuzații directe.

* Nu poate fi învinuit nimeni că n-a riscat, dar atunci când cineva pune la îndoială buna credință a altora sau chiar neagă o anumită evidență, cum se întâmplă cu literatura de sertar, reacțiile noastre nu rămân înghețate. Mai ales că, nu cu multă vreme în urmă, am editat un număr special, în care am demonstrat că au rămas în afara publicării peste patruzeci de cărți, câteva dintre ele remarcabile. Și ne temem că nu le-am descoperit pe toate. * Ei bine, în aceste circumstanțe, se mai arată câte un obscur, cum se trădează a fi semidoctul Marian Petcu, care își dă și el cu părerea, fără măcar să clipească de jenă. Zice el în „Cotidianul“: „Nu se poate spune că au fost - firește cu câteva excepții (Goma și alți câțiva) - mari cenzurați la noi. De regulă, și-au publicat cărțile. Marea literatură de sertar de care s-a tot vorbit s-a dovedit că a fost aproape inexistentă.“ * Suficiența și superficialitatea acestui condei (doar s-a dovedit a fi un transportor de la o gazetă la alta!) sunt în afara oricărui dubiu. Nu ne obosim să-i introducem în memorie autori și titluri, sperând că, măcar în ultimul ceas, se va documenta cu atenție și nu va mai arunca în mass-media ceea ce aude în târg, acolo unde, de regulă, urechiștii au tot interesul să intoxice opinia publică.

Editori:

■ Uniunea Scriitorilor din România

■ Fundația Luceafărul

Cu sprijinul Fundației Soros pentru

o Societate Deschisă și al Ministerului Culturii

Redacția:

Laurențiu Ulici (director)

Marius Tupan (redactor-șef)

Liviu Crișan (tehoredactor)

Simona Galatchi (corector)

Redacția și administrația:

Calea Victoriei nr. 133, București, sector 1,
telefon 659.67.60,
fax 312.96.93

Cont în lei: Banca Comercială Română, filiala
sector 1, Calea Victoriei nr. 155.
Număr de cont: 451030121163
Cont în valută: 472161601590

Tehnoredactare computerizată:
FUNDAȚIA LUCEAFĂRUL

Tipar: SEMNE '94

Abonamentele se pot face la toate oficiile poștale din țară. Revista noastră este înscrisă în Catalogul publicațiilor la poziția 2048.

putem fi citați pe internet la adresa:
<http://bic.romlit.ro/email/luceafarul@bic.romlit.ro>

DESPRE CINE SĂ SCRIBU MAI ÎNTÂI?

de HORIA GÂRBEA

Când vine primăvara pare că se înmulțesc și cărțile. Mai ales cele de poezie. Prietenii îmi dau, cu multă politețe, cărțile lor. Eu întâi mă bucur. Pentru ei că au mai scos o carte, pentru mine că pot s-o citesc. Pe urmă însă, mă întunec puțin. Când să le citesc pe toate? În cele din urmă le iau cu mine în autobuz, în metrou, la facultate, la examene. Le termin. Dar dacă le citesc, îmi vin idei și trebuie să și scriu despre ele. Asta nu se poate din mers! Trebuie să stau la calculator. Și timp de unde?

Ce-or zice prietenii mei despre mine? Că nu mi-au plăcut volumele lor și că evit să scriu? Aș vrea să creadă că nu-i adevărat. Era încă frig afară când Paul Vinicius mi-a dat volumul lui, debutul lui. Drumul până la ospiciu și înțoarcerea pe jumătate. Am citit, mi-a plăcut, n-am scris. Mi-a dat Valeriu Stancu recentul lui volum de versuri. Am scris, n-am încă un loc unde să-l public. Mi-a trimis Gh. Izbășescu antologia lui din Colecția „La Steaua“. Aici n-am remușcări - s-a pierdut la poștă. Cu Florica Bud și Marin Codreanu am rezolvat că le-am scris câte ceva chiar în cărțile respective. Au apărut trei antologii de versuri senzaționale din opera a trei poeți minunați și uifitori (dacă supăr pe cineva, îmi cer iertare): Angela Marinescu, Nichita Danilov și Mă Petreu. Ce mă fac eu cu ele? Unde să scriu despre toate? Și, mai ales, cu care să încep?

Pe când mă văicăream așa, mi-a mai dăruit și Iolanda Malamen o carte a ei cu desene de Felix Lupu. Volum de proză. Noroc că subțirel la numărul de pagini! Și ce titlu: *Eu, meseria de călău și melancolica regină!*

Pe Mihai Gălățanu îl mai las blocat cu titlul lui, *Poetus captivus*, dar, dacă anăun mult, e-n stare să mai scoată un volum. Noroc că au trecut patru luni din an și Aurelian Titu Dumitrescu încă n-a editat nimic pe 1999. Dar știu că nu-i departe elipa aceea! Ce pot să fac? Mă bucur pentru cărțile lor, mă întristez, pentru lipsa mea de timp care poate trece drept impolitețe și ingratitudine. Dar trebuie să văd și spectacole, că acum se termină stagiunea și am un sac de piese nevăzute, că mi-e rușine să mai dau ochii cu lumea. Așa-mi trebuie dacă scriu prea multe articole pe săptămână.

Dar credeți-mă, dragii mei autori, contemporani cu mine, mi-au plăcut cărțile voastre, vreau să scriu despre toți. Ca să alle toată lumea cât sunteți de buni, de inteligenți, de subțili.

acolade

IEȘIREA ÎN DECOR (I)

de MARIUS TUPAN

Când pacea și înfrățirea încep să caepareze o perioadă relativ scurtă de timp, se mai tulbură apele cu câte o anchetă, de mică sau mare amploare, depinde de cei care o regizează, cu câte o nadă, aruncată unei personalități, ca și-n viața literară spectacolul să fie reanimat. În ton cu comedia tranziției noastre, care aduce pe scenă (adică în arenă) scamatori ce umbresc până și creațiile lui Nenea Iancu. O pradă, ușor de vânat, dar și de macerat (!) pare să fie romanul. Nu doar că-i o specie proteică, accesibilă și ademenitoare - uncori! - dar și fiindcă scrierea aceasta își conține și comentarii, la fel de numeroși ca aceia care supraveghează jocurile de pe stadioane. Câți se încumetă să citească miile de pagini e greu de ghicit. Ceea ce se observă ține de domeniul hazului. Mulți sunt dispuși să-și dea cu părerea. Nu contează că-s poeți, gazetari sau comentarii generali. Punctul lor de vedere trebuie înregistrat și, dacă e posibil, luat în calcul. Snobismul e o boală grea, vanitatea, una cronică. Ca și-n alte epoci, se stărnesc lamentațiile. N-avem roman! Păcat că au terminat

combustibilul marii seționări! Gata, s-a z cu lantezia, memorialistica a câștig definitiv terenul! Experimentele nu mduc nicăieri! Proza facilă nu ocolește nici pe noi! Guralivii și maschează, de fapt, absența talentului. Se lasă impresia că traversăm, o adevărat, o criză profundă a literaturii. că maculatura invadează tarabele, i ceei hărăziți să-și urneze vocația găsesc într-o curioasă expectativă Semnalarea crizelor pare să fie strig al celor care continuă să se afle derută, dar și o amăgire a celor ce realizează că nu au resurse suficiente pentru a-și capta cititorii. Dar mai ceva despre care se vorbește timiditate și prudență, din motive nouă nu ne scapă, însă nu știm de semnalarea lor ar putea stimula comentarii pe măsura operelor care scriu azi. Fiindcă, în poșta atător v sumbre, dar și a unor zvonști serviciu, noi credem că literatură română e la fel de fecundă, aut dotați continuă să fie inspirați, contribuția noilor veniți trebe încurajată și semnalată cu generozitate

CHIAR ȘI UN GENIU

de CAIUS TRAIAN DRAGOMIR

Marca expoziției „Țuculescu” din 1965 a fost resimțită în cultura română a vremii drept o dovadă a eliberării spiritului, drept proba evidentă a incapacității, fie și a celei mai îndârjite dorințe de dominație, constrângere, îngustare și condiționare a intelectului, de a suprima spontaneitatea sufletului nemuritor al omului, probă la fel de puternică pe cât fusese, într-un plan uman mai larg, cu un an înainte, eliberarea deșinșilor politici din închisorile unui regim care nu mai putea rămâne ceea ce fusese, dar care nu se schimba decât pentru a-și păstra cele mai multe din trăsăturile sale definitorii. Precum poezia care se năștea atunci, opera lui Țuculescu - realizată într-o mare măsură în cei mai întinse ani ai comunismului, expusă însă anterior doar când și când, înfinitesimal și fără a-și releva adevărată semnificație - vorbea României și lumii despre faptul că oricâtă brutalitate s-ar pune în actul alienării conștiinței, această brutalitate tot este obligată într-un fel sau altul, să se retragă în fața puterii de exprimare a unui om ales, în fața nevoii irepresibile de libertate a ființei umane. Expoziția „Țuculescu”, din 1965, a oferit o remarcabilă și absolut sără parte a motivației multor vieți dedicate ideii, trăirii, luminii interioare și, de fapt, multor vieți, pur și simplu. Actuala expoziție (1999) a aceluiși pictor nu mai are cum reprezenta tot atât; faptul apare drept expresia unei anumite normalizări a existenței noastre - intens paradoxală, normalizare totuși - dar, în același timp, relevă și unele aspecte generale ale condiției artistului, prea puțin îmbucurătoare.

Chiar și un geniu - și Țuculescu participă la sfera vastă a acestui concept, aflat undeva pe o cale care îi are la un capăt pe Grigorescu și Andreescu, iar la celălalt pe Brâncuși - trăiește sub apăsarea vremurilor, cel puțin în măsura în care acestea se reflectă în stilul unei epoci sau al altuia, al unei anumite geografii sau al unei ambianțe culturale, ori istorice, oarecare. Chiar și cel care va refuza orice conformism sau, mai ales, orice compromis

rămâne totuși, măcar cunva, provizoriu, dar încă evident, captiv în orizontul care i-a fost dat. Amplu prezentat, în 1966, la Bienala de la Veneția, picturile sale pareau timp de câțiva ani, grupate într-o foarte reprezentativă expoziție itinerantă, fără ca Statele Unite, Franța, Suedia, Belgia, Universal apreciat, este apoi uitat, sau cel puțin trecut în inventarul simplelor amintiri inconsistente. Nu era nici un motiv de a nu fi primit în galeria celor mai remarcabili plasticieni ai lumii din cea de a doua jumătate a acestui secol. Speranța de a-l vedea vreodată apreciat așa cum este oricare dintre artiștii care se numără împreună cu un Matisse, cu un Dehné, un Pollock, un Buffet sau un Sotto pare de neputință în considerație. De ce? El nu este integrat ca personalitate distinctă și cu atât mai puțin o dată cu întreaga cultură cărăia îi aparține, constelație în care dintre români îl aflăm în chip integral doar pe Brâncuși, iar prin relativă extensie a criteriilor pe Ionescu, Cioran, Enescu, Eliade. Condiția de supremație a unei opere implică, în universalitate, înfrunarea unui număr de argumente între care figurează cu necesitate constanța impecabilă a valorii creațiilor, o originalitate inconfundabilă și la fel de extinsă asupra tuturor componentelor opereii, luarea în considerație, implicită, subtextuală, a întregii istorii anterioare a artei, aerul, prezent în creație, al apartenenței la un anumit spațiu de cultură, de primă și acceptată mărime și - în general, dar nu obligatoriu - prezența, sub privirile conștientilor, în intervale largi de timp și în medii diverse. Asemenea apartenenței la cele mai exclusiviste conferențe, în care inițierea trebuie la nesfârșit repetată, supremația creației de artă și a creatorului necesită o insistență și o neobosită reconfirmare. Mediul unei culturi care nu a participat decât episodice la marea istorie spirituală a lumii - cauzele pentru care s-a întâmplat aceasta nu sunt relevante sub raportul acceptării unei valori - este un dezavantaj chiar și pentru un om de geniu, sau poate tocmai pentru acesta.

Există, în pictura lui Țuculescu, un număr de elemente ce exprimă într-un mod indirect și totuși sigur condiția istorică pe care pictorul a trăit-o. Elementul folcloric incorporat într-o foarte semnificativă parte a creației sale își are originea în influențele pe care pictorul le putea resimți încă din tinerețea sa; în perioada comunistă folclorismul reprezenta însă un alibi convenabil, în fața certe acuzații de vinovăție, emisă din unghiul dogmelor vremii. Totemismul poate convinge oricând pe analistul de intenție psihologică al picturii lui Țuculescu cu privire la faptul că pentru marele artist lumea existenței personale este una impregnată de un profund și amenințător primitivism. Motivul ochilor omniprezenți arată în direcția angoasantă a întințirii pierdute. Geniul pictorului se exprimă perfect în toate aceste trei registre tematice, dar supradimensionarea lor, dezolată sau tragică, face din el un marginal în contextul picturii acestui secol, înainte de a face din opera sa una de o perfectă originalitate, deși lucrul se întâmplă - și el, totuși - până la urmă.

Metafizica picturii lui Țuculescu aduce acesteia o înfinită noblete. Jocul de negru și aurin - în locul celui al albastrului închis și cărămiziuului unui alt mare pictor, Petrescu, de la care Țuculescu a învățat mult sub raportul lucrului în plan coloristic - aduce o specială decizie a constrastelor care guvernează universul. Spațiul integral prin vitalitatea universală din spatele suprafețelor, obiectelor, aparențelor („Ochi negri în oceanul oranji”, „Marea”), abandonul într-o lume pierdută („Noapte cu salcâmi”) sunt dovezi ale existenței unei adevărate viziuni cosmologice, în sufletul artistului, o cosmologie evident adoptată intelectual și nu doar emoțional.

Sub presiunea condiției sale imediate, pictorul nu a acceptat niciodată alienarea opereii sale, dar a ajuns uneori la o anumită derivă a motivelor tratate, la o diversificare scăpată de sub control a acestora, a pictat pe suprafețe adesea dimensional impropriu, fiindănt cont de modul în care umplea spațiul și astfel s-a întâmplat să ajungă la raporturi nepotrivite între dimensiunea masei, natura subiectului și suprafața pânzei.

Cu mult prea multe obstacole a trebuit să se lupte artistul și dacă nu a izbutit să învingă în totul, a izbutit să învingă în mai mare măsură decât orice alt român, în vremea sa și în țara sa.

minimax

AGONIA LIBERTĂȚII DE CREAȚIE(I)

de ȘERBAN LĂNESCU

In șaptezeși... cinei pară, cineva, care s-a aflat (în treabă!) la Moscova vreme de câteva săptămâni, povestea că, printre altele, destule, ce - a impresionat foarte a fost comportamentul standard al călătorilor din metrou și autobuz și orice transportă mai mulți oameni laolaltă. Toți, toate, mă rog, aproape oștite, întoideama, citeau. Cărți. Indivizi izolați vasiermetic în propria secvență de viață totuși comunitară. Întrebat, firește, cum ce anume cărți citeau mosevicii, povestitorul n-a știut să răspundă, stfel încât, acceptând pertința observației, interpretarea fenomenului devine încă mai dificilă. Ce diagnostic ar putea fi pus? Să fie de bine? Să fie de rău? «Un om citește dintr-o carte.» În mod obișnuit, mesajului transmis de un asemenea enunț îi este asociată necondiționat o semnificație pozitivă, riscurile înd îndocobste neglijate. Seria mai demnă, într-o gazetă, despre copiii chinezi că 70% din ei poartă ochelari pentru suprasolicitații prin lectură. Merită oare?! Iară a mai glumi însă, imaginea călătorilor cititori vocaliză înainte permite ori chiar impune reconsiderări valorizate lecturii. Refuzul contextului dar, întocodată, și neimplicarea cu sine? Evadarea dintre silabă? Multime însingurată căutându-și salvarea în libertatea virtuală? Bovarism? Tot atâtea prezumții nante dar care nu ajung încă până la capătul plințenției și, riscând blasfemia, te poți gândi la afirmarea târzie a unui fragment premonitoriu din *socialipsa*. «Am dus la inger și i-am cerut să-mi a cârticea. „Ia-o”, mi-a zis el. „și mânduc-o; ea îți amări pântecule, dar gura ta va fi dulce ca era.” Am luat cârticea din mâna ingerului și am încercat-o; dar, când am mâncat-o, mi s-a umplut mucele de amărățime.» Poate mai mult ca oricând istoric, cârticelele mâncate în vremea comunismului au evidențiat capcanele și primejdiiile stului.

Cam în aceeași vreme când la Moscova toată lumea citea în metrou, cărți, și la noi literatura ajunsese mijloc de fericită supraviețuire, dar contribuind fel la stabilizarea Sistemului. Cum s-ar zice, mai o te, mai un spectacol, încât iluzia unei vieți demne își avea suport, ba chiar putându-și închepi că ești liber.

Intorcându-te la anii șaptezeși... atunci când rămăsese doar stajul obsedantelor decenii (de teroare) iar revoluția culturală încă nu prea era luată în serios de nimeni, dinspre anii aceia memoria poate produce acum amintiri părelnic paradisiace. Era asemenea momentului lazei de remisiune aparentă a maladiei când atenuarea suferinței îi creează pacientului impresia că se simte mai bine chiar decât sănătos. În acest sens, este cât se poate de sugestivă simptomatologia descrisă de C.Noica în lișa clinică a bolnavului de ahoretie, pacientul fiind însuși filosoful care a și descoperit cele șase maladii ale spiritului. Ahoretie, adică «refuzul, respectiv renunțarea, mai atenată ori mai categorică, de a avea horoi, determinajă», maladia fiind specifică lucidității și astfel ajungându-se până la performanța de a putea obține «pozitivul chiar în forma extremă a negativului, sau acțiune eficace prin totală pasivitate». În varianta-i ahoretic, găsindu-și antecedente în stoicism, *homo stoicivus* ajunge nu numai să se resemneze integrându-se în interiorul sistemului concentraționar, ci chiar își savurează oprirea amintindu-și «de o vorbă a lui Talleyrand, pe care o schimbat-o după gândul său: „Qui n'a pas vécu avec la révolution n'a pas connu la douceur de vivre”». Într-adevăr, să tot trăiești după revoluție pentru a cunoaște dulceața victiei! Prin anii șaptezeși, când încă nimeni nu știa nimic nici despre nankurtizare, nici despre limba de lemn, citindu-l cu voce, chiar cu bună voce de la stăpânire pe Noica, învățam să disprețuim abundența factice a societății de consum, cu untl ei cu tot, iar în schimb să acceptăm *san control, acum firește organizat iar nu tironic, asupra neastâmpărului economic al omului, o fericită raționalizare, în sfârșit sigură, a societății*! Distilat creator prin jocul spiritului, otrava capătă gust de ambă și abia atunci Sistemul este triumfător. Cu efecte mult mai durabile în timp decât s-a crezut. O dată cu întoarcerea la anii șaptezeși... mai-mai că pare să-și găsească primei și îndreptățire nostalgică. În 1975 Editura Științifică și Enciclopedică începe să editeze integrala Platon, după ce, înainte, în '73, apăruse, bunăoară, *Viața lui Don Quijote și Sancho* de Unamuno. Asta, așa, cu totu' la-nțămplare și

la ce-ți poate veni imediat în minte, tentația exemplificării trebuind a fi cumată din scurt întrucât lista e mult prea lungă. Dar beletristica! Bibliografia comunistă, comunistă adică prin timpul editării, a fost imensă, incluzând și *para avis* preem, să zicem, iarăși tot la-nțămplare, Feodor Mihailovici celălalt, Sologub, sau Isidore Ducasse Comte de Lautreamont, după cum, de asemenea, titluri, autori de ultimă oră, corespuanzător cu efervescența spirituală autohtonă de prin cetacluri și reviste, iar pe deasupra, acum pară incredibile, prețurile de-atunci ale tipăriților: cărți, reviste etc.! Într-o ideocrație - pentru a folosi căci și este... folositor, conceptul lui Ernest Gellner 2-, prin administrarea textului cu malefică dibăcie se poate obține o temeinică imbecilizare, până când, treptat, devine posibilă liberalizarea cenzurii o dată ce *omul nou* este imunizat la *virușii* culturali și spirituali periculoși pentru Sistem. Dacă s-a zis că viciul lecturii este singurul inofensiv, ba chiar onorabil, într-o și pentru o ideocrație, cum a fost comunismul, sciența se dovedește discutabilă. După zecile ani de la „revoluție”, încă, pară tocmai printre „literași” se înregistrează cazurile de prelungită convalescență, în felurite variante. Ajunsă și poate chiar adusă pe scena politică, literatura urma să se dovedească cel puțin *improductivă*, ori de-a dreptul, cum se zice acum, toxică. Bănăoara, în fiecare marți noaptea, la *Antena 1*, un A.Păunescu adună (dar deloc de pe drumuri) niște rătăciți în istorie, jurnici dar și periculoși, sușmeana nelind deloc singulară, însă dovedindu-se emblematică. Dacă nu mai pot să profite, adică pe cât ar vrea (căci oricum tot profită, însă nu îndeajuns, nu după polta ce-o poartă), foștii culturnici, cu sau fără epoleji, au ce au și se stropesc cu deosebire împotriva libertății care, vai, este nocivă pentru cultură și, îndeosebi, pentru cultura națională. Căci, Doamne!, s-a ajuns atât de departe, s-a ajuns atât, de rău, încât s-au găsit niște unii a-l pângării până și pe Sântul Ennesen, de mai să-l lovească damblaun pe biet poetul Vieru și alți ca el!

1) Așa cum eventualul cititor a putut ghici imediat, citatele sunt din *Spiritul românesc în cumpătul vremii. Bazele maladii ale spiritului contemporan*, Ed. UNIVERS, 1978.

2) Definirea conceptului poate fi găsită în *Condițiile libertății. Societatea civilă și rivalii ei*, Ed. POLIROM, 1998.

MONSIEUR HULOT AL LITERELOR ROMÂNE

C a să folosim un calambur - deloc nepotrivit cu spiritul ludic al poetului - lumina lui Emil Brumăru e în brumă, ca un peisaj cu contururile imprecise, în care ființe sau lucruri nu se disting prea bine, în schimb esențele lor pălpăie în tot locul ca aburul sau ca fumul purtat de neștiuți curenți de aer.

Brumă, abur, fum: însemne himerice, însă nu atât ale lumii exterioare, cât ale unui spațiu lăuntric, alene dar insistent derulat. În acest spațiu de taină, reperele vizibilului, umilele obiecte de care ne lovim zilnic nefiind altceva decât carcase de fosfor de care spiritul neastâmpărat al poetului se freacă pentru a-și ejecta flacăra paradoxală. Acea flăcără care brumăiează totul în jur, acele flăcări care acopăr lucrurile cu o singură lătare difuză, cu o cenușă flamboaiantă.

Eugen Negrici susține un punct de vedere asemănător, afirmând că "Ceea ce îl deosebește pe Emil Brumăru de D. Anghel, I. Minulescu, I. Pillat, B. Fundoianu, I. Voronca și îl apropie de Leonid Dimov este (...) ponderea implicării subiectului în reprezentarea elementelor realului. În cazul unei asemenea gândiri producătoare nu obiectele în sine sunt cu adevărat importante, ci modul cum acestea, în anumite condiții, pot să provoace fantezia și să înfrăumască spiritul".

Tot același critic găsește că originalitatea poetului constă în abordarea unei "mini-mitologii - aceea a derizoriului" și că, în cadrul acesteia, cea mai importantă este „starea care o face productivă și îi asigură eficacitatea”. (...) A fi "flei", "suav" și "indolent", a consimți să fii străbătut de

voluptate, „a te lăsa pradă materiei și a trăi plăcerea aglutinării cu interioritatea ei secretă” (Ov. S. Crohmălniceanu) par a fi comandamentele acestui soi de epicureism. Adoptând starea de contemplație euforică, de așteptare, de peste tot, a fericirii, Emil Brumăru o face, totuși, ca un scriitor, un scriitor cu sentimentul apăsător al precedentului artistic".

Un alt aspect care-l singularizează printre manieristi este barocismul magmatic exprimat în primul rând în limbaj, în fervoarea formulărilor galant-insolite înecate-n nostalgia inter-regnurilor (a curta apa dintr-o fântână este o nebunie lucidă, căreia aceasta e siliță să-i răspundă, metamorfozându-se, volens-nolens, în curtezană). Viața este văzută ca o permanentă amușinare a unui inventat echivalent feminin, ori pur și simplu ca o testare a eterosexualității mediului ambiant.

Insinuarea delictului liric se face sub nărilor dilatate ale lucrurilor celor mai umile trezite din letargia lor și îmbiate să officieze cu grație și ironie ceremonialuri fals-anacronice, erotic-desuete. Urmăririle voalate, suspiciunile crepusculare, înscenarea unor naive capcane, suspansul care plutește în aer asemenea fluturilor leneși, calzi și galbeni, înălțându-se din pandișpan și magnetizând întreg cuprinsul - toate acestea trădează spaima de singurătate a omului modern, nevoia lui disperată de imprezizibil, de variu, de conexiune (dar, de asemenea, în egală măsură, neîncrederea organică, timiditatea, teama de acțiune și de riscurile ei, specifică firilor contemplative, sufletelor serafice; câteodată chiar luând forme

paroxistice: "Apoi va citi elegii dintr-o veche revistă./ Și sprijinindu-se-neet cu o mână subțire, prelungă și stranie./ De pianina pensiunii, deodată, spre-a-și dovedi că există*/ El va muia surzând dureros o căisă-n șampanie").

De aici și măștile succesive pe care și le pune cul poetic pentru a crea încă de la bun început iluzia cel puțin a dedublării - deci, virtual, și pe cea a dialogului, a compensațiilor posibile. Iată-l în chipul detectivului Arthur, "va îmbrăca cel mai moale și fraged costum/ C-un înger brodat sub rever și cu nasturi uceși în mătășă" și nu va osteni umblând și călând prin blândul lui univers urmele care chiar dacă nu sunt în stare să divulge chipul aceluși metafizic Vinovat sau Făptuitor de care nu ni se vorbește nici o clipă, dar care este tot timpul subînțeles, inefabil presupus, - simpla existență a acestor urme este-ndeajuns de puternică să-l facă fericit: "Nimeni și nimic nu mă poate opri să desfac în amurg un ceasornic de fată/(El are roțile de înger!); să găsească păianjeni bătrâni în pompe stricate de flui/ Și pe a șaptea ceșcută din sunbul dulap o amprentă ciudată./Și-apoi să umblu tăcut prin odăi, și să fiu fericit...".

Reveria este direcția constantă a acei poezii a cărei împlinire nu ține decât de intensitate. Barocul imaginilor, somptuoșitatea rustică neagresivă a interioarelor, calitatea obiectelor, a micilor animale și a celor două-trei siluete umane care traversează somnolent spațiile pluşate, lipsite de reverberații, mențin o permanentă coloratură elegiacă.

Originalitatea acestei poezii se vedește mai cu seamă în aceea că, de-o intensă vizualitate în gesturi, personajul liric ne interzice asemănarea cu orice alt personaj literar. În schimb, credem noi, lesnicios de dovedit ar fi filiația sentimentală cu eroii cinematografiei de tipul monsieur Hulot, veșnic neadaptatji, viețuind într-o lume a lor plină de miracole minuscule și candori sedefii și nemădorindu-și nimic altceva, aproape fără a avea conștiința renunțării.

* Sublinierea ne aparține

Ilie Constantin este un reflexiv melancolic al căruia lirism stă în bună parte "într-o disciplină a privirii", așa cum judicios observă Petru Poantă. Același critic arată și care sunt limitele acestei înzestrări vizualizante: "Fantezia lui nu este obscur-plăsmuitoare, ci ordonatoare. Poetul vrea să fie un geometru..."

Ilie Constantin a fost catalogat în mod generic drept un poet al faptului de cultură, adică având înclinația să preia motive mitologice și să le transcrie într-o formulă proprie. De asemenea, el obișnuiește să înzestreză, în filiație blagiană, ființe și elemente ale naturii (câmpia, ceața, broasca țestoasă, viermii de mătăse etc.) cu un fior suprarealizant, proiectându-le, înecul cu înecul, prin fine întrefesuri și analogii, pe un ceran panoramic auroral.

Șt. Aug. Doinaș avertizează însă că "departe de a constitui o poezie livrescă, acest gen de lirism indică orizontul de preocupări artistice și filosofice al poetului, văditul atenția sa față de adâncirea lirismului..."

Același critic, scriind despre rafinamentele lingvistice ale lui Ilie Constantin, spune că acesta iubește cuvintele "cu gelozie exclusivistă, statornic în sunetul și lumina lor limpidă. Există, undeva, la acest poet, o contemplare (nu o rostire!) a verbului, obstinată, neobosită, până la limita unde claritatea se transformă în abseconsitate, ca în sonetul nervalian care debutează cu versul "Celui qui a contemplant le soleil fixement".

Într-adevăr, versurile poetului au ceva din această fixitate a luminii solare care te face să închizi ochii și naște umbre colorate în spatele pleoapei. Claritatea, lincaritatea, geometrismul poeziei lui sunt înșelătoare. Acesta e doar un mod predilect de producere a poemului: focalizând, ierarhizând, ordonând. Cartezianismul e doar o metodă ca oricare alta, ce nu-i răpește în nici un caz poemului polisemia: și aici vedem întrecaga ană a poetului și totodată proba maturității lui. De

ENIGMATICE FOCALIZĂRI ÎN LENTILE

altfel, lumina însăși, cu enigmaticele ei răsfrângeri și focalizări în lentile este una din temele ce revin desul de des: "Acum patruzeci de ani punându-mi dintr-o toană/primiți ochelari ai mamei./ ochii mei răzători de adolescent/ n-au întârziat a plânge, investiți de scutul și opacul viitor al zării." Ca apoi, din această premisă, în fond banală, ce ține de neadaptarea la un corp intermediar, lentila - să jâșnească adevărată temă a poemului: paradoxalul corp intermediar care ne guvernează viața: limba. Concluzia este gravă și dezabuzată, transmitând neputința ori vina fatală a speciei: "Și uneori îi vorbește mamei într-o limbă/pe care n-am învățat-o de la ea." Subtilitatea fluxurilor sapiențiale, finețea gândirii lui asociative trimis uneori la simplitatea și profunzimea poeziei orientale: "Căinele meu, privire de unde?/umilă devoțiune, ajunge oare/ în vreo lumină gândul acesta spre tine? Târn animal, viață fără răspuns" (Căine). Acum lumina însăși este un intermediar incert, care nu știe să facă năcar privirile să se înțeleagă între ele.

Cea mai importantă realizare de până acum ni se pare a fi balada *Negușătorul de săbii*, poem de factură clasică, variantă liberă la basmul "Tinerete fără bătrânețe și viață fără de moarte". Aici arta poetului ajunge la apogeu. Eroul liric primește rând pe rând măștile iluzorice sale investituri: este "omul cu privirile piezișe", cu ființa "neruptă/de nici un semn și fără-nevoieri", cu lanțul lent ruginind "pe vie glezna lui", "lipsit de nume", niciodată bolnav,

ca apoi, într-un târziu, să-și dea seama că nici iubirea, de care avusese parte din belșug, nu-l mai poate satisface căci "unii peste dragoste trecură/ferocia ca ninsoarea se topi./ Iar el știa că îl priveau cu ură/ și furie bătrânii lui copii". De asemenea, nici măcar peregrinările prin alte popoare nu-i aduc alinare căci, deși "lesne-i fu cuvinte noi să-nvețe/ pe gura unei noi femei curând/ Și se rugă pierdut de bătrânețe/ când noii fii înceăruneau pe rând", sila și rușinea cauzate de faptul că peste tot trebuia să-și ascundă, ca pe-un lucru rușinos, propria tinerețe, îl copleșesc. A fost atunci tentat "să-și implante/până la pumn o sabie în piept" dar c temere ciudată l-a oprit: "se știa de proprie ființă/ ca de o platoșă de imprumut./ În trupul ne-necreat de suferință/ zăcea ca într-o altă mină, mult." Neputință de a-și lua viața tocmă pentru că niciodată n-ai fost ca toți oamenii și te temi să li ai ei (adică să suferi, să mori, să putrezești etc.), iată damnarea ultimă, văduvirea până și de liberalul arbitru ce i s dăruiește și ultimului sărăntoc.

Un poem de adânci rezonanțe metafizice prezentat modest, sub forma unui basm ritmic ordonat. Un poem care, alături de alte câteva (Mistrelul cu colț de argint, de Doinaș Moartea căprioarei, de Labiș), dincolo de orice câte modernisme, poate atesta perenitatea baladei și poate jalona o literatură.

POTOP & APOCALIPSA

de IOAN STANOMIR

La zece ani după ediția originală franceză, **Sfârșitul lumii. O istorie fără sfârșit** de Lucian Boia apare, în traducerea lui Walter Sotescu, la Humanitas. O ocazie de a explora un trecut escatologic pe fundalul unei epoci care, în polida tehnologiei și a globalizării, mai păstrează ceva din auzirea marilor spaime ale umanității. Cartea de față e un text "de frontieră": teritoriul asupra căruia se concentrează autorul, imaginarul colectiv, se află la confluența dintre literatură și istorie, dintre ficțiune și document. Textele religioase și simplele compilații fanteziste, romanele clasificate ale unor Jules Verne sau Wells, contribuții pseudoștiințifice și lucrări dintre cele mai serioase sunt materialul ce constituie pretextul unei cărți pasionante ca un roman de aventuri, fără a renunța la rigurozitatea demersului științific.

Rațiunea acestui interes imediat la dură rezidă, poate, într-o curiozitate contemporană irepresibilă - dincolo de amănuntele anatomice, mai există vreun punct de legătură între omul "veacului întunecat" și individul plasat în postmodernitate? Primul răspuns, cel mai previzibil, e unul negativ. Prin demersul său, Lucian Boia propune un răspuns ceva mai nuanțat. Cartea sa, ce s-ar fi putut intitula **Sfârșiturile lumii**, pentru a marca pluralul, demonstrează până la ce punct multe dintre obsesiile sfârșitului de mileniu, amintite de autor într-o postfață redactată pentru ediția românească, reiau, într-un decor schimbat, spaimele dominând mentalul premodern. Apocalipsa nucleară e ipostaza tehnologizată a Potopului biblic. Din când în când, membrii unei seete (cazul cel mai mediatizat și evocat în volum e cel al "Ordinului Templului Solari") aleg să facă saltul final în necunoscut, lunindu-se în moarte cu extraterestrii populând seriile de televiziune. Mitologia biblică se amalgamează cu teoriile de ultimă oră despre Atlanți, într-o manieră ce ar provoca doar uimire primului colportor al mitului, Platon. Poate că cel potrivit mod de lectură, potrivit amintorilor prea încrezătoare în dominația progresului, e unul invers, dinspre prezent înspre trecut, pentru a redescoperi rădăcinile aparent depărtate ale patimilor contemporane. Pentru a repeta un truism, dogma cea mai influentă a secolului, marxismul, prezintă și face apel la achizițiile științei, nu e decât o variantă secularizată, pentru uzul prolețar, a unui milenarism creștin avându-și rădăcinile în Evul Mediu.

Revenind în trecut, la început a fost Potopul - diluviul universal e inseparabil de o altă idee trecând în mentalul colectiv, cea a Eternei Reînnoiri. Sfârșitul lumii nu e decât preluatul unui nou început (acest pattern mitologic va fi actualizat în epoca postbelică prin legătura dintre apocalipsa nucleară și reînnoirea umanității): "Numai rareori sfârșitul lumii era complet, definitiv. Rămânea aproape întotdeauna o boartă deschisă pe unde supraviețuitorii cataclismului sau uneori o omenire nouă, mai bună, puteau porni din nou la drum. Pedepsă și purificare în același timp, sfârșitul devenea necesar adesea din cauza greșelilor oamenilor, a ereglării raporturilor din sânul comunității. O catastrofă "pozitivă", ca să spunem așa. Un sfârșit era îndoielă, dar, de asemenea, și în primul rând, un alt început o nouă șansă. (...) Viitorul se făcea astfel cu trecutul" (pag. 13). Antichitatea lină va furniza posterității un mit generând o fascinație greu de anticipat - Atlantida latoniciană.

Imperiul Roman oferă pretextul pentru o prerogație asupra sfârșitului lumii - ce va urma după această extensie teritorială fără precedent? Imaginarul antic e dominat de o frică difuză față de viitor, invenția modernă a ideii de progres fiind aproape absentă. De la Seneca la Ammianus Marcellinus, ciclul pesimismului istoric e imposibil de eludat. Tot ceea ce se naște, moare,

pentru a se intra într-un nou ciclu, al altei umanități.

Escatologia creștină plasează sfârșitul lumii într-un alt orizont, sfârșitul fiind preluatul unei transgresări a existenței mundane, Apocalipsa fiind inseparabilă de Judecata de Apoi. Scenariul "canonic" al Apocalipsei Sfântului Ioan e marcat de un laconism al viziunii

ce va sta la originea multor controverse, mai mult sau mai puțin teologice. Cele două direcții dominând milenul creștin, mesianismul și milenarismul, sunt prezente *in nuce*. După cum este schițată și dilema Bisericii oficiale între "aici" și "acolo": "împărăție mesianică sau sfârșit absolut al timpurilor? Acum, în viitorul apropiat, sau la o dată nedeterminată? Impreciziile și contradicțiile lasă cale deschisă diferitelor presupuneri. Rămâne faptul că primii creștini credeau că ziua aceea este aproape, ei sperând că Isus, înviat, va reveni curând pentru a instaura domnia mesianică. Evenimentul întârziind să se producă, interpretările se diversifică: ziua putea fi aproape; sau putea fi întârziată, pentru a se acorda un anumit răgaz acțiunii misionare a bisericii; sau încă, putea să fi venit deja, în acest din urmă caz, împărăția mesianică nu mai trebuie așteptată; de altă natură decât împărățiile obișnuite, ea se găsea realizată în biserică și urma să triumfe prin ea" (pag. 41).

Ceea ce rămâne e promisiunea biblică a unui sfârșit anunțând judecata de apoi. Raportându-se al textul Apocalipsei, și nu numai, pozițiile bisericii oficiale și cele ale marginalilor dormici să vadă înfăptuindu-se pe pământ împărăția Cerurilor se vor îndepărta progresiv: milenarismul împinge în prim plan această idee a reînnoirii lumii în milenium. Evul Mediu e dominat de această oscilație între glosele în marginea sfârșitului lumii și promisiunea fericirii pământenești a milenarismului. Reflecția teologică, de la Sfântul Ieronim încoace, este centrată în jurul acestui efort de a identifica semnele sfârșitului lumii (Sfântul Ieronim însuși descoperind cinsprezece asemenea semne) și de a calcula durata însăși a lumii, pornind de la textele biblice. Căci Biblia rămâne textul de referință prin excelență.

Lucian Boia revine asupra "spaimelor anului 1000". Invenție romantică? Parțial. Mai degrabă o seceță ca oricare alta din existența omului medieval. Dincolo de amănute istorice, persistă această dificultate de comprehensiune, orizontul laic al modernității fiind diferit de cel al omului Evului de Mijloc, izolat într-o lume în mijlocul căreia putea citi semnele sfârșitului. Extrem de influent în Evul Mediu, ea și mai târziu în Renaștere, e componenta milenaristă, "revoluția milenaristă", după expresia lui Lucian Boia. Un potențial imens de contestare socială e canalizat către feroarea religioasă, ambiționând să remodeleze pământul, pentru a-l aduce la puritatea noii lumi promise. De la Ioachim din Fiore și Jan Hus până la anabaptiștii secolului al XVI-lea conduși de Ioan de Leyda, tentațiile politice sunt inseparabile de această feroare milenaristă. Există un nucleu de comunism utopic în această încercare de reînnoire - huseții își imaginau comunitatea "o societate comunitară, egalitară și anarhistă. Proprietatea și impozitele au fost abolite, s-a declarat un război de exterminare împotriva nobililor. Tabor devenea Noua Ierusalim, centrul lumii, iar taboriștii nu se îndoiu că vor atrage întreaga lume de partea lor, pregătind astfel o a doua venire a lui Hristos și cei o mie de ani de fericire" (pag.67). Milenarismul însuși oscila între reformism și radicalitate revoluționară.

Lucian Boia refuză imaginea tradițională a Renașterii opunându-se Evului Mediu "întunecat". Mai mult decât discontinuitate, e vorba de apartenența Renașterii la un interval extrem de întins, dintre secolele al XIII-lea și al XVII-lea, epocă de ruptură, în care modernitatea coexistă cu feudalismul pe cale de destrucție. Renașterea e de altfel una dintre epocile obsedate de sfârșitul lumii, preocupările pentru ocultism și magie abundând. Lucian Boia invocă, într-o pagină remarcabilă, domul din Orvieto pictat de Luca Signorelli, un contemporan al lui Dürer - imageria apocaliptică e omniprezentă în această Renaștere ambivalentă. Mai mult, spațiul german al Reformei e cel care oferă decorul singurei revoluții milenariste duse până la capăt: domnia anabaptiștilor la Münster, un comunism protoerotic așezat pe poligamie biblică.

Spațiul răsăritean ortodox e marcat de o desincronizare față de Occident - în această Renaștere târzie de secolul al XVIII-lea își află originea unul dintre textele cristalizând mitul Rusiei ca nouă Romă: opera apocriofă a lui Theoclytos Polydis din 1750. "viziunea călugărului Athanagheos", atribuită unui călugăr grec din Italia de la 1250. Mitul "nației blonde din Nord" eliberatoare a ortodoxiei răsăritene se va dovedi extrem de persistent.

Dacă se poate vorbi de o cotitură în spațiul occidental, aceasta se plasează în intervalul dintre 1750 - 1800. Iaicizarea orizontului intelectual marchează epoca, rațiunea fiind prezența dominantă. Boulanger explică rațional Potopul ca pe un cataclism modelând mitologia vechilor evrei iar Atlantida e scoasă din uitare, pentru a submina credibilitatea teologiei creștine. Sub influența progresului codificat de Turgot și Condorcet, spaimele biblice sunt respinse ca simple superstiții. Tot ceea ce se poate întâmpla e ca lumea să-și afle sfârșitul în urma coliziunii cu o cometă misterioasă. Utopia își plasează decorul în viitor cu L.S. Mercier și al său "2440" - un act de naștere al științei ficțiunii.

Secolul al XIX-lea stă sub semnul cuplului progres-evoluție. Darwinismul pare a înfățura definiții dogmele biblice și cercetările lui Boucher de Perthes sunt la originea conceptului de preistorie. Cometele însele își pierd forța malefică, devenind simple elemente publicitare. Milenarismul ia înfățișarea respectabilă a socialismului științific.

Nerăbdarea se traduce în apetitul pentru anticipație. Dacă va exista un sfârșit, va fi unul prin frig, sugerează Flammarion. Ceea ce contează, dincolo de accidente, e spirala progresului și viziunea despre secolul al XX-lea e a unui timp tehnologic, populat de invenții năstrușnice. Dacă Flammarion e un entuziast ce crede în viitor, Emil Souvestre, sub aparența parodiei, e mult mai sceptic - lumea anului 3000, imaginată la 1845, e mai aproape de decorul utopiilor negative ale lui Huxley. Progresul tehnologic face inutil crosul de vreme ce bebelușii sunt concepuți în eprubetă. Dar rezervele ironice ale lui Souvestre sunt o voce izolată în epocă. Secolul al XIX-lea e indubitabil un "secol al optimismului".

Criza de la 1900 repune în discuție dogmele secolului precedent. "Direcțiunea progresului nostru", pentru a-l relua pe Theodor Rosetti, e una periculoasă, la capătul ei aflându-se extincția omenirii. Utopiile secolului trecut își pierd inocența: în locul speciei viitoare victorioase a lui Flammarion, morlocii și eloi lui H.G. Wells. "Pericolul galben" e una dintre ipostazele Apocalipsei, acompaniat fiind de "Declinul Occidentului". Marele Război de la 1914 va confirma temerile epocii. Cotitura de la 1900 e semnificativă în măsura în care încrederea în progresul tehnologic nu va mai fi niciodată deplină.

Cercul se închide. Pe 6 august 1945, sfârșitul lumii devine o ipoteză demnă de a fi luată în considerare. Scenariile Apocalipsei atomice devin un ingredient de succes în literatură și cinematografie. Pesimismul își are și el ironia sa ascunsă: discuțiile despre sfârșiturile lumii au sfârșit prin a amăna inevitabilul. Adică sfârșitul lumii însuși.

ion drăgănoiu

Jarnă

Cârlige de cuvinte strecurate în copca de gheață a hârtiei. Momeală de idei zvârcolindu-se în cârlig.

Poemul cel mare e îngropat adânc în noroi.

Scoți plevușcă: roșioare, sonete, rondeluri, haiku-uri, hibani.

Arareori, câte o știucă se zbate disperat printre rânduri.

La urma urmei cu ceva trebuic să te hrănești.

De-o saramură se-adună.

Note de călătorie la închiderea ediției

pentru Bedros Horasangian

Oamenii care așteaptă

oamenii care te privesc

care te ignoră.

stranger in the night

la culoarea

semaforului.

funcționa,

știi bine doar că e interzis

lovit de o mașină sau amendat. Dar nu ți-a păsat

e prea târziu pentru

cine să se mai

ocupe

Legile în vigoare.

c primăvară, pășești înainte, încrezător.

"Sour le pont Mirabeau coule la Seine

et nous amours..."

Tigările

dovadă de voință. Sănătatea

Omul. Bunul cel mai de preț.

frecându-se unii

de alții.

Tu.

Provincială

Descrie realul. Nu te sfii. Postul de radio cu jazz, cofetăria unde mănânci dimineața, dorință de a merge la frizer, să te tunzi.

Mai puțin păr, Ioniță, mai puțin păr, ambiții scurtate din rădăcină.

Provincial. Vrei să devii provincial. E ceva rău în asta? Răul nici nu știi de unde vine...

Puțina liniște îți dorești.

Liniște în care să meditezei, în care să gândești

dacă Descartes e Franța și dacă Marx, Hegel, Kant nu-ți tulbură ființa, ființarea.

Oricum, aici la Königsberg, suntem împreună.

Caseta cu bijuterii

lui Johannes Poethen

Pe masa mea

două pietre:

una, strălucinde cristale

atlantice, desprinsă din

muntele Saint-Michel,

alta, mai mică, alburie, anodină, luată

și purtată sub limbă

în timp ce peroram

pe aleile parcului de la Versailles.

Ele tac. Eu tac.

Depart e comoara pe care

o cauți, de fapt

e acasă,

ascunsă în dosul sobei sau

în bibliotecă sau

poate chiar printre borcanele

cu murături din cămară (puse cu grijă de doamna C. în teama care nici n-a apucat

bine să moară). Dar asta

o poți afla

doar stând într-o casă liniștită

din Stuttgart și întrebându-te

ce înseamnă

Schmuck-Schatule.

Bunicul Mihaelei

Bunicul e primul din dreapta în primul rând.

Cei din al doilea stau pe scaune.

În picioare, în fine, cei

din al treilea.

Următoarele rânduri

în vârful picioarelor

din ce în ce mai sus. Îngeri.

Bunicul îi ține în spate

pe toți.

El stă pe covorul fotografului

cu mâinile pe genunchi,

ațezat pe pământ.

El e paznic de vânătoare.

Nașterea limitei

O poezie născută

cu picioarele înainte.

Forcepsul inutil.

Doar degetele ei

trandafirii,

de la picioare,

mișcându-se.

Închiderea ediției

Dar în dimineața aceea pepita

rujul pe masă

arăta oarecum

Juan lovi ușor paharul de

își luă toate precauțiile

dreapta ciocăni încă o dată paharul. Acesta

Era o dimineață de cu clopoței zum-zum și declic și mignone.

Nu mai

despre nimeni

Vasăzică Juan și pepita se

vreau să spun jucau

poker

pe ouate

Juan îi sărută mâna de torcador

ajuns prin

într-un staul unde nici măcar nu se născuse Hristos.

Ca și cum ușa n-ar

ca și cum droturile divanului nu

cântau în ficcare

preferată.

Doar că nu l-a

pur și simplu cu mica ei

oglinză

peste mutra

Răsfoind oarecum

încheietura

Iar ochiul său de sticlă căzu

domnului Newton în

ceașca

de supă. Uitând

Juan începu să răscolească în

întâi cu lingura

și mâinile până când se opri

descurajat

cu lacrimi mari de acid sulfuric.

PATOGRAFIA UNEI ERORI (III): CEL MAI IUBIT DINTRE PĂMÂNTENI

de ALEXANDRU GEORGE

Nu este pagină din acest roman în care să nu ai impresia că te murdărești atingând-o — și „nivelul” ei nu e dat de momentele acestea, să le numim, de vârf. Mai sunt autori care calcă în străchini. Voința de a ilustra o viață a intelectualilor îl induce pe un neofit să comită erori (de pildă, când afirmă despre eroul său că, la un moment dat, a devenit „și meloman” și s-a apucat să cumpere *Matthaeus Passion* de Bach, pe care a ascultat-o zile de-a rândul, de mai multe ori pe zi, deși aceasta nu e un tango de Mălineanu și nici un vals de Johann Strauss, cu recitative cu tot durează câteva ore, iar de „cumpărat” așa de la prăvălie, faptul nu era nici măcar la îndemâna unui specialist.) Atmosfera de vulgaritate, de țopărlănisim literar, etalat în stilul romanului de duzină, reprezintă o expresie a naturalismului degradat, pe care Marin Preda l-a ilustrat în toate cărțile sale. Încă de la primele măcar, ca un anacronism. O voință de expresie paroxistică se îmbină cu aceea care ar vrea să illustreze prin abjecțiune și trivial. Corespunzător scenelor „târji”, căutate fără fantezie, mai mult provocate ostentativ, deoarece nu reprezintă normalitatea aștei date, este limbajul, stilul narativ și cel de „reflecție” din cuprinsul acestei vieți deosebit de turmentate.

Toate personajele povestirii „rânjesc” tot timpul, inexplicabil, acest cuvânt este unul cheie în descrierea comportamentului lor: „rânji el o dată” (I, p. 133), „Pe dracul, rânji Petrică batjocoritor” (idem), „A fost sirească, rânji el cu o veselie feroce” (I, p. 149), „Nu mai spune, rânji Petrică” (idem), „Doamnă, asta o spunți cu trufie, rânjiți eu” (I, p. 155), „L-am ghicit rânjind la telefon” (I, p. 170), „Tu, zise bătrânul rânjind” (p. 172), „Omul de jos, rânji Petrică” (I, p. 191), „Știi ce spune Fortimbras, adăugă el rânjind” (I, p. 193). Ș.a.m.d., în serie sfârșită. Procedeul (ca și „își belea ochii” - I, p. 193) și alte sublinieri în stil grosolan sunt menite să impresioneze un anume public și poate a compensa lipsa de realism a situațiilor. Toată cartea e parcă scrisă de un om care nu are experiența nici unui exercițiu intelectual, ca are un sens coborât chiar și în opera cu atâtea hârtoape a lui Marin Preda.

Întrebarea e dacă cititorul poate face abstracție de toate acestea și lua mărturia lui Petrini drept a unui ins oarecure, un om fără cultură, trecut prin forme elementare și improvizate de școlarizare. Ov. S. Crohmălniceanu, avocatul din oficiu al scriitorului, a simțit aici punctul slab al întregii întreprinderi și a venit cu scuza că eroul lui Preda care „după atâtea abstracțiuni, simțea nevoia unor injurături „birjărești” - (II, p. 334), să fi fost un om „de jos”, un tovarăș ridicat de noul regim, leși nici el nu putea explica reacția unui intelectual prin injurături, prin câte un „trosc!” sau „pleosc!” în „reflecțiile” sale intime, mărturisite pe hârtie în fața unui anume public. În realitate, Petrini este un om de altă condiție socială, care s-a ridicat prin merite intelectuale proprii, obținând grațiile universitare și chiar numirea ca asistent în vechiul regim, nu este un instructor politic sau un lector de marxism-leninism - ca să nu mai dau că nici unul dintre aceștia nu-și belea”chiar așa de ușor ochii și nu rezolva problemele prin pumn și injurături.

Chiar dacă ar fi imaginat situația unui ampliar sau a unui mic funcționar, nu este imposibil să-l pună să se exprime așa, decât dacă ar fi vrut să ironizeze sau să satirizeze un anume deficit de cultură: „Petrică o ajuta aferat, cu o expresie pe care o bănuisem de ieri, când ea îmi spusese că nu e supărată pe mine, umanistă, dar nu lăsa să accentueze ca în alte dăți, așa putea să

spun, hiperumanistă... (I, p. 185).

Totuși, indefinita și scabroasa simpatie, care fășnise o clipă din mamele mele pentru el, reveni” (II, p. 300) „Gândirea aceasta ti venise pesemne, după ce, sau poate în timp ce, scăpa de presiunea vezicii urinare” (II, p. 158), „Astfel, se încheie prima mea zi de lucru la deratizare, o zi bogată, care se repetă nu chiar zilnic și desigur fără să mă stinghercască țiganul, dar totuși destul de des, în care domina Vintilă” (II, p. 104), „Tamara își pierduse orice fatalitate, amândouă aveau, nu știu de ce, irăsăturile adâncite... (III, p. 195) „Și se ridică și pormi undeva cu pașii ei care mergeau parcă îndărăt” (III, p. 150). „Sufletul ei

situații ulterioare, din anii '60, (filmele văzute la TV, dar și câte o *Dolce vita*, seriarele cu „Saimon” etc.). Or, acesta e un defect catastrofal la o pretinsă cronică a „obsedantului deceniu” și a aventurilor unui intelectual în acea tristă vreme.

Mă opresc totuși aici. Sunt, cum spuneam, două decenii de la apariția acestei cărți care, în felul ei, este nu doar un monument de ineptie, dar și un eșec mult semnificativ, căci atestă o anumită orientare a literaturii, posibilitatea unui scriitor de a fi luat în considerație și pentru astfel de nereușite, faptul că o asemenea carte își are admiratorii ei, care se definesc și se condamnă intelectualicește prin ea. Marin Preda cu întreaga sa operă, dar și prin atitudinea sa civică reprezintă un caz. Despre aceasta s-a scris în ultima vreme, mai mult decât despre realizările sale. El continuă a avea un grup mare de fanatici care nu descurajează în fața nici unei critici, nu rețin nici o observație. (Nu vorbesc aici de un Ov. S. Crohmălniceanu, un spirit duplicitar prin excelență, și care este perfect edificat

Cel mai iubit dintre pământeni este un eșec grandios, ca și Desculț al lui Zaharia Stancu, depășind cu mult accidentul posibil în cariera oricărui profesionist al scrisului de a da o carte proastă. Romanul lui Preda mi se pare cea mai caracteristică expresie a literaturii „scitice” (care mai prenumără pe Ion Lăncrănjan, Ion Gheorghe, dar și atâtea alții), erupția unui plebeianism, unei barbarii pe care unii scriitori din generația mai veche au simțit-o imediat la autorul Moromeților, chiar în momentele sale mai bune.

parcă nu avea hotarele obișnuite, sau nu le vedeam eu conturul, cum ar fi calitatea inteligenței (ai fi zis că era dincolo sau dincoace de ceea ce numim noi astfel, fermitatea, de pildă, a prejudecăților... (III, p. 150), „Caracterul, această albie peste care apele sentimentelor noastre nu pot trece decât rar, când îl inundă (sau poate niciodată) și care ne definește și ne urmărește” (III, p. 131).

În acest stil elucubrativ sunt notate „procesele” trăite de erou, ele sunt un surplus pretențios și ostentativ livrat cu scopul de a sugera intelectualitatea și complexitatea trăirilor lui Petrini; Problema este de cu totul alt ordin, e vorba de caracterul de mărturie, atestatul de autenticitate istorică și socială a insului. Chiar așa redus mintal cum e, și exprimându-se în acest mod, el poate fi un erou al unui moment, unei situații”. Este acesta cazul? Răspunsul se impune negativ și el antrenează osândirea fără drept de apel a cărții. Pentru că ea este grav deficitară și la capitolul de reconstituire istorică, a unei epoci foarte apropiate, dar cu multe note specifice. Or, cartea lui Preda pare opera cuiva care nici nu a trăit pe atunci, putându-se spune că el a realizat o „făcătură” din petice de imagini convenționale și din amănunte auzite. Practic vorbind omul se afla în nomenclatură, a trăit în condiții de privilegiat, care, în primul rând, era ferit de mizeria acelei vremi despre care totuși nu se putea să nu aibă informații. Personajele sale trăiesc în condiții ireale, un biet salariat începător în profesie și care trebuie să plătească pensie alimentară pentru un copil, își găsește imediat locuință și își îngăduie viața largă, petrecând prin cârciumi, ba chiar comandând de acolo meniuri - asta într-o epocă până spre sfârșitul anilor '50, în care un om ca el avea ca vis o cartelă alimentară. Și nu e vorba aici de o simplă bagatelă; ca orice beneficiar de favoruri, Marin Preda ignoră funcția politică a înfometorii practicate în acei ani de comuniști. Când nu ne aflăm în afara realității, putem spune că tot romanul este construit pe confuzia istorică a unui ins care proiectează asupra unui trecut negru

asupra valorii reale a lui Preda, dar a continuat cât a putut partizanatul în favoarea lui. Cercul lui de simpatizanți e mult mai larg; se poate spune că alăta timp cât publicistica românească va fi dominată de oameni veniți de la țară, din medii primitive, echivalente cu cel al autorului *Moromeților* și scrieri de felul *Celui mai iubit dintre pământeni* își vor afla admiratorii. Mai ales tinerii care nici nu l-au cunoscut și îi atribuie atitudini de curaj și merite de om social, ei care nici nu au habar despre realitățile istorice crude ale acelor ani, de după instalarea comuniștilor la putere, cu totul altele decât ceea ce au putut observa ei în ultimii ani.

Cel mai iubit dintre pământeni este un eșec grandios, ca și *Desculț al lui Zaharia Stancu*, depășind cu mult accidentul posibil în cariera oricărui profesionist al scrisului de a da o carte proastă. Romanul lui Preda mi se pare cea mai caracteristică expresie a literaturii „scitice” (care mai prenumără pe Ion Lăncrănjan, Ion Gheorghe, dar și atâtea alții), erupția unui plebeianism, unei barbarii pe care unii scriitori din generația mai veche au simțit-o imediat la autorul *Moromeților*, chiar în momentele sale mai bune. M-am ridicat împotriva ei de câte ori am avut ocazia, deși Preda nu era cel mai odios personaj care a făcut carieră în comunism. Teroarea pe care o instituiseră partizanii lui fanatici din Aparat a făcut cu neputință exprimarea opiniilor estetice netede, la momentul potrivit. (Anumiți colegi ai mei își amintesc, poate, că la una din ultimile ședințe ale Secției de Critică de pe la mijlocul anilor '80, m-am ridicat și am afirmat că o fac acolo, afirmația, deoarece nu-mi este îngăduie în presă, că ultimul roman al lui Preda este o rușine pentru literatura română. Înui mențin și acum ideea cu circumstanța agravantă că despre ea se tace, de către mulți care-i sunt împotriviți pentru motivul oportunist că „nu e momentul” să ne „atacăm” morții, să ne „demolăm” valorile, să ne „contestăm” marii moameni. Cei care-mi cunosc cât de puțin scrisul își imaginează fără dificultate ce aş putea crede eu despre o astfel de atitudine.

SCHIMNICUL

de CORNELIU BARBORICĂ

Orașul stă tolănit ca într-un fotoliu. Își spală picioarele în Dunăre, fundul îl ține puțin cam incomod pe două terase succesive, iar spatele sau capul, depinde cum privești lucrurile, se sprijină pe un deal cu vii. Dealul Viilor, cum îi spun localnicii, este așezat cu fața spre miazăzi, încât toată ziua, de dimineață până seara, este umblat de razele soarelui. Viața de vie este numai de cea mai bună calitate, bobul de strugure e dulce și parfumat la fel ca vinul stors din el.

Dacă ocolești dealul mergând spre nord-est, apoi cotind brusc spre vest însoțit de cursul unui râu, descoperi în spatele dealului un univers al liniștii primare. E bine să nu vii pe aici cu mașina sau căruța, mijloace de transport prea zgomotoase. Și un nechezat de cal ar strica împietrirea peisajului, ar zburătăci nevăzutele păsări din cuibul lor de odihnă, ar face să tresară și să ciulească urechile vulpile și lupii ascunși în vizuini, iar iepurii să sară de prin ascunzișuri și să iasă în bătaia puștii vânătorului.

La un moment dat, încremenirea începe să dispară, în fața călătorului ce bate acest drum pe jos la vreme de vară apar primele semne de viață: rațe bălăcindu-se în apa curată a râului și, la urmă, împrejuriri de piatră și case de humă cu acoperișuri de șindrilă și ziduri spoite cu var. E satul T. La marginea lui, râul dispăre de sub o împletitură deasă de verdeță, albia lui o apucă spre nord într-o direcție pe care călătorul neumblat prin aceste locuri nu o cunoaște. În acest caz, pune mâna pe o piatră și începe să bată cu ea în prima poartă ce-i iese în cale, stămește dulăii din curte, apoi se ivește și stăpânul în țări din pânză grosă de cânepă, întrebându-te ce poftesti, iar tu, călătorule, îi spui că ai vrea să ajungi la schitul care trebuie să se afle pe undeva pe acolo, sau ai călăcit drumul? Nu, te va asigura el, e de ajuns să întinzi mâna și să dai la o parte crengile copacilor alora de colo care s-au aplecat peste pârâu și o să vezi dumneavoastră și calea ce duce la schit și schitul.

Croindu-și drum printre crengile de salcie și feriga înaltă până la piept, a ajuns și fratele Antim să-și vadă ținta călătoriei sale. Deși era de tel din orașul de pe Dunăre, acum nu venea dintr-acolo, ci de la miazănoapte, tocmai de la mănăstirea Tismana, unde se călugărise și petrecuse un an și mai bine de noviceat. Într-o zi, l-a chemat la el starețul, zicându-i:

- Ai auzit vreodată de Schitul Dealului?

- Am auzit, cuvioșia ta, cum să nu aud, că doar sunt de prin partea locului... acolo mergeau să prăznuiască de Sfânta Maria, cea de pe 15 august, mulți cunoscuți de-ai mei, păcătosul n-am fost niciodată...

- Nu-i nimic, frate Antim, acum s-a ivit prilejul să-ți răscumperi toate păcatele... Starețul de acolo e de-acum un om în vârstă și fără putere, a mai avut câțeva vreme de ajutor un băiat mai tânăr, un novice, dar acesta a

dispărut fără urmă, am auzit că-l caută poliția... Așa că te-ai ruga pe dumneata să mergi acolo și să-i fii de ajutor în toate cele...

Așa a ajuns fratele Antim să ia drumul schitului, să cânte în strană la slujbele de duminică și de sfintele sărbători, să-i țină isonul starețului Serafin, să facă

aprovizionarea cu alimente, să meargă în acest scop până în orașul pe care îl părăsise cu ani în urmă și pe care îl ura. În sat era un magazin, o prăvălioară unde puteai găsi doar fierotine - topoare, lărnăcoape, coase, ciocane - de alimente nici vorbă. La oraș, după cumpărături, nu-i făcea nici o plăcere să se ducă, dar n-avea încotro. Orașul arăta acum cu totul altfel decât îl știuse el cu șaisprezece ani înainte. Trecuse

Cum pe 20 ale lunii august s-a pomenit că și intră pe poarta schitului un milițian. Inima lui de fost pușcăriaș i-a zvâcnit în piept. Era un maior care i-a zis cât se poate de politicoasă: "Bună ziua, părinte". Apoi i-a destăinuit că primise misiunea să trateze cu dumnealui, călugărul, ca în zilele următoare să găzduiască la schit "crema" societății, așa se exprimase cu un vădit dispreț, explicând în continuare că părintele să nu-l ia în serios, că a fost numai o glumă, că e vorba să vină la vânătoare de urși tovarășul prim, și cel de al doilea, și cel de al treilea și așa mai departe, un grup totuși restrâns, cam de zece persoane. Călugărul i-a răspuns că vor fi bineveniți, dar chiliile nu au decât niște paturi goale, fără saltele, fără așternuturi, fără pături... Așa că nu vede cum ar putea să se odihnească niște mireni atât de importanți.

peste el războiul, bombele spulberaseră câteva din cele mai frumoase vile de pe Bulevard, în locul lor se construiseră două blocuri de o urâțenie fără de asemănare; de pe Corso dispăruseră sub bombe cele două hoteluri luxoase și cafenelele cu mese de biliard, casa din buza orașului fusese demolată pentru a face loc orașului în expansiune. Dar din drumurile până acolo și înapoi se alesese totuși cu ceva: i se lipise de călcăie un băiețandru de vreo paisprezece ani care zicea că este din satul vecin cu schitul și că se numește Trică al lui Buzdugan.

- Și ce faci tu la oraș, măi Trică?

- Umblu la școală, părinte...

- Păi voi n-aveți școală în sat?

- N-avem, părinte, decât una cu o singură clasă, în care învățătorul ține lecții în același timp cu copiii dintr-a-ntăia până într-a patra. Eu sunt acum într-a cincea... Vreau să

termin opt clase și după aia să mă duc la seminar, să mă fac popă.

Din vorbă-n vorbă, călugărul afla că băatul știa tot despre situația de la schit, că bătrânul stareț era pe moarte și că el, fratele Antim, se descurca din ce în ce mai greu de unul singur. Pe neașteptate și spre bucuria călugărului i-a propus să-i fie ucenic, să învețe "meserie". Fratele Antim ar fi vrut să-i spună că a fi popă nu este o meserie, dar se lăsă păgubaș când se uită în ochii copilului și îi văzu privirea nevinovată.

Pe stareț l-a luat Dumnezeu chiar în iarna ce bătea la ușă și din clipa aceea Trică s-a dovedit a fi indispensabil la schit. Satul nu avea altă biserică și, după moartea starețului, cauza de a ține slujbele de duminică și de sărbători, de a cununa și a hoteza a căzut pe capul călugărului neinstruit și nehirotonosit. S-a apucat să învețe. Cât era ziua de mare, dar și seara la lumina pălpăietoare a lumânării, el citea Liurghierul, iar pentru predici învăța cu sârg din Predica de pe munte și Faptele Apostolilor. S-a scurs aproape un an în care a slujit singur, a trecut cu bine și de Sfânta Maria. Cam pe 20 ale lunii august s-a pomenit că și intră pe poarta schitului un milițian. Inimă lui de fost pușcăriaș i-a zvâcnit în piept. Era un maior care i-a zis cât se poate de politicoasă: "Bună ziua, părinte". Apoi i-a destăinuit că primise misiunea să trateze cu dumnealui, călugărul, ca în zilele următoare să găzduiască la schit "crema" societății, așa se exprimase cu un vădit dispreț, explicând în continuare că părintele să nu-l ia în serios, că a fost numai o glumă, că e vorba să vină la vânătoare de urși tovarășul prim, și cel de al doilea, și cel de al treilea și așa mai departe, un grup totuși restrâns, cam de zece persoane. Călugărul i-a răspuns că vor fi bineveniți, dar chiliile nu au decât niște paturi goale, fără saltele, fără așternuturi, fără pături... Așa că nu vede cum ar putea să se odihnească niște mireni atât de importanți.

- Nu trebuie să vă faceți griji pentru atâta lucru, i-a răspuns maiorul. Vor fi saltele și cearșafuri de olandă, cum n-ați mai văzut, și pături chinezești confecționate din păr cămilă... Și tot luxul ăsta va rămâne aici, pentru că n-o să vă închipuiți, părinte, că tovarășul

prim, cel mai mare din oraș, și-ar lua tot acest calabalac când s-ar termina vânătoarea și s-ar întoarce cu el în oraș...

- Eu mă bucur... dar nu știu cum s-ar putea justifica absența lucrurilor de preț la un eventual control, în inventarul schitului nu figurează decât paturile goale...

- Lasă că am să vorbesc eu cu contabilul sau administratorul de la

partid să le treacă la obiecte casate... oricum vor trebui casate fiindcă vor borfi pe ele ștăbii după hainamul ce va urma. Apropo! Era să uit. Sală de mese aveți? adică refectoriu, preciza el dovedind că nu era neumblat prin universul cărților, chiar dacă nu vizitase în viața lui o mănăstire.

- Nu avem, schitul a fost construit pentru câțiva schimnici, oameni care trăiesc doar cu pâine și apă.

În schimb avem ce vedeți aici unde ne aflăm acum, acest adăpost cu masa asta lungă unde pot să mănânce pelerinii care ne vizitează mai ales cu ocazia branului sfintei biserici.

A treia zi, după cum fu și înțelegerea cu maiorul, sosi alaiul primului secretar al Comitetului Orășenesc de Partid Trei mașini mici, din care coborâră fețele simandicoase, și o dubiță din care niște oameni în uniformă

Felicia Mohr

(Lucaffărul, nr. 10/1999)

Cosmetică

M-am cosmeticit
cu cremă de albine
Imediat
am arătat mai bine
și chiar am simțit
că pot să zbor
Toată casa mi-a devenit stup
și în această situație,
cu grație,
Mi-am trimis bărbatul la zdup
fiind trântor.

Lucian Perța

am vrut. Trag nădejde că o să păstrezi taina
spovedaniei, adică o să-ți ții gura, altfel nu știu
ce se va întâmpla cu dumneata.

Plecă împleticindu-se și, trecând pe
lângă masa din curte, mai aruncă pe gât un
pahar mare de țuică. Apoi se duse și el la
culcare.

A doua zi se sculară cu noaptea-n cap
nerăbdători să ajungă la urși, căprioare, cerbi
sau măcar vulpi - asta rezulta din glumele pe
care și le aruncau unul altuia. Ascultară de
sfatul lui Trică și o apucară pe valea din
dreapta pe o potecă ce urca în serpentină până
la o stână.

Porniră. Cam la o jumătate de ceas
după plecarea lor, la schit se auziră
împușcături.

- Au dat de vânat, zise călugărul.

- Sigur, încuviință Trică, făcându-i
complice cu ochiul.

- Mă, Trică, să nu mă fi băgat în cine
știe ce dandana!

- Nu ți-aș face una ca asta, părinte,
nici dacă m-ar pune la zid...

După o vreme apără un cioban de la
stână care le aduse știrea că undeva pe vale
zăceau împușcați nouă oameni. Auziseră
împușcăturile și el coborâse să vadă ce se
întâmplă. Schimnicul îl trimise de îndată pe
Trică să anunțe miliția din sat. Vestea ajunse
fulgerător la oraș. Pe la ora amiezii sosiră și
organele de anchetă. Numărarea morții și
constatară că lipsea unul, unul din cei doi
oameni îmbrăcați în uniformă albastră, oameni
de serviciu și securitate personală a
vânătorilor. Anchetatorii se mulțumiră cu
concluzia că acel om de pază era autorul
multiplei crime. Plecară cu gândul să-i dea de
urnă.

După plecarea lor, fratele Antim ostă
și rosti în șoaptă:

- Miriam...! Libelula mea...!

- Ce zici, părinte?

- Nimic, nimic, picuile, ce știi tu...!

albastre începura să descarce saltele, pături,
așternuturi, precum și diverse lăzi, care fură
așezate lângă masa de sub adăpostul ce ținea
loc de refectoriu.

Fratele Antim îi întâmpina în poarta
schitului plin de umilință, tovarășul prim le
spunea ceva tovarășilor săi, mergea cu spatel
întors spre poartă și era cât pe-aci să se
împiedice de călugăr. Trezindu-se făcând în față
cu un individ hărbos și mustăcios, îl întrebă
plin de aroganță:

- Tu cine mai ești?

- Eu sunt fratele Antim, stareșul
schitului...

- Frate ai spus? Frate cu cine, cu
dracu? Ha, ha, ha! Plesnea de răs. Îi țineau
hangul și cei din suită.

Schimnicul știa pe cine are dinaintea
sa. Trecuseră atâția ani și totuși pe chipul de
adolescent al fostului chelner de la cafeneaua
Metropolitan de pe Corso nu se schimbaseră
aproape nimic, pielea lui de spân lucea în
bătăia razelor soarelui ce stătea să cadă pe
după creasta muntelui, aceeași agresivitate de
slugă hăituită îi fulgera ochii de drac.

- Știi cine sunt eu? întrebă el însetat
ine și de nevoia bolnăvicioasă de a se ști
prețuit.

- Cum să nu. Sunteti tovarășul prim
secretar Costel Borean...

- Și de unde știi tu cum mă cheamă?

- Păi cum să nu știu? Vă cunoaște
toată lumea.

- Zău, mă?! exclamă el flata. Ați
auzit? se întoarse el către însoțitorii săi. Sunt
un om cunoscut până în vârful muntelui!

- Da, confirmă cu un anume
subînțeles schimnicul.

De câteva zile aflase de la Trică cum
că s-ar învăța prin pădurile din preajma
schitului niște indivizi înarmați care îi purtau
ambetele lui Costel Borean. Cum să nu vrei
poartea acestui neom, gândi cu păcat
călugărul, acestui ucigaș, acestei canalii care
lungase din oraș sute de familii, trimițându-le
în Bărăgan sau la Canal pentru vina de a fi fost
lăceva decât el, adică slugă...

După acest scurt schimb de
abilități" fratele Antim își conduse oaspeții
în curtea schitului și îi poștă să se așeze pe
șanțurile din jurul mesei de sub umbrar. Cu o
lăutoare repeziciune fură aranjate paturile din
stăpânirii, după care oamenii de serviciu îmbrăcați
în uniforme albastre, cu aceeași repeziciune,
știnseră pe masă bucatele aduse cu duba,
încințele, apărură și sticlele de vin și țuică.
Înorații oaspeți începură să înfulece și să bea
la atâta poștă de parcă n-ar fi mâncat și n-ar fi
făcut nimic de săptămâni. Ospățul se prelungi
înă câtre asfințit când petrecerții se sculară
răbănuindu-se și râgâind, zicând că ar fi bine
să se ducă să se răcorească în apa râului care
urcea chiar pe la poalele dealului pe care se
răla schitul.

Când reveniră, se inserase de-a
nelea. Se așezară din nou la masă și, la
măna chioară a unui felinar, începură din nou
să bea și unii dintre ei, chiar și să mănânce. Îl
știnseră și pe fratele Antim, dar acesta îi refuză
politicos, zicând că ziua aceea este pentru el zi
de post. În schim Trică nu se lăsă prea mult
sfârșit și se înfruptă copios din toate bucatele de
pe masă, apoi se făcu nevăzut; nu apără decât
după două zile dimineața. La întrebarea
schimnicului pe unde a umblat, băiatul i-a
răspuns în șoaptă că a fost să vorbească cu
unii ca să se lase împușcați.

După vreo două ceasuri, unul câte
unul se îndreptară spre chilii, numai "primul"
li întârzie puțin. Era într-o stare melancolică
se gândi că, dacă tot a băgat drumul până la
mănăstire, n-ar fi rău să se spovedească. Era
o experiență neobișnuită, n-o mai făcuse din
pătrărie de când mamă-sa îl lua cu ea la

spovedanie și împărtășanie, iar el nu știa ce
mărturisiri să facă decât că strivise o albină sau
cum călcase dinadins pe coada motanului.
Preotul râdea, zicându-i că Dumnezeu e mare
și-l va ierta, dar să aibă grijă să nu fure și să
nu mintă nici la școală, nici acasă... Își aducea
aminte de toate acestea ca de un vis inocent și
pur. Păpa, mama, albina și motanul... În
mahmureala sa rebelă îi veni subit în minte că
acum, când ajunsese om mare, nu mai strivea
albina și nu mai călca în picioare doar cozi de
motan, un oraș întreg îi știa de frică. "Nu e
normal...", bolborosi el pe scările de la intrarea
în biserică, "nu-i așa, părinte, că nu-i
normal...?"

Schimnicul nu înțelegea ce vroia
Costel Borean de la el, credea că l-a
recunoscut și că avea să urneze o scenă pe
care nu și-o dorea. Fostul chelner la cafeneaua
Metropolitan se apropie de el și, clătănându-se,
îi zise:

- Ai... ai... pu... putea... să mă... spo...
spovedești... Ba nu! Trebuie să mă spo...
spovedești... Adică... trebuie... să mă
spovedesc...

- În seara asta nu trebuie, mergi,
domnia ta, de te culcă și mâine, când o să-ți
iasă dracu de alcool din trup, vei fi curat și
poți să te prezinți dinaintea Domnului...

- De unde știi tu că sunt beat, vierne?
se răsti el pareă trezit din beție. Apoi continuă
peltic: Ești... sau nu... popă? Dacă ești... atunci
n-ai dreptul să mă re... re... refuzi! Nu știu
dacă... mă în... în... înțelegi... Atâta reuși să
hăiguiască și căzu lat pe dușumeaua de piatră.

Schimnicul îl lăsă să zacă acolo și îl
păzi vreme de un ceas, după care începu să
tragă de el să-l trezească din somnul profund și
cu sforăituri. După o rafală de injurături
bolborosite, deschise, în slărșit, ochii. Îl ajută
să se ridice și să se așeze într-unul din jilțuri.
Părea mai puțin agresiv, începu să vorbească
mai politicos, dar se sculară din somnul scurt
tot cu ideea fixă că trebuie să se spovedească.
Fratele Antim murea de curiozitate să asculte
ce avea să mărturisască Costel Borean, de
aceea îi făcu pe plac.

- Am să te spovedesc, dar mai întâi va
trebui să-mi răspunzi la următoarea întrebare:
crezi în Dumnezeu și în fiul său Iisus?

- Nu cred!

- Atunci cui vrei să te spovedești și,
mai ales, de ce?

- Sunt o apăsare pe suflet și vreau să
scap de ea. Sunt că în dumneata pot să mă
încredere, pentru că fapta mea e dintre cele
mai urâte și n-aș vrea să ajungă la urechile
vreunui judecător...

- Bine, încuviință călugărul, dar mai
întâi să-mi spui dacă mai știi cele zece porunci
sfinte...

- Mai știu ceva din ele... Să nu-ți faci
de cap cu nevasta altuia, să-ți iubești
aproapele, să nu minți...

- ... să nu ucizi...

- Nu te grăbi, părinte, o știam și pe
asta. Asta e ce vroiam să mărturisesc și să-mi
ușurez sufletul. Am ucis, părinte! Am hăgat
cuțitul într-o femeie nevinovată, cel vinovat a
scăpat cu viață, a făcut doar închisoare a ieșit
și nu știu pe unde o fi umblând acum, poate o
fi pe urmele mele...

Călugărul deschise Biblia la ultimul
capitol din Apocalipsă și citi: "Iată, vin curând
și plata Mea este cu Mine, ca să dau fiecăruia,
după cum este fapta lui. Afară căinii și
vrăjitorii și desfrânații și ucigașii și
închinătorii de idoli și toți cei ce lucrează și
iubesc minciuna!"

- Vorbele astea nu mă ating și nu mă
sperie, fiindcă eu nu cred nici în Dumnezeu,
nici în Iisus. Slărșitul lumii și pedeapsa finală?
- o poveste născută în mintea unuia care a avut
un coșmar. Eu mi-am descărcat sufletul, atât

Nu mi-am putut închipui că pot iubi un peisaj, dar privind grădina de vizavi sunt învăluit de blânda ei frumusețe. Grădina este frumoasă ca o femeie. Ea se clăruiește privirii mele. E iarnă. Și, în noapte, emanația pomilor, plăpânda lor viață hibernală prelungește crenguțele pomilor cu promoroacă albă și cu gheață. Toate acestea lucesc. Lucesc înalt. Lucesc mut. Lucesc. Mă văd din nou copil. Înghețat, ascunzându-mă de chemările părinților pentru a mânca zăpadă cum numai copiii o fac: cu mâinile, cu privirea și chiar cu gurile lor. Sunt mult mai tânăr decât credeam, sunt fericit.

Oprește-te o clipă! Dacă am descoperit că sunt copil, măcar că am fost copil. Încamă că eu sunt om. Poate că în mine a existat această îndoială și uite că natura, cu mila îmi arată că nu am avut dreptate. În așteptarea personajului meu, am avut această nesperată revelație. Mă pot iubi. Încă mă pot iubi.

Pe urmă decorul se umanizează. Aud zgomotul de pași a doi copii și ai unui matur și glasuri doar de copii. Le descopăr, le citește bucuria vorbelor și a ochilor lor. Ei intră în curte și nu se mai satură privind promoroaca. Sunt fără mama lor. Din scenă lipsește soția personajului meu. Lipsa ei este cauza tristeții lui. Dar ce poate să existe în sufletul unui om, ce apăsare, ce durere, dacă nu observă risipa aceasta de frumusețe?

Poate că în afară de mine sunt și alții care îl urmăresc. Știu că a făcut războiul. În cealaltă poate că simte privirea cuiva, privirea unui ochi în formă de glonț.

Am adormit și am visat că zidarii care lucrează alături mi-au astupat atât fereastra cât și ușile în așa fel încât, oriunde mă îndreptam nu găseam decât ziduri. Regret că nu am un prieten de inimă care să știe unde mă aflu pentru cine știe ce obscură eventualitate.

Cu care să discut din când în când. Sau căruia să-i dau manuscrisul în care mi-am descris zilele și nopțile ce s-au scurs de când am primit misiunea. Uneori mă simt ca o vietate ascunsă, redusă doar la situația de a se nutri. M-am transformat și B. a avut francheța să mi-o spună. Am paloarea tipică celor ce stau între ziduri. Stau totuși și la soare atât cât intră prin fereastră.

Înainte de a-i face un rău personajului meu, o parte a acestui rău mi se întâmplă mie, eu și el suntem înlănțuiți. Fapta este cea care ne apropie de la distanță. Fără a mă cunoaște el pe mine, ci doar eu pe el foarte puțin. Eu îl trăiesc pe el cel de mai târziu.

Pielea mea suferă degradările pe care le resimte un întemnițat.

Sufletul meu suferă și el mutilările celor izolați de restul lumii. Cel puțin de i-ar

MISIUNEA

de TEODORA MOȚET

fi lui mai ușor. Cel puțin dacă acest chin al meu sau al altora ca mine ne-ar face să fim mai buni, mai iertători unul cu altul. Te înțeleg, personaj iubit. Trăiește viața intens, mai târziu o vei trăi cu lumânarea redusă la minimum. Trăiește tu pentru mine tot ce se

poate trăi. Toate eforturile mele mintale se concentrează într-un singur punct, acela de a-l avertiza. Caut să-l abat de la un rău care lasă

dormi, fie și o singură dată, sub stele prădă puterii acesteia cosmice a tot ce este deasupra noastră?

Cred că suntem și noi tot niște stele. Ne prăbușim în noi înșine și dispărem dar, până atunci, strălucim cu o putere și o frumusețe pe care nu ne este dat să o vedem și de care nici nu ne dăm seama.

Azi dimineață copiii s-au jucat în fața casei de vizavi. Fetița personajului meu avea în mână un bulgăre și zicea că e exact cât bulgărele și că ea este bulgărele. Alți copii a propus ca fiecare din ei să facă un rostogol de zăpadă până la biserică și înapoi ca să vadă apoi cât se vor face de mari.

Într-adevăr, așa au și făcut.

La întoarcere fiecare purta un morman rotund care le ajungea până la brâu.

Am observat nu o dată privirea stăpânului casei unde locuiesc, cu totu deoschită de alte priviri chiar ale lui când se jucau copiii pe stradă. Era ceva rece, o răutate care pare să nu depindea de el și care apărea mai ales datorită prezenței fetei de alături.

Această privire își are taina ei și a lega-o de o întâmplare pe care am aflat-o, da de a cărei plauzibilitate mă îndoiesc încă.

Poate că și stăpânul casei de alături este în felul lui furnizor de informații, pe

Pielea mea suferă degradările pe care le resimte un întemnițat. Sufletul meu suferă și el mutilările celor izolați de restul lumii. Cel puțin de i-ar fi lui mai ușor. Cel puțin dacă acest chin al meu sau al altora ca mine ne-ar face să fim mai buni, mai iertători unul cu altul. Te înțeleg, personaj iubit. Trăiește viața intens, mai târziu o vei trăi cu lumânarea redusă la minimum. Trăiește tu pentru mine tot ce se poate trăi.

urme. Chiar dacă nu aș reuși în mod concret să îl ajut aș fi mulțumit ca măcar teoretic să găsească o soluție. Am ajuns să am o viață a mea interioară, bogată dar sterilă.

Pe cei de vizavi îi urmăresc cu un sentiment de respect pe care mi-l trezește o casă care nu folosește chei. Ele stau și ruginesc liniștite într-un cui. E o noapte de vară. De jur împrejurul meu toate vietățile dorm și eu sunt un intrus în acest domeniu al somnului, sunt cel mai viu în această lume semănând cu imperiul morții. Respir și privesc cerul ca și cum ar fi ecranul celui mai reușit film. Mă simt de parcă i-aș fi adormit pe toți, pentru a avea o mai mare putere asupra lor sau parcă puterile lor înmiite, s-ar încuibă într-un singur piept, al meu. Sub stele, fata de alături doarme în grădina alături de bunica ei. Câți oameni vor fi murit fără a

ca a fost chiar înaintea mea și, mai ales, a fost primul. Adică începutul firului întâmplării capătul ghemului care mi este acum ascuns mie. Este greu de găsit o bulgărele de zăpadă pe care îl ținuse fetița în mână la început și care

tot rostogolindu-se, devenit cu totul altfel nu alb și pur cum era ci cu urme de pământ, frunze moarte putrezite de anul trecut și alte impurități ce toată evidența lor, iar de bulgărele cel curat pufos din mijloc nu mai știe nimeni nimic. Doar ea și eu, iată, mă alătur ei cu tot gândul meu ca să o apăr. Se poate oare ca un oameni să fie urmăriți degeaba? Dintr-o glumă? Să fie puri ca bulgărele acela și să uitându-se cu lupa, cu binocul (cum mă văd eu) să se creeze un cumul de pete cum ar fi urmele de pe bulgărele uriaș? Un cumul care nu mai poate scăpa nici urmăriții nici următorul? Avem în noi instincte vânători și fiarele dispărând vânătoarea mult mai complicată. Ce greu am dovedit, pildă, că privirea stăpânului casei în care stau este rea, și doar când se uită vizavi, de pat mica grădina ar fi imperiul lui pierdut.

LA-NŢEPUT A FOST TĂCEREA...

de MIRCEA CONSTANTINESCU

Consider a fi fost unul dintre cele mai reușite numere-tematice găzduite de noua serie a **Luceafărului** acela dedicat Creației creatorului. Din motive subiective/obiective nu am participat la banchet. Am fost, în schimb, stârnit suficient spre a reacționa, fie și tardiv, fie și mănânat de secreta aspirație că nu strică niciodată un post scriptum, firește, când ceva n-a fost să fie spus anterior.

Păreră mea este că anterior vorbirii - și, firește, ulterior acesteia - în veacul veacurilor - sălășluiește tăcerea. Tăcerea inițială (primordială) e caracteristică unei pre-umanități; numai, respectiv unui timp a-cultural, a cărui esență e convingător surprinsă de un Rădulescu-Motru atunci când observă că „un grup omeneșc, lipsit de cultură, este un grup fără viață istorică și fără timp istoric: timpul în care curge viața unui asemenea grup este timpul biologic. Timpul istoric începe să curgă pentru grupările omenești, de când acestea sunt constituite în unități culturale, cel puțin în unități culturale de limbă și de religie”. Mărturisese că vanitatea insistenței pe această descoperire, anume că tăcerea premerge comunicării verbale, mi-a fost considerabil ulcerată de aflarea - ca de obicei, post-festum, - că nu sunt singurul care crede, care a zut în așa ceva. Cu observația că nu-i prima revelație a deșănăciunii „priorităților” în materia fluentă, browniană a ideilor, aduc acum încă un extras, semnat de J. Greene, în sprijinul „descoperirii” mele: „Ai vrea să fii în stare să taci pentru totdeauna, precum trapiștii, când privești aceste văi adânci în care razele aramii par să-și caute adăpost împotriva nopții. Cuvântul omeneșc este aproape totdeauna sortit unor astfel de eşecuri; el este atât de deseori mai prejos decât ceea ce-și propune să exprime, încât te întrebi dacă asta nu-i cumva una dintre consecințele Căderii. Trebuie să fi existat alte mijloace de comunicare a gândirii înainte de asta, ceva nu atât de grosolan (subl. mea). Adevăratul cuvânt, cuvântul cuvintelor, nu se percepe decât în iniua tăcerii, dar tot ce pot spune despre asta nu-i decât bâlbâială”.

Păreră mea este că, așadar, la-nceput a fost tăcerea; și, vai, la urmă va fi tot ea. Dacă Biblia ține să ne convingă că Logosul e primar (sau primordial), asta mi se pare o înfătușare apertă, înțelesată doar prin simpla ei afirmație. Iată, în „Evanghelia după Ioan”: „La început era Cuvântul și Cuvântul era cu Dumnezeu și Cuvântul era Dumnezeu. El era la început cu Dumnezeu. (...) A venit la ai Săi și ai Săi nu L-au primit. Dar tuturor celor ce L-au primit, adică celor ce cred în Numele Lui, le-a dat dreptul să fie copii ai lui Dumnezeu, care au fost născuți nu din sânge... ci din Dumnezeu. Și Cuvântul a devenit trup și a locuit printre noi (și noi am privit slava Lui, slavă ca a unicului Fiu din partea Tatălui) plin de har și de adevăr”. (Uzez de ediția critică din 1989-1990: subsolurile paginilor sunt înșesate cu tălmăcirii paralele, lămuritoare: astfel, pentru cazul de față, formularea „Cuvântul a devenit trup” se cuvine înțelesată: a devenit carne, iar verbul „a locuit/printre noi” = și-a lăcut cortul...) Fie-mi permis să tai firul în patru: ce înseamnă început? Și al cărui început a fost Logosul, Cuvântul?... Consider că s-a abuzat, poate nu numai din comoditate, de o transpunere strict literală. Teama de a fi considerați eretici, apostazi, hulitori a interzis comentatorilor să analizeze adânc frazele. Însăși graficiera YIIWH (= Jehova) cu sensul de „Cel Veșnic” sau „Cel care există pentru (prin) Sine” a fost echivalată îndeobște prin „Domnul”. Pietate? Desfrâu al Umilinței?... Inclini să traduc altfel: primele sunete articulate întrupează de fapt o dezvăluire, aceea a numelui lui YIIWH. Ceea ce logicienii, profani dar nu neapărat ateți, ar echivala prin „Eu sunt Eu”. Deci ființa Primordială s-a prezentat. Deci Ființa Primordială s-a plictisit, sau deja a considerat inutilă tăcerea înconjurătoare și și-a luat inima-n dinți și a dat glas: „Eu sunt Eu”. Plictisit de Unicitate, de atâta liniște, de veșnicia Stagnării, a apelat la vorbire.

Oamenii nu suportă să n-aiă predecesori. Oamenii și-au inventat „strămoșul comun”, fără de care „istoria” lor n-ar avea sens. Cosmogoniile lumii bundă în „explicații” și reportaje despre aceste începuturi”. Mi se pare perfect legitim să cred, împreună cu toată lumea, că mă trag din cineva.

Ipo-teza science-fiction a populării Terrei cu extraterestri, într-un prim stadiu, nu-i lipsită de interes, chiar dacă greu, dacă nu imposibil, de susținut cu „probe”. Totuși, și aceasta nu face decât să deplaseze centrul de greutate al problemei; o

„cauza primă” va fi fiind de cercetat și în cazul acelor extraterestri. Și așa mai departe.

Anterior tentării Turnului Babel, echivalat cu o „anti-vorbire absolută”, P. Zimthor descoperă o „epocă de unanimitate de la începuturile lumii”. Este epoca unei tăceri depline, anterioare Logosului, anterioare vorbirii Domnului (sau a lui Adam, după unii). Latențele confiscate de această ipoteză se pot suprapune în fond cu istoria însăși, dacă pot vorbi de „istoric” ca flux premergător (consecinării) vorbirii articulate. Și tăcerea poate fi tradusă ca unanimitate, ca un protolimbaj consonant cu ataraxia edenică. Dacă instituirea Turnului Babel poate fi înțeleasă drept o „ruptură în unitatea verbului primitiv”, analog, vorbirea Domnului produce o ruptură în unitatea tăcerii primitive. Așa cum Zimthor pledează pentru neutralitatea unei „limbi inaugurale”, la fel mă pot întreba dacă a existat o neutralitate a tăcerii inaugurale, aceea tăcere-fosilă care premerge Logosului lansat de Dumnezeu prin însăși ființarea Sa și prin dezvăluirea numelui Său. Același comentator e dispus să ipotecheze un prim scenariu posibil: „Printre ferigile arboreșente, în aerul încărcat cu gaz carbonic, unde zboară, greoi, niște insecte ce nu cunosc metamorfoza, un prim orăcăit se ridică în liniștea opacă: glas de animale, monștri inocenți pe care Adam nu i-a numit încă, dar care intonează cântarea vieții și chemarea iubirii. Din clipa aceea, virtual, omul există”.

Liniștea, pacea, armonia, tăcerea - toate sunt concepte operaționale de rang egal atunci când, nostalgic ori numai explicativ, cineva se încumetă să descrie Edenul. Încât mă-ntreb dacă nu cumva una dintre consecințele păcatului original, anume vorbirea, n-ar trebui ea însăși să fie identificată cu adevăratul păcat original. Motivul interdicției (un topos basmic, între altele), nu conduce în acest caz doar la „izgonirea din Rai”, ci și la izgonirea din tăcere. Prin urmare, una dintre dimensiunile (nu cumva cea mai importantă?) blestemului dumnezeiesc, ale pedepsei aplicate de Dumnezeu, consistă în chiar dezlegarea limbii păcătoșilor. Iar azyvârlirea lor în „lumesc, prea-lumesc” este în fond permisivitatea vorbirii, dialogului - altul decât cel de până atunci, când nu s-au vădit necesare cuvintele, ci doar (pauză) mișcările, sunetele nearticulate, privirile, respectiv modul de comunicare pre-uman, vegetal-animalic.

Patrimoniul de ficțiuni al omenirii mi se pare excesiv (deci confuz) de bogat. Probabil că a jalonat însăși formarea „omului ca om”, ca să mă expun unui șablon. Mituri, legende, basme, arte -

toate cumulează mimumerele orgolioase ale unei specii singulare trezindu-se brusc vorbitoare și vorbăreată, și asta într-un ocean de tăceri consacrate. Ficțiunile, orale și, ulterior, scrise, demontează pas cu pas ascendentul vorbirii umane asupra tăcerii tuturor celorlalți (ființe sau inanimale). Aceste ficțiuni reprezintă succesul critic al vorbirii: un succes juvenil, se pare, fiindcă, la nivelul (ampluarea) speciei, vorbirea articulată (în grai, dialect, limbi) este mult ulterioară tăcerii ființelor ne-umane, și astăzi în vigoare.

Primele manifestări, evident orale, ale acestui patrimoniu de ficțiuni nu reprezintă doar o sună de „mesaje”, ci și un veritabil scandal al tăcerii. Deoarece a crea, în acest prim moment (dar oare numai atunci...?) este totuna cu a destrăma, a rupe, a sparge tăcerea. Scandalul va fi dacă nu suprimat, oricum diminuat prin apariția și răspândirea scrisului. Paradoxal or nu, mesajele scrise reinstaurează tăcerea; sau, mai atent spus, reinstaurează o anume tăcere. Un Platon, de pildă, concepe scrierea ca pe o instanță decăzută a Logosului, deoarece, așa cum observă undeva G. Liiceanu, „textul este o vorbire care a amuțit și, astfel, urma vorbirii însăși”; în aceeași ordine semnificativă, H. Joly remarcă „tăcerea paradoxală a scrierii”. Textul scris redeclină o voce și o ureche interioare; anunță oare acestea o cecitate reală sau doar una părelnică? (Firește că, la limită, se poate citi... cu glas tare, faptul însă nu desființează problema ca atare).

Creatorul primordial și-a desăvârșit lucrarea prin a rupe tăcerea. E o imagine-șnblon, totuși greu de înlocuit cu o alta mai sugestivă. Toti creatorii care i-au urmat sunt ceea ce ajung să fie tot grație rupei tăcerii. Creatorii patrimoniului de ficțiuni sunt bruiți continuu de esențialitatea condiției lor pănuștente. Rezultatul efortului lor va fi anulat însă numai prin dispariția vieții terestre, urmată de o tăcere... astrală, aidoma celei inițiale. Merită subliniat - și regret că nu pot acum dezvolta subiectul - că explozia „vorbirii” contemporane, datoră acestor multimedii tot mai sofisticate și mai obraznice, tînde spre o entropie egală, de asemenea, cu tăcerea. Fenomenul e întrucâtva analog cu obținerea culorii alb prin rotirea discului policrom al lui Newton. Verbozitatea uluitoare și terifiantă a multimedia, de la presa scrisă la internet, echivalează cu un scandal „sonor” și sfârșește într-o hălmăială incertivă tot mai dificil de decodat. Zgomotul parazitează și în cele din urmă obturează comunicarea. Fructul oprii, interdicția biblică de a nu apela la pomul cunoașterii sunt mai desconsiderate decât oricând. Frenesia lui a ști și a avea înlocuiește insidios și iremediabil construirea lui a fi. Foarte probabil că ne găsim în pragul unui blocaj provocat de hiperabundență; respectiv în pragul unei tăceri stranie, forțate de tocmai performanțele comunicării (dialogului, vorbirii) făcute cadou de multimedia. Presupun că nu-s panicard dacă anunt (nici nu-s singurul care-o face) că ne precipităm spre un nou Babel. Mai exact, nu spre ceea ce-i pozitiv, recuperabil și simbol al orgoliului constructiv omeneșc în ridicarea Turnului Babel, dar spre ceea ce a și expectorat vechea temeritate ca termen amenințător și infructuos: babilonic. Iar în cuprinsul acesteia (era să scriu: între zidurile acesteia) despre care creație, orală și/sau scrisă, mai poate fi vorba?...

MITUL SÂNGELUI

de MIHAI STOIAN

„In prezența acestui steag de sânge care îl reprezintă pe Führer, jur să-mi închin întreaga energie și toată forța salvatorului țării noastre, Adolf Hitler. Sunt gata să-mi dau viața pentru el și lui mă încredințez.” din Jurământul tinerilor hitleriști (Hitlerjugend)

În buncărul berlinez construit sub Cancelaria Reichului, la 16 metri adâncime, sub protecția betonului și a oțelului, inimii Führerului se pregătesc să-l sărbătorească pe Adolf Hitler, născut în urmă cu 56 de ani la Branau, în Austria stărsitului de secol al XIX-lea. Suntem în 20 aprilie 1945. Veselia lasă oarecum de dorit. Reichul nazist, programat să triumfe și să devină milenar, a ajuns pe marginea prăpastiei după doar 12 ani și ceva de existență. Urarea tradițională e pe toate buzele: *Ich gratuliere sehr herzlich, mein Führer. Alles Gute!* Dar vorbele sună derizoriu, avându-se în vedere conjunctura defel defensivă. Va fi avut sărbătoritul parte și de un tort aniversar cu 56 de lumânări aprinse, plus o lumânare centrală simbolizând viitorul, anul care vine? Oare să fi stins Adolf Hitler, dintr-o suflare, lumânările care îi vor fi amintit de marșurile tumultuase, cu lacii aprinse și cu urale până la cer, de odinioară, cu marcea mulțimilor care-l salutau cu brațul drept înălțat în aer și sloganul propagandistic născocit de mîntea scăpărătoare a unui Gobbels: *Heil, Hitler!* Pe când acum, în subteran, un martor ocular îl descrie pe sărbătorit astfel: „Din punct de vedere fizic pare a fi un om distrus, sfârșit, buhăit, gârbovit, fără putere și nervos”. Sus, la suprafață, hohotesc batjocoritor, în cascadă, de patru zile încheiate, bateriile rusești. Asaltul Berlinului a fost declanșat. Prins într-o sarabandă a unor imaginare salve de salut, sub ploaia de obuze, aniversatul e când abulic, când irascibil. Pare mai degrabă buimac, trezit din somn în plin coșmar. Totuși rostește autosugestionându-se:

- Rusul este la capătul puterilor. El mai luptă doar cu soldați capturați, cu prizonieri de război și cu locuitori recrutați din regiunile cucerite, o adunătură pestriță. Ultimul atac al Asiei se va frânge, după care, în cele din urmă, pătrunderea inamicului nostru în Vest, va fi, totuși, zădărnicească...

Zădărnicia zădărniciilor. Exact peste nouă zile, duminică 29 aprilie 1945, vechii concubini s-au căsătorit civil; apoi, Eva și Adolf s-au sinucis luni după-amiază la ora 15,30: ea - cu cianură de potasiu, el - împuscându-se în tâmplă, pentru mai multă siguranță... Comunicatul oficial transmis prin radio după o cortină muzicală copleșitoare, *Amurgul zeilor* de Wagner, sună după tipicul propagandei naziste: „De la Cartierul General al Führerului se anunță că astăzi după-amiază (în realitate cu o zi mai devreme - n.n.) Führerului nostru, Adolf Hitler, luptând până la ultima suflare pentru Germania la postul său de comandă din Cancelaria Reichului...” Pe de altă parte, înduioșător tablou de familie: Eva Braun-Hitler și Adolf Hitler, „cuplul diabolic” devotat unul altuia, și la bine și la rău, zac pe o canapea cu spețează, tapisată cu rips înflorat, morți. Sursa fotografiei nu e cunoscută, dar un detaliu ingenios sugerează e-ar fi un produs de laborator specializat în „intoxicări” ale opiniei publice: Hitler ține strâns la piept o poză a mamei sale, înrămată, pe care - prețind legenda - el ar fi tras-o în cădere de la locul ei, de pe o etajeră. Jalnică „lună de miere”. Trupurile le-au fost incinerate, în conformitate cu ordinul dat de însuși comandantul suprem, sus, la suprafață, lângă intrarea în buncăr. Stropiți cu un rest de benzină, li s-a dat foc. Au ars parțial. Obuzele

desfigurează decorul Pagina de istorie a fost scrisă. Mai trebuie doar întoarsă fila.

Firește, copii n-au avut, iar Hitler n-a întreținut nici o altă legătură paralelă, cu vreo femeie. Și totuși, fiindcă aberația naște aberație, iată că - relativ recent - un fost *Häftling* internat în *Konzentrationslager*-ul Auschwitz, pe nume Elie Wasbach, medic septuagenar, fost și „vânător de naziști”, declară cu deplină seriozitate că există în lume un monstruos scenariu intitulat „Operațiunea Petticoal” (Operațiunea Jupon), adică, pe glob, trăiesc o mulțime de odrasle ale Führer-ului, peste 200 de indivizi răspândiți în lume, gata să acționeze identic, convergent, la un semnal anumit, strict secret. Demascatorul descrie astfel scenariul demn de un veritabil *science-fiction*: „Operațiunea Petticoal s-a declanșat imediat după ce Adolf Hitler a preluat puterea și a continuat până în 1944”. Ce anume urmăreau să obțină, prin aplicarea acesteia, hitleriștii? „Planul prevede ca un număr de femei din Germania (1.000 la număr) să fie inseminate artificial cu sperma Führer-ului, în așa fel încât el să aibă cât mai mulți succesori capabili să ajungă a domina omenirea după moartea sa. În consecință, sperma i-a fost colectată de două ori pe săptămână, 4 ani la rând (informatorul greșește calculul, deoarece de la cucerirea puterii și până la sinucidere sunt peste 12 ani! - n.n.), în acest scop „nobil”. Imaginați-vă, așadar, că de două ori pe săptămână, în agenda de lucru aparținând temutului dictator, a figurat însemnarea: „recoltare spermă” (sau „Operațiunea Jupon”)! De înalta onoare de a fi „primitoarele”, prin intermediar, ale spermei lui Adolf Hitler, s-au numărat nu mai puțin de o mie și ceva de femei germane, ariene atent investigate, de către un medic S.S., în privința „calităților rasiale”. Aproape 200 de copii viabili au văzut, astfel, lumina zilei. Dr. Elie Wasbach își continuă dezvăluirea în felul următor: „Toți acești copii erau antrenati, atent pregătiți pentru a ocupa în viitor poziții înalte și gata să militeze pentru perpetuarea ideologiei Reichului Nazist. După ce au crescut, copiii au fost răspândiți prin diferite părți ale Rusiei, Europei, Statelor Unite ale Americii. Înfrângerea Germaniei a impus și încetarea operațiunii. Poate că astăzi copiii Führer-ului nu dețin teritorii vaste, însă dispun de un lucru deosebit de important - puterea. Acum, toți copiii lui Hitler așteaptă momentul potrivit pentru a ieși la lumină... Sângele lui Hitler pulsează rapid și năvalnic prin arterele unor puternici politicieni și industriași ai lumii. Nu mai este decât o chestiune de timp, până când se vor pune în mișcare. Trebuie să fim pregătiți.” *Abacadabra!*

Lui Hitler îi plăceau copiii, bineînțeles blonzi, cu ochi albaștri, bine clădiți, siguri de ei, păstrând sigiliul „rasei superioare”. Gobbels avea grijă ca Führerul să apară în public, cât mai des, în compania unor copii. Cândva, la Cracovia, în castelul Wawel, *Generalgouverneur*-ul Hans Frank, S.S.-ist upranumit „Regele Poloniei”, îi replicase oaspetelui său, Curzio Malaparte, la un moment dat: „Noi suntem un popor de stăpâni și nu un popor de barbari; un *Herrenvolk*”. „Ah! nu spuneți așa.” „De ce nu?” „Pentru că stăpâni și barbari înseamnă același lucru.” „Nu sunt de părerea dumneavoastră. Noi suntem un *Herrenvolk*, și nu un popor de barbari. Aveți poate impresia, în seara aceasta, că vă aflați într-un mediu de barbari?” „Nu, într-un mediu de stăpâni.” Asemenea „stăpâni” condamnați după război la moarte, pentru crime împotriva umanității, aveau pe conștiință și vieți de copii.

Dumnealor seriau acasă înaintea execuției (ca o pildă Max Pauly): „Dragul, bunul meu băiat, e veșnic mândru că ești german și disprețuiește toată puterea pe cei care au considerat just această sentință, categoric greșită... Pentru mine este o mare mângâiere faptul că poporul german în marea lui majoritate, respinge fără nici un echivoc această propagandă mincinoasă dăunătoare. Nu uitați, vă rog, mâncarea mea preferată, clătitele cu dulceață și budinca cu ciocolată. Să pot să mai mănânc o dată și săturate. Sus capul, voi, toți cei dragi mie. Văstru tată devotat.” Și tot el îi mai scrie, din „celula morții”, aceluiași fiu al său, Hans Werner: „Orice s-ar întâmpla, băiatul meu iubi tu să crezi ferm în nevinovăția tatălui tău și să lăși să-ți răpească această credință. Într-adevăr ca soldat mi-am făcut până în ultima zi dator față de patrie. Timp de doi ani și jumătate am condus, cu cea mai bună intenție, lagărul de concentrare Neuengamme, atât de urât prezent astăzi de propagandă, și am încercat întotdeauna să le ușurez deținuților, după posibilități, viața în lagăr. Îmi pare bine că ai văzut tu însuși lagărul și poți să-ți formezi o părere.” Despre ce-a discutat Hans-Werner Pauly cu tatăl său, pe parcursul vizitei în lagăr, nu se știe nimic. În schimb, fostul *Raportführer* la Auschwitz, gestapovistul Oswald Kaduk își va aminti: „Odată a venit și mine la viziteze fiul meu. Era într-o duminică. Ave atunci opt sau zece ani... Și subit mi-a spus: <<Tătile, aici miroase urât, a aer prost>>. Ce er să-i răspund băiatului?... I-am spus că mi se pare că pe acolo trece Vistula, că mirosul, poate, vine de la apă, că așa și pe dîncolă... Dar el a observat ceva... De fapt, mirosul era al aéroelinei, lichid volatil sufocant, produs de arderea cadavrelor gazate în crematoriile Auschwitz-ului.

Bravul patriot și mănăitor de clătite cu dulceață, de budincă de ciocolată, Max Pauly tată a cinci copii, a deținut funcția de comandant al lagărului de concentrare Neuengamme, KL 1 care s-au întreprins, ca și în Auschwitz, doctorului Mengele, numeroase experiențe medicale pe adulți și copii. Cele practicate de medicul S.S. Kurt Heissmeyer au vizat - intenția experimentatorului - combatere tuberculozei prin crearea unui focar suplimentar de tuberculoză. Eșantionul a cuprins 20 de copii 10 fetițe și 10 băieți (între 5 și 12 ani), iar procedeele sunt dureroase, subminează sănătatea „iepurășilor” (a se citi: cobai), îi îmbolnăvesc Kurt Heissmeyer ține morții, însă, să obțină titlu de profesor universitar, de aceea are neapărat nevoie de cercetare îndrăzneată, spectaculoasă. Rezultatele obținute infirmă premisele. În plus Aliații înaintează în forță, se apropie ziua eliberării lagărului, deci „iepurășii” se cuvine a lichidați. Unde? Cum? Soluția: transportare celor 20 de copii la Hamburg și suprimerarea lor într-o școală părăsită, din cartierul Bullenhuse Damm. Atenție! Suntem în 20 aprilie 1945, ziua de naștere a aceluia despre care Gobbels spune că este „jumătate plebeu, jumătate Dumnezeu”. Acestei „sinte supreme” îi vor fi oferit naziștii în cauză un „bucet” de douăzeci de copii spânzurați în subsolul școlii devenite loc de execuție? Unul din făptași relatează: „Copii aveau cu ei tot bagajul, inclusiv alimente, jucării, meșterite de ei înșiși etc. S-au așezat de jur împrejur pe bănci, erau bine duși și se bucurau că au ieșit și ei odată de acolo. Nu bănuiau absolut nimic”. După un timp a intrat în încăper *Rottenführer*-ul S.S. Johan Frahm și le-a ceru copiilor să se dezbrace, deoarece vor fi vaccinați anti-tific. Dr. Alfred Trzebinski va prelinde apoi atunci când va fi judecat, că - din propriu inițiativă - pentru a le micșora „iepurășilor” chinurile, le-a injectat morfina, iar „Frahm l-a luat pe băiatul de 12 ani în brațe... S-a dus cu el într-o încăper... în care văzusem un laț atârnat de un cârlig. Frahm a băgat în acest laț capul

ăiatului adormit și apoi s-a agățat de trupul
ăiatului cu toată greutatea corpului său, pentru
a lațul să se strângă. Cât timp au funcționat în
găre de concentrare am văzut multă suferință
mencască și devenisem întrucăva nesimțitor,
ar copii spânzurați nu văzusem niciodată”.

La interogatoriu, Frahm recunoaște
aptele sale: „Copiii au fost spânzurați de
„irliche”. Doi câte doi. Erau două cărlige. Strigați
a la școală, din catalog. Unii au fost aduși în
rațe, Președintele Tribunalului militar întreabă:
„Copiii au plâns?” Frahm răspunde: „Nu”. De
ce-ar mai fi plâns, dacă ȘTIAU ce urmează. Iată
mărturia unei fetițe de 12 ani, deportată la
Auschwitz, pe nume Gisa Landau: „Călătorisem
n vagoane închise, înghesuiți și aproape
nfocați. Cu toții ne-am luat rămas bun unii de la
lții, deoarece știam că acolo ne așteptau
aptoarele și camerele de gazare... În seara când
m ajuns la Auschwitz, încă de departe am văzut
erul roșu ca la incendiu. Deși toți pătimisem
ulte, nu ne puteam imagina să fie arși oameni
n modul acesta... Oamenii au întrebat santinele
e arde acolo și răspunsul a fost că acolo trebuie
e să se coacă pâine, ziua și noaptea. Dar noi știam
ș nu acesta-i adevărul.”

Atunci, în 20 aprilie 1945, când cei 20
„iepurasi” au fost spânzurați în cărlige, la
ullenhusser Damn, departe. Adolf Hitler își
îrbătorea, într-adevăr, cea de 56-a aniversare a
lei sale de naștere. Printre ei, melipsit, Gobbels

soția lui, cei care, peste
oar unsprezece zile, își
or otrăvi cu cianură de
olasiu copiii, șase la
umăr, apoi sinucigându-se
nându-i. Este de față și
öring care, în aceeași
sapte, se va retrage cu
mașina în sudul Germaniei,
derând că-și va putea
olva pielea într-un fel sau
ul. Printre „invitați” sunt
an Ribbentrop - ministru
e externe, Martin

ormann - șeful Cancelariei Reichului, Albert
perr - arhitectul Führerului, cei trei șefi ai
rimatei, Keitel, Jodl, Donitz, Himmler -
ăpetenia Gestapo-ului etc. Printre altele, Hitler
apucat să vorbească despre frumusețea
anăverii în munții din preajma proprietății sale
articulare, de la Obersalzberg, unde plănuia să
ungă cu avionul. Majoritatea celor de față l-au
ăituit să zboare într-acolo, deși sărbătoritul
ovăie, dându-și totuși un argument convingător:
Doar nu este chiar atât de proastă situația
cicifului” - zice și soarhe din paharul de suc, în
mp ce aspeții înaltă cupele de șampanie și
eau, făcând fețe-fețe.

Departe, în subsolul din Bullenhuser
amm, 20 de copii - jumătate fete, jumătate
ieții - în vârstă de la 5 la 12 ani, au fost
spânzurați fără milă. Președintele Tribunalului
ăltar îl va întreba pe Johann Frahm: „Cât timp a
uat operațiunea de spânzurare a copiilor?”
ăspuns: „Aproximativ zece minute”. Odinioară,
Trzebinski - cel care se visa „doctor docent” -
cerut o ceașcă de cafea tare. A băut-o. După
are i-a cerut lui Frahm să ardă în soba din baie
ășmintele copiilor. Executând ordinul, Frahm -
r și Trzebinski - s-au culcat. Când s-a luminat
e ziua, medicul i-a cercetat pe cei spânzurați,
nfirmându-le moartea. Portarul școlii, pe nume
Wilhelm Wede... n-a văzut și n-a auzit nimic,
este noapte, dormind profund. Doar de
umineață, atunci când a mai pus lemne pe foc, a
ăvărit în gura sobei ce se nui găscă pe podca:
cării de lemn și câteva păpuși îmbătrânite. S-ar
teca crede că păpușile au împărțit soarta
opiilor, însă, până în ziua de azi, nu se știe cum
umc au dispărut cadavrele cobailor-copii.

„Să nu ucizi” propovăduiește Vechiul
estament (Ieșirea, 20, 13). În schimb, Biblia
ristă (Mein Kampf - Lupta mea), întocmită de
ntre Adolf Hitler, proclamă: „În prezența milei,

inima trebuie să fie ferecată. Fiți duri, fiți fără
milă”. Și: „După secole de văicăreală pe seama
ocrotirii celor săraci și umiliți, a venit momentul
să ne decidem a-i apăra pe cei tari împotriva
celor inferiori... Instinctul natural poruncește
tuturor ființelor vii nu numai să-și învingă
dușmanii, ci să-i și extermine. Odinioară
învingătorul avea privilegiul de a extermina rase
și popoare întregi”. Exterminându-i, încă din
pruncie, pe „cei slabi”, ca și pe părinții lor,
naziștii întocmesc o altă religie, lăudându-se
într-una că, astfel, vor umple lumea de „ființe
superioare”, de nenumărate exemplare ale
„omului nou” (printr-o simetrie ideologică și
faptică, același lucru îl susțin, cu alt vocabular, și
comuniștii). La frașiști, normal, o asemenea
misiune cade în grija permanentă a Gestapo-ului,
avându-l în frunte pe S.S. Reichsführerul
Heinrich Himmler, cel care, printre altele
îndatoriri de stat, s-a ocupat și de procurarea
șampaniei pentru a 56-a aniversare a Führerului.
Cu mult înainte, mai exact la 13 septembrie
1936, Himmler a emis un ordin de înființare a
organizației „Lebensborn” (Izvorul vieții). În
perioada războiului, organizația în cauză s-a
dezvoltat vertiginos, căci descendența se cuvine
a fi neapărat asigurată: mulți germani mor pe
front, mulți germani absolut arieni trebuie să se
nască! Un alți propagandist al acelor vremi
lansează sloganul: „Să-i dăruim Führerului un
copil”.

**Suntem în 20 aprilie 1945, ziua de naștere a aceluia despre care
Gobbels spune că este „jumătate plebeu, jumătate Dumnezeu”. Acestei
„ființe supreme” îi vor fi oferit naziștii în cauză un „bucet” de
douăzeci de copii spânzurați în subsolul școlii devenite loc de
execuție? Unul din făptași relatează: „Copiii aveau cu ei tot bagajul,
inclusiv alimente, jucării meșterite de ei înșiși etc. S-au așezat de jur-
împrejur pe bănci, erau bine dispuși și se bucurau că au ieșit și ei
odată de acolo. Nu bănuiau absolut nimic”.**

În posida misterului care a învăluit
existența Lebensbornului după război, este
limpede că organizația a dispus de veritabile
„centre de reproducere”, firește discrete,
urmărind salvagardarea patrimoniului ereditar
arian, ferindu-l de degradare, de înrăurii nefaste,
luptându-se pentru înmulțirea spectaculoasă a
populației germane printr-o maternitate
explozivă. În cadrul „Izvorului vieții”, atât
bărbații, cât și femeile sunt selecționați cu
maximă atenție și scrupulozitate. Bărbații sunt
proveniți în special din rândurile S.S.-ului (ceea
ce garantează, de la hui început, faptul că au
predecesori arieni de cel puțin trei generații), iar
femeile sunt voluntare (trebuind, de asemenea,
să-și probeze prin acte „sursă ariană” tot de
minimum trei generații). Talia candidaților
admiși, indiferent de sex, nu poate fi sub 1,65
metri: femeile semnează obligatoriu un
angajament prin care renunță la drepturile
materne asupra propriei progenituri, amintindu-
ne de spartanii care își separau copiii de mamele
lor, devreme, tocmai pentru a fi crescuți cât mai
aspru, ca niște viitori luptători pe viață și pe
moarte. Imediat după capitularea Reichului s-au
petrecut câteva întâmplări ciudate, legate de
existența Lebensborn-ului, ca de pildă pănănia a
doi ofițeri aliați care au descins anume - în 1945
- la sediul central din Steinboing, au capturat
arhiva organizației, însă jeep-ul lor,
accidentându-se, a luat foc, militarii au murit,
arhiva a ars în întregime (se mai presupune că
ofițerii „aliați” ar fi fost naziști deghezați,
însărcinați să sustragă arhiva, fiind apoi
sacrificați ei înșiși, de către aceia care i-au trimis
în misiune). Reputatul „vânător de naziști”,
Simon Wiesenthal depune însă o mărturie de
prej: „În aprilie 1961 am primit vizita unui bărbat
pe care, aici, îl voi numi Johann T... În 1942,
nepoata sa Linda, o tânără drăguță, blondă și cu
ochi albaștri, a fost țărâtă cu forța (nici

pomencală de „voluntariat” - n.n.) într-un castel
al Lebensborn-ului, loc oficial de prăsilă nazistă
pentru producerea superarienilor, un loc dintre
acelea pe care le-ar fi putut născoci doctorul
Mengele. Linda a dat naștere unui copil, dar nu
se știa cine-i tatăl, deoarece acesta putea fi
oricare din cei doisprezece tineri S.S.-iști care au
avut raporturi sexuale cu ea, după cum prevedea
programul.”

Alt caz i-a fost destăinuit lui Eric
Eudes, autorul unui interesant studiu intitulat
„Hergheliu umane - mituri și realități”: „S-a
exagerat mult. În primul rând, Lebensborn era
cu totul altceva decât o organizație pentru
plăcere. De Lebensborn depindeau diferite
departamente: maternități, creșe, centre de
destindere. Am stat într-unul dintre ele. Instalat
într-un cadru feeric. Încă o dată, nu era vorba de
un <<bordel militar>>. Mai degrabă era un loc de
întâlnire. În care un băiat și o fată, conform
arhetipurilor rasiale ale nordismului, înțelegând
ideile național-socialismului, puteau să aibă
raporturi sexuale și șansa de a procrea în cele mai
bune condiții psihologice și cu cele mai bune
garanții biologice. Toate acestea erau... în
perfectă concordanță cu etica noastră.
Lebensbornul, pe care unii îl consideră drept o
monstruozitate, este în logica rasismului păgân.
(La întrebarea lui Eric Eudes: „Ce anume
devenea mama în caz de graviditate și naștere?”
- n.n.) Ce întrebare! Ea era luată în grija uneia

dintre nenumăratele
maternități, împreună cu
copilul ei, apoi copilul
era încredințat unei
creșe... În materie de
procreație și sexualitate,
național-socialismul era,
desigur, mult înainte...”

50.000 de copii!
Atâția au văzut lumina
zilei, până la sfârșitul
celui de-al doilea Război
Mondial, ca rezultat al
amurului liber practicat

în cadrul organizației Lebensborn. Americanii
au ținut să cerceteze, neapărat, în continuare,
efectele reale ale procreației de tip arian (cu
strictă selecționare a partenerilor, după criteriul
rasial), alcătuiind un eșantion reprezentativ de
progenituri care au avut o „mamă” și un „tată”
cu „o bună sursă rasială și o bună ereditate
biologică”. Rezultatele investigației
demonstrează că acești copii ai Lebensborn-ului
sunt instabili, egocentriți, asociați, într-un cuvânt
mai vulnerabili, din punct de vedere fizic și
psihic, decât copiii născuți în aceeași perioadă în
familii germane constituite după criteriul fireștii,
tradiționale (iubirea existentă între parteneri,
stima reciprocă, într-ajutorarea etc.), ereditatea
„pură” neputând să suplinească absența familiei.
De altfel, s-ar cuveni a fi amintită cercetarea
doctorului britanic Bowlby, datorită căreia a fost
descoperită existența unui „sindrom de
abandonare”, prezent la un întreg eșantion de
copii sub un an, spitalizați din motive de forță
majoră și lipsiți, o mai lungă perioadă de timp, de
prezența mamei: majoritatea copiilor astfel
abandonați au prezentat mai târziu o serie de
dificultăți de adaptare, instabilitate etc. Absența
părinților - mai cu seamă a mamei la vârstele
mici - pare a fi de necompensat.

Biblia nazistă deslușește lucrurile la
modul ei partizan: „Cei care nu văd în național-
socialism decât o mișcare politică nu înțeleg
aproape nimic din el. Național-socialismul este
chiar mai mult decât o religie, el este voința
creării unei omeniri noi. Fără o bază biologică și
fără un scop biologic, politica este astăzi
completamente orbă”. Dar acest „astăzi” zace
undeva înapoia noastră, timp revolut care arde
constant pe rugul anilor. Omenirea, cu adevărat
„nouă”, se globalizează. Religia național-
socialistă a eșuat lamentabil, apucând să
strivească sub tălpile monstrului asmuțit asupra
lumii, milioane și milioane de vieți. Fără milă.

boris marian

Durere

Îmi este inima o aripă frântă,
în frunte port o rană adâncă,
sapă suflarea în acru dur,
trăiește cu durerea în plin huzur,
în sfera de sticlă e sufletul-jar,
doar întunericul n-are hotar,
pe roata norocului sunt schingiuit,
de ce aștepti, Doamne, să fii iubit?
De ce aștepti, Doamne?
Sau nu mai aștepti?

Drum

Ce trece petrece,
ce moare ne doare,
înaltul dispare,
adâncul e rece,
pustiul se-ntinde
în timp și în spațiu
și totuși nesaful
ne duce-nainte
spre viața promisă
ce nici nu există,
ce nici nu persistă,
o curbă închisă,
deasupra e cerul
Legii Morale,
iar noi într-o vale
bem vinul părerii.

Dincolo

Buzele mele-s acoperite
de sărutul tău otrăvit,
nuferii - aștri căzuți,
din hidrargir și argint,
sunt duh și sunt trup sângerând,
rănile crește precum undele din adânc,
dincolo sunt liber,
nu mă ajung
nici cuțitul, cuvintele
nu mă ajung.

Cristalul din privire

Deși n-am fost și nici nu sunt Don
Quijote,
iar tu nu ești și n-ai fost Dulcineea,
o disperare sfântă mă dezleagă
de oricare ridicol. Ești Femeia.
Deși-i citește pe Dante și Petrarca,
pe Shakespeare, Eminescu și pe
Goethe,
o disperare sfântă mă dezleagă
de oricare ridicol. Tu ești Lethe.

Căci nu mă vezi, nu știi nimic din toate
cutremurările din vise și aievea,
cristalul din privirea ta e rece
și raiul meu e sumbru. Tu ești Eva.
Eu numele tău îl ascund adânc, în
mine,
în fibrele nervoase, albe, fine.

Cred în alt miracol

Zeilor cu ochi de onix
le arunc disprețul,
cred mai mult în avis Phoenix
ca în Joe crețul,
cred mai mult în Kant sărmanul
ce credea-n morală
și-n Spinoza cel cu geamul
tăiat cu migață
cu un diamant - rațiunea
înjosită-n veacuri,
nu-mi vorbiți de zei, de rune,
cred în alt miracol.

Citat final

Ce mulți am fi,
de ne-am iubi,
ce morți am fi,
de ne-am privi,
ce criminali
am deveni,
un carnaval
e orice zi,
cândoarea noastră
în exces
este în fapt
orice progres,
ce lași în urmă
a mai fost,
ceea ce urmează
nu are rost,
"Mare e moartea,
peste măsură.

suntem ai ei
cu surâsul pe gură".

Căinele de lângă statuia lui Mihai Viteazul

* Să trăiești în același oraș
cu ființa iubită
(care, desigur, nici nu te bagă în
seamă),
să nu ai curajul să-i scrii, să-i vorbești,
telefonul e mort pentru tine,
ce vei rosti în acel receptor perforat?
Doamne, cum se prăbușește cota
cuvintelor
la bursa valorilor Tale divine.
Și când te gândești că mâine iubita
va porni cu avionul spre alte
meleguri.
Orașul va rămâne urât, cenușă
lătrător
ca un câine de lângă statuia lui Mihai
Viteazul.

Cavalerii mesei rotunde

Spre tot ce este îndoielnic,
sufletul meu, o pasăre rănită
se-dreaptă, ca-n bătaia puștii
gata să tragă, sub privirea ațintită
sau spre capcana pe care făptașul
o a uitat de mult în crânguri,
merg ca un orb și ocolește orașul
în care toți mășăluiesc cu stângul.
E cam târziu să-mi schimb eu locul
sau el să-mi schimbe felul,
pătrunde
un dor de cavalerii-urcați pe soclul
legendei meselor nicicând rotunde.

Ca să vezi limpede

Ca să vezi limpede
nu privi-n tine,
creieru-i ghimpele,
inima-l ține,
boala se duce
de la mine la tine,
doar sănătatea
nu te seduce,
precum adevărul
ce nu există,
cât timp minciuna
permisă persistă,
"Ura", strigăm,
uitând ce-i ura,
ne sărutăm
mâna și gura,
noi vom muri,
iar despre asta
vom mai vorbi,
de-om trece creasta.

POVEȘTEA VORBELOR: CUM A EVOLUAT LAT. QUANTUS

de MARIANA PLOAE-HANGANU

Quantus îndeplinea în latină următoarele funcții: adjectiv și pronume interogativ și exclamativ, pronume relativ și adverb; uneori, dicționarele latinești, menționează, referitor la acest cuvânt, și funcția de substantiv. În mare, sensurile lui *quantus* se organizează în latină sub două semnificații principale: exprimarea cantității în mod absolut, vag, nedeterminat și exprimarea cantității în comparații, aici fiind în corelație cu *tantus*. Din aceste două sensuri principale derivă o serie de sensuri secundare (comparație completă, comparație eliptică, comparație pentru a arăta asemănarea, comparație pentru explicarea ideii, comparație intensivă sau cea care exprimă un raport condițional sau concesiv etc.)

Toate sensurile existente în latină se păstrează în limbile române. Ablativul măsurii din latină (... *quanto erat in dies gravior appugnatio, tanto crebriores litterae mittebantur* "cu cât mai dificil devenea din zi în zi asaltul, cu atât mai dese erau trimise scrisori") a devenit în limbile române (română și catalană) acuzativul măsurii: predicatul se repetă legat de *quantus*, subînțelegându-se o hucală de vreme, un timp etc. Posibilitatea de a exprima anumite raporturi condiționale, concesive, restrictive s-a păstrat doar în câteva limbi române: portugheză, catalană, italiană și română.

Principala inovație romanică a lat. *quantus* se întâlnește în română, care, de altfel, cuprinde, referitor la acest cuvânt, cea mai bogată sferă semantică dintre toate limbile române. Rom. *cât* este rezultatul contopirii a trei cuvinte latinești: *quantus*, *quotus* și *cata*, acesta din urmă provenind din greacă. Formal, cele trei etimoane latinești au contribuit la realizarea cuvântului românesc în felul următor: *quantus* a dat rom. *cânt*, păstrat în aromână în cuvântul compus nișcant; rom. *cânt*, sub influența lui *cât* provenit din lat. *quotus* și a lui *cătă*, care are la bază etimonul *cata*, a pierdut consoana - n -. Forma *cât* atrage totuși un *cât*, provenit din lat. *tantus* (în comparații de tipul *quantus...tantus*), care împreună cu *ecce* - a dat pe actualul *atât*.

Cele trei etimoane s-au combinat și din punct de vedere semantic. Românescul *cât* a moștenit sensul cantitativ din lat. *quantus*, la fel ca și celelalte limbi române; cu înțeles restrictiv este folosit mai ales datorită lat. *cata*, iar în enumerări sau interogații pentru a afla locul într-un șir etc. - uneori în corelație cu *tot* - intervine semanticul lat. *quotus*, iar în forma câtelea întâlnim lat. *quotus libet*.

Tot româna, la care se adaugă și catalana, a dezvoltat funcția de conjuncție a acestui cuvânt, creându-se posibilitatea de a introduce cu ajutorul lui *cât* o propoziție consecutivă și temporală sau să se realizeze un raport adversativ, cel mai adesea cu o propoziție negativă.

Substantivizat, cu sensul unei cantități nedeterminate, apare în italiană, occitană și spaniolă, iar cu sensul de "număr rezultat dintr-o împărțire" se întâlnește în română.

PUTERE DE EVOCARE

de BARBU CIOCULESCU

Mai vesele și mai triste întâmplări din viața unor "tinere fete în floare", în perioada ultimului de până acum Război Mondial și, mai pe urmă, în anii în care, tot așteptându-i pe americani, cu toții am avut parte cu asupra de măsură de surprizele ocupației sovietice - precum și de guvernarea agenților lor aduși pe tancuri sau scoși din ocne - se constituie în țesătura de fond a unui amplu roman ce-și are lămuritorul subtitlu: destin amănat.

Romancieră cu lungă tăcere - și, desigur, nu din dezertjune - în ultimul deceniu, atât de puțin favorabil romancierilor de profesie, Maya Belciu își situează, cu bună intuiție artistică, tema între anii de formație ai unor nobile eroine în capitala Olteniei, pe atunci oraș de moșieri și mari proprietari, și o îndoielnică revedere după douăzeci și nouă de ani, cifră curioasă, decisă de capriciul unei fermecătoare fete, dintre cele ce-i populează povestirile.

Este vorba de o întreagă epocă, un arcan, cum s-ar spune în termeni de ocultistică, de "grosul" unor existențe omenești care ar fi putut oferi la fel de bine un copios material memorialistic, propus ca atare, dacă demonul auctorial nu ar fi operat, precum în toate celelalte romane ale autoarei, către domeniul misteriosului, al fabulosului, menite a răscoli notațiile de pur realism. În pensionul craiovean de lux Ecaterina Tătăranu-Tomești, unde ajunge, în polida vrerii sale, Mirina, eul narator, fire poetică, nu mai puțin dotată cu un foarte sigur ochi al câmpului, un mare număr de fete, de bună și foarte bună condiție socială, de vârste diferite și cu tot atât de deosebite caractere, își petrec anii de dinaintea ieșirii în lume: Lisbeth, Yvette, Zinica, Maricica, un întreg stol de candidate la fericire, așa cum oricare femeie înțelege aceasta, prin dragoste/căsătorie.

Ele au în comun inocența vârstei, premoniția condiției lor feminine, sentimentul de a fi ocrotite de o societate stabilă, neliniștea, totodată, a unui destin ce le-ar putea înșela speranțele, iar în particular, fiecare, o zestre atavică, mijloace de elanuri și inhibiții. Un întreg catalog - interne și externe ale pensionului - lărgit de rubedenii și alte cunoștințe care vin și pleacă în roata lumii, în acei ani ai războiului, aparent nedecși, dar despre care se mai credea încă, se mai spera, că ar putea fi câștigat. Plăsmuire mai târziu înlocuită de obsesia sosirii americanilor eliberatori.

Din multitudinea de firi convergent/divergente, un nucleu concentrează atenția, acele fete care ar fi urmat să se reîntâlnească la Capșa la curioasa dată stabilită: "Toate aceste doamne grase, prospere și afectate doreau să fie luate în seamă și tratate conform statutului personal, pe care singure și l-au stabilit, într-o bătălie din care nimeni nu ieșise cu adevărat învingător. Câteva, foarte puține". Prin urmare, cele mai multe

înfrânte, umilite. Sau mântuite prin moarte...

Cercul magic al pensionului, cel de-al doilea cerc, mai larg, al marilor domenii înconjurătoare, presărate cu falnice cule, stăpânite de prințese, aveau să fie străpunse de prăbușirea militară a țării, de trecerea ei într-o bolgie de astă dată, de fier. A dominației comuniste, a tuturor abuzurilor, rapturilor, crimelor. Americanii nu vor veni să ne mântuiască, în schimb, dintre groștile figuri ale invadatorului, una se va desprinde, pură și luminoasă, tot a unei victime, dar în uniforma cuceritorului - și de aici o poveste tragică, între altele și altele ce se decapănă una dintr-alta în acest roman-sertar, suită șcheradescă de basme domestice ce-și pretind autenticitatea, mai precis aceea veridicitate intimă a ficțiunii deținând, asemeni visului, o mult mai pregnantă verosimilitate, odată ce se adresează afectului, dorului acestuia de a conviețui cu personaje de farmec, de a bate, împreună cu eroinele, la porțile fantasticului.

Accea voce care spune: "Aveam cincisprezece ani și viitorul ne aștepta scăpărând de promisiuni, grația, delicatețea și, de bună seamă, prosperitatea ne așteptau, începuseră dulapurile să geamă de numeroasele noastre perspective", va urmări soarta celor poftite să se întâlnească la soroc, la Capșa: Linette-doctorița, Lori profesora de liceu, Dia om de știință, Jojo, Viruna-farmacista, Nori venind special de la Haifa! Fia, eleva ciudată a domnișoarei Balsamo, pictoriță, oricum n-ar mai fi putut fi prezentă și uci Mura: aceasta simula a nu-și mai reaminti nimic din anii de pension.

Oroarea de vid a romancierii, cunoscută din toate celelalte proze ale sale ne adaugă noi și noi nume - Colly-Caliopi, Voli, Volumi, Florica, Leanja, ca să putem afla, de pe sofa de sultan a lectorului, cum ajunge Lissu de la Wrocław la Morunglav, ce fel de taine duceau, prin tunele, din cule mai departe, ce conținea o încăpere interzisă. O fierbere de forme și plăsmuiri a cărei explicație pare a ni se oferi dintr-un singur paragraf: "Da, locuim în Vasile Lascăr, unde mai locuiesc și azi, în fiecare noapte mă întorc acolo, în fiecare noapte de douăzeci și... de ani mă visez acolo, doar acolo... și când lucrurile mele, adunate în timp, amenință să nu-mi mai încapă, în cei 9 m², le creez un spațiu amenajat în pantă și terase și totul poate să încapă iar și iar și ceea ce visam că voi visa, mai visez și azi..."

Din vastele sale (poate cam reci) apartamente, prin care singur circula, pe cel mai lucitor parchet, străbătând odăi auster mobilate, criticul acceptă oferta romancierii de a o urma în lumea celor mai kaleidoscopice miraje, absolvindu-i pe cei care n-au mai venit, admirând capacitatea naratoarei de a înmoda firul oriunde acesta se rupe. Și o foarte vie putere de evocare.

SE NAȘTEA ÎNTR-O ALTĂ DIMENSIUNE A TIMPULUI

de NATAȘA-DELIA MAIER

„Viața îl învățase că timpul distruge totul. Și iubirea, și sentimentele.”

Platonla Mirelei Roznoveanu este romanul extrem de sensibil al unei existențe feminine marcate de constrângerile statutului său într-o lume eminentemente condusă de rațiune, de principiul masculin. Platonla este un foarte pertinent simbol de sacrificiu în slujba libertății.

Metafora libertății este nucleul central în jurul căruia se înfășoară firul epic al întregii scriituri. Dorința de libertate, la început puternic reprimată, capătă o existență proprie, un glas ce începe cu tot mai multă putere să urle, venind dinspre inconștientul personajului central, acea eroină cu o personalitate scindată în multiple fațete, veisățile și fascinante fiecare prin dorința de perfecțiune. Dar perfecțiunea într-un domeniu al existenței presupune o abandonare a celorlalte, iar dacă nu, atunci constrângerea la mediocritate. Viața nu este decât un vis, de data aceasta în plan oniric: „înăuntrul pieței aceleia văzuse un monument orbitor din oțel sau din marmură, o mulțime de coloane zvelte, de înălțimi diferite, dispuse ca tuburile de oțel dintr-o orgă. Pe una din coloane strălucea un glob rotund. Și văzuse uluită, cum soarele de pe bolta cerului lunea lin pentru a se suprapune peste acel glob. Iar gândul care-i sună concret în cap a fost acela că arhitectul îndrăznise să folosească Soarele ca pe un element oarecare, mișcător al aceluși monument. Era bine, era rău? (...) Dar lumina soarelui din vis o trezise inundând-o cu o mare spaimă și fericire.”

Suprapunerea soarelui, lumină și iluminare în același timp, peste globul de oțel tern și cenușiu al existenței semnifică geruțele reconcilierii Platoniei cu trecutul său, cu ființa, destinul și devenirea sa.

Reconcilierea cu trecutul se manifestă într-un prim moment prin retrăirea tuturor fostelor iubiri într-un mod extrem de verosimil, *reality like*, începând de la Nelu („Doamne, ea, devotata soție a lui Virgil îl iubise cândva pe Nelu? Îl așteptase. Da, îl așteptase. Durerea uitată a lavi din plin. Năucită, se încovoie scâncind jalnic, ca atunci când l-a văzut întins în coșciug, adus în sat de la unitatea aia militară de lângă Lipova”), continuând apoi cu Adrian Morariu (rememorarea se face prin intermediul jurnalului pe care îl deschide după ce află că acesta publicase un roman: „Aș vrea să uit, să iubesc și să nu iubesc. E posibil să vrei să iubești și să nu poți și când poți, să nu vrei?”), cu Matei, pe care îl menționează tot în jurnal și Octav, a cărui prezență o retrăiește poate cel mai intens din chiar primele momente în care începe să repete Carmen („Ești feminitate pură, seducție, destin”, spune el învățând-o acest rol și făcând astfel identificarea Platonla/Carmen, devenită leit-motivul perioadei în care se pregătea să revină în viața de solistă).

Trecutul, ca viață intens trăită, este spațiul temporal pe care Platonla l-a pus exclusiv sub semnul iubirii, pe când prezentul cade sub incidența rutinei. Rememorarea presupune retrăire, dar, mai, mai mult, presupune o iluminare: „Ceva, ca o fereastră uitată, se deschisese în sufletul ei, învășind gânduri, cuvinte, gesturi, imagini îngropate. Iubirea îi muie sufletul, de la firele de păr din cap la degetele de la picioare, ca un val greu ce suge în adânc obiectele pe o plajă.”

Sufletul ei începe, înecul cu înecul, să se pregătească pentru o nouă iubire, de data aceasta una deplină, care-i va permite să-și reușescă toate aspectele personalității ei atât de controversate, ce se manifestă cu un elan ce tinde spre o adevărată venerație a mării (...) sărutase marea înghețată dintr-un elan al prea plinului. Își lipise obrazul de valul zgrunțuros, fără să știe de ce o face, dintr-o dăruire sau adorație, nici acum înțeleasă”, sau, din contră, mărturisind despre unele neplăcute pe care rutina le lasă în sufletul ei născut pentru o viață boeuiă,

tulburătoare, dar constrâns la viața reală, neproblematică („Și nici ea nu știa de ce se simți pe rând Medeea, ucigașa și trădătoarea, apoi Ifigenia, muzeind în templul vrăște, plin doar de gușteri. Așa i se întâmpla zilnic - pe faleză își lua lingurița cu otravă, o otravă cu care îi plăcea deocamdată să se joace.”).

Accepția libertății funcționează încă în acest stadiu în virtutea unei *mecanice plaquée sur le vivant*, dar vântul schiubării începe deja să bată destul de puternic: „Dar ce este oare libertatea? gândi Platonla, dacă eu sunt acum de partea norilor. Libertatea ei era acolo, în mica incintă a casei ei, acolo unde pentru multe femei începea sufocarea și plictisul, dorința de evadare. În afară exista pericolul, absența libertății. Acolo trebuia să fie așa cum doreau alții. Nu-și mai aparținea. Poate greșea, poate că toți acești ani fuseseră o lungă eroare, dar care era adevărul și care era greșeala? Cine i-ar fi putut-o spune? Care era ea, cea adevărată? Când? Pe cine trîșea? Sau era posibil să fie toate Platonile acelea confecționate de imaginea celor din jur, de imaginea celor pe lângă care ea trecuse?”

Descoperirea adevărului ei interior este una înecată, treptată și vine din punerea în paralel a trecutului și a prezentului, a unei vicii extreme de agitate, vis-a-vis de care ea află că: „Pentru mine libertatea era să pot studia până la epuizare” și unde totul era provizorat ce sfârșea inevitabil în nefericirea dureroasă ce plătea puținele clipe de curaj, de sinceritate, de trăire furtunoasă și abandon, și a unei vicii de rutină, dar relativ calmă, un refugiu din fața suferinței, o viață programată, de femeie casnică, a cărei carieră muzicală nu este luată în serios și nu poate atinge atâtea importanță încât să scuze vase nespălate, „fleacuri, lucruri penibile, pe care ascunzătoarea ei perfectă i le impusese însă drept preț. Un preț incomparabil neînsemnat pe lângă ce plățise ea înainte.”

Revelația este începutul unui nou destin, o intrare în anul morții, căci destinul ei de acum nu mai este compatibil cu viața de familie. Dar asta înseamnă și dezastrul descoperirii venite, cine știe, poate prea târziu sau, poate, mult prea devreme pentru a putea fi asimilată într-un tot: „Descoperi, în același timp, că există în străfundul ei mai multe ființe. Mai multe suflete. Și asta a derutat-o atât de mult încât a început să se îndoiască de ceea ce simte, de ea însăși.”

Intrarea în această stare existențială este îndelung pregătită de pasiunea pentru forța marină, singura cu adevărat liberă, necruțătoare și seducătoare, asemenea acelei Carmen pe care ea începe să o exerseze și care i-ar putea deschide drumul spre Platonla care fusese odată, caldă, nestăvilită, fericită. Carmen este totuși doar un punct de plecare pentru transformarea extrem de puternică, fundamentală pe care o va suferi și care îi va scoate din nou iubirea în față, de data aceasta, oarecum unică, *once in a lifetime*, perfectă, dar, ca orice perfecțiune, sortită pieririi. Persoana prin care Platonla va ajunge la deplinătatea existenței sale la absoluta concordanță dintre toate fețele medalierei personalității sale este Marian Moga. Căutarea se desfășoară aici pe două planuri.

În primul rând, e capcana numită Carmen, una dintre cele mai frumoase creații din întreaga cultură dedicată jocului/focului dragostei: „Carmen blestemata o ademenise din nou, o momise să iasă din Platonla burgheză pentru a reintra în Platonla de altă dată, care trebuia - oare de ce? - să cânte.”

Schimbarea operează în sensul unei asimilări a Platoniei cu eroina spaniolă cu destin tragic: „... îi era tot mai greu de la o vreme să fie Platonla. Se surprindea plimbându-se pe faleză, ca și cum ar fi fost Carmen. Se purta ca și Carmen. Se îmbrăca provocator, se farda tot mai puternic. (...) Da, devenise nepennis de liberă. Nepennis de disponibilă. Nepennis de dormică de o iubire concretă, adevărată și nu de una imaginată. Și

Platonla se îngrozi de ea însăși, de această nouă Platonie ambițioasă, care dorea o schimbare, tot mai avidă de aplauze, de complimente și, de ce nu, de iubire.”

În al doilea rând, pe lângă disponibilitatea pe care această identificare o creează în Platonla, făcând plauzibilă apropierea lui Marian de ea, mai există și căutarea lui de o fervoare extraordinară, ce pare să atingă culmi ale paroxismului, granițe aproape insesizabile ale obsesiei. Fervorul lui Marian este de natură să o sperie întâi pe Platonla, dar forța iubirii o va convinge: „O privi atât de intens, încât Platonla văzu ceva nou, surprinzător: ochii lui Marian inundați de dragoste.” Iubirea lui este unică, trezește în ea toate forțele, toate lucrurile de mult uitate, îi permite să fie ea însăși, să nu se mai ascundă să își accepte duplicitatea caracterului ca pe un atribut de specificitate. E tocmai ceea ce o face unică pe Platonla.

Senzațiile se diversifică, spaima noului, a începutului, este, în cele din urmă, uitată, permițându-i să trăiască alături de el o nouă viață, de data aceasta, una autentică: „Ceva ce trăia lângă Marian era cu totul altceva, era o dăruire completă, cum nu mai trăise niciodată. Niciodată nu se simțise atât de regină, atât de stăpână. Atât de iubită.”

Marian este cel care-i intuiește esența ființei, spre deosebire de ea, înspăimântată și rusinată, el dorea „toate Platonile deodată”, într-un act de supremă iubire și acceptare.

Destinul pare să îi ajungă din urmă, transformându-i înplacabil în eroi tragici, din clasa lui Tristan și Isolda sau a lui Romeo și Julieta. Marian este închis pentru contrabandă cu arme, Virgil soțul ei se întoarce, iar vraja se rupe pentru totdeauna. Dar Platonla „refuza să mai accepte înfrângerea”, uruând să își asimileze destinul lui Carmen, să moară iubind. Rolul trebuie să fie ultima ei reușită, testamentul ei spiritual pentru toți cei care trecuseră pe lângă ea fără să o înțeleagă. În rolul lui Carmen, după ce făcuse un pact cu moartea în schimbul reușitei depline, după ce își sacrificase viața de familie, iubirea și acum chiar viața pentru a putea lăsa o amintire viabilă plecând spre liniștea eternă unde poate aștepta revenirea lui Marian, Platonla este mai mult decât superbă sau triumfătoare. Ea este, așa cum deja anunțase Octav, destin: „În timp ce cânta Habanera, simți ceva puternic pe care îl numi destin. Și îl trăi deplin. Destinul în care era prinsă dintotdeauna. Cum se scapă? Cum să te dai la o parte? Ea este, în același timp, și eroină tragică, acceptându-și destinul, dar și „niereasă a morții”.

Iar destinul Platoniei trebuie să se împlinescă. Moartea este singura soluție de fugă din fața rutinei pe care nu o mai poate accepta, pentru că ar înseina o nouă înfrângere, de data aceasta definitivă.

„Liniștea și adierea brizei, lichidele și fluidele o relaxau întotdeauna”, iar „Largurile o atrăgeau. Digul era, oricum, ceva solid și sigur pe lângă banchizele din dreptul plajei Modern ...? O spaimă animalică, necunoscută, o groază de moarte o invadase...”, iată, acestea sunt indiciile felului de moarte pe care îl va alege Platonla pentru a-și îndeplini destinul de eroină tragică. Metafora mării este cu totul deosebită în ultimele pagini ale romanului. Marea devine imensă scenă pentru un spectacol al sinuciderii, valurile foșnesc asemenea unei corine sau asemenea unor aplauze, dar mai lin, mai tandru, mult mai iubitor decât orice public, decât orice spectacol, pentru că reprezintă atotputernicia și îndurarea, înțelepciunea veșniciei raportată la nimicnicia umană. Finalul e grandios. Moartea o îmbrățișează pe Platonla „ca o bucurie de al cărei sens nu mai știa nimeni”, făcându-i trecerea plină „de o resemnare împăcată și demnă”, umplându-i ochii de imensitatea mării.

Destinul nu poate fi trîșat, iar Platonla este perfect convinsă de aceasta. Forța pe care a investit-o în încercarea de a se resemna la o viață normală se răzbună, aducându-i în față vechea existență, atunci când se aștepta mai puțin. Iar această forță, cheltuită prin suflet, nu mai poate fi ucisă, nu mai poate fi învinsă, unica soluție aflându-se în moarte. Iar ea trăiește, cu frenezie, totul, înainte de moarte. Fericire, dragoste și împlinire profesională. Destinul ei e deplin, și-a parcurs treptele...

CARDINALUL DE CRACOVIA

de NICOLAE MAREȘ

"Legea ta este în adâncul inimii mele."
(Psalmi, 40.8)

La 29 mai 1967, Papa Paul al VI-lea va numi 27 de noi cardinali. În vârstă de numai 47 de ani, Karol Wojtyła se va număra printre ei, numele său fiind alături de ale unor mari arhiepiscopi din Italia, S.U.A., Franța, Argentina, Belgia etc. Devine al zecelea cardinal de Cracovia, urmând unor personalități de rezonanță din istoria Poloniei, precum Zbigniew Olesnicki, Jerzy Radziwiłł, Jan Olbracht Waza, Jan Puzyna sau Adam Stephan Sapicha.

La începutul anului fusese *Consultor* în cadrul Consiliului pentru laici din cadrul Sfântului Scaun.

Ceremonia depunerii jurământului și a înmânării din partea Sfântului Părinte a beretelor roz - însemn al demnității de cardinal a avut loc la sfârșitul lunii iunie, inaugurându-se, totodată, Anul Credinței, simultan cu comemorarea a 1900 de ani de la moartea sfinților apostoli Petru și Pavel.

Ca la toate marile sărbători, grav, la 9 iulie, clopotul „Zygmund” de la Wawel, rădea de veste credincioșilor despre începerea ceremoniei. Evident mișcat, Karol Wojtyła îi va anunța pe cei prezenți: „Am venit de la mormântul Sfântului Petru la mormântul Sfântului Stanisław cu o nouă răspundere”. Enoriașii l-au primit cu dragostea și bucuria dintotdeauna. Vom consemna de data aceasta alocuțiunea liberă rostită de profesorul Adam Vetulani, la recepția oferită la Palatul Mitropoliei, reținută, de altfel, și de alți biografi ai Sfântului Părinte.

„Ca un coleg mult mai bătrân - sublinia acest mare specialist în domeniul dreptului - am mai luat cuvântul în această sală, după ceremoniile de consacrare ca episcop a Eminenței Voastre, cu zece ani în urmă. Dădea din cap Înalt Prea Sfinția Sa, atunci părinte episcop când, felicitându-vă din toată inima, apelam ca în cadrul noilor obligații să găsiți timp pentru pregătirea pe mai departe a generației tinere de filosofi catolici polonezi. Dădea din cap episcopul diecezei voastre de atunci, prea bine cunoscând noile obligații ce umau să îi revină Eminenței Voastre, de fapt sarcini din ce în ce mai obile și tot mai grele. Însă un învățat rasat, așa cum a fost și Eminența voastră, odată ce băut din izvorul științei, îi va rămâne pentru totdeauna fidel. Un mare profesor nu este numai cel care scrie opere vaste. Avem exemple în istoria științei poloneze că un mare rol pentru dezvoltarea culturii noastre o au cei care s-au dovedit a fi inspiratorii veritabili, inițiatorii unor acțiuni de cercetare sau protectorii științei. Deja, azi, știința istorică a Bisericii poloneze culege rezultatele inițiativelor marcante ale Eminenței Voastre...”

Profesorul Vetulani sublinia prin cele

declarată importanța unor inițiative ale cardinalului privind editarea unor colecții și a unor opere de interes general pentru știința istorică și teologică din Polonia și nu numai. Constituie și aceasta o dimensiune aparte a activității sale, care a rămas după cum bine se remarcă, sigur înscrisă în analele științei.

În vara aceluiași an, deplasându-se în vizită într-o localitate de munte, fetița unui țăran muntean l-a primit recitându-i o poezioară de bun venit în care cu înocența copilărească îi dorca să devină Papă! Se înmulțea, așadar, numărul prorocilor.

N-aș putea să uit că prin anii '76-'77 un înalt funcționar din Departamentul Cultelor din Polonia, un cunosător de mare clasă al doctrinei și labirintelor bisericești, îmi spunea, la Varșovia, că Biserica poloneză ar putea aduce pe tronul papal un mare papă, în persoana cardinalului Karol Wojtyła.

Adevărul e că „unghiul Karol” nu mai putea efectua și nici ține cursurile la Academia Catolică din Lublin, atât din cauza sporirii obligațiilor pe care le avea de îndeplinit în funcția de cardinal cât mai ales a navetei cu trenul. De-acum încolo, tot mai des, profesorii de la Catedră și studenții se deplasau la Cracovia, unde purtau discuții pe teme de etică, teologie, filozofie etc. Se întâmpla, uneori, ca seminariile să le țină pe dealurile din preajma orașului, în pădure sau în luncă, iar iarna la ski. Cardinalul profesor se manifesta în continuare cu studenții în mod insolit: direct și sincer, străine fiindu-i rigiditățile academice, ceremonioase.

Rămâne de cercetat multă vreme în ce măsură, pentru perioada 1963-1965, dezbaterile Vatican II și-au pus pecetea asupra gândirii și acțiunilor sale. Cred, în același timp, că va trebui surprinsă influența demersurilor sale, a pregătirii filosofice și practice, a experienței bogate de viață în documentele Conciliului.

Cert este că aspectele dezbătute de Conciliu privind problemele familiei, cuprinse în partea a doua a Constituției *Gaudium et spes*, în capitolul „Demnitatea căsătoriilor și a familiei și promovarea ei” intraseră în preocupările științifice ale șefului Catedrei de etică de la Lublin, încă din anii '60.

În prefața la prima ediție a volumului de referință *Iubire și responsabilitate*, tipărit în 1960 de Asociația Științifică a Universității Catolice din Lublin, autorul Karol Wojtyła sublinia că lucrarea nu este un demers doctrinal, ci „rodul unei confruntări permanente a doctrinei cu viața (în aceasta constă activitatea pastorală)”, fiindcă „în mare măsură cartea s-a născut din nevoia de a legitima normele morale ale eticii sexuale, plecând de la această motivare cât mai categoric posibil, apelând la cele mai

elementare și indiscutabile norme morale, precum și la valorile și bunurile fundamentale.” Un astfel de bun este persoana, iar adevărul moral cel mai strâns legat de lumea persoanelor este „transmiterea iubirii, căci iubirea este un bun propriu pentru lumea persoanelor. Și de aceea, abordarea fundamentală a moralității sexuale este cea bazată pe principiul «iubire și responsabilitate», de aici și titlul cărții întregi”.

La ediția din 1986, încercând să răspundă la întrebarea dacă lucrarea are o valoare practică <de la viața>, autorul - la data respectivă de opt ani Papă - subliniază că „a încercat să prezinte în carte mai degrabă o viziune globală decât soluții legate de amănunt - cele din urmă găsindu-se în viziunea de ansamblu”.

Autorul face în lucrarea menționată o analiză metafizică, psihologică și etică a iubirii, rehabilitând în același timp curățenia spirituală, punând persoana să se justifice în fața creatorului. Nu scapă unei analize pertinente raportul dintre sexologie și etică, mai ales relațiile legate prin căsătorie și conviețuire în familie etc.

Analizele teoretice le găsim exprimate și în textul Constituției, îmbrăcând un limbaj de largă audiență, constituind, totodată, o radiografie a stării de fapt care se cuvine a fi prezentată pe larg pentru a înțelege mai bine lupta care s-a dat, și mai continuă încă, întâlnită sub diferite forme, pe tema întreruperii sarcinilor.

„Conciliul, punând mai bine în lumină anumite puncte esențiale ale doctrinei Bisericii, vrea să îi lumineze și să îi întărească pe creștini și pe toți oamenii care se străduiesc să ocrotească și să promoveze demnitatea și înalta valoare sacră a căsătoriei. (...) Comunitatea intimă și de iubire conjugală, întemeiată de Creator și înzestrată de El cu legi proprii, se întemeiază pe legământul dintre soți sau, altfel spus pe consimțământul lor personal irevocabil. Astfel, prin actul uman prin care soții se dăruiesc și se primesc unul pe altul se naște, chiar și în fața societății o instituție stabilă, de orânduire divină; această legătură sfântă care are în vedere atât binele soților cât și al societății, nu depinde de bunul plac al omului. Căci, Dumnezeu însuși este Autorul căsătoriei, pe care a înzestrat-o cu multiple valori și scopuri: toate sunt de cea mai mare importanță pentru continuitatea neamului omenesc, pentru progresul personal și mântuirea veșnică a fiecărui membru al familiei, pentru demnitatea, stabilitatea, pacea și prosperitatea familiei și a întregii societăți umane. Iar, prin însăși natura lor, instituția căsătoriei și iubirea conjugală sunt orânduite în vederea procreării și educării copiilor și prin aceasta își află încoronarea. Astfel, bărbatul și femeia care, prin legământul conjugal «nu mai sunt doi, ci un singur trup» (Mat. 19.6), își ofera unul altuia ajutor și slujire prin unirea intimă a persoanelor și faptelor lor; în felul acesta ei experimentează sensul unității lor și îl aprofundează tot mai deplin. Această unire intimă, această dăruire reciprocă dintre două persoane, precum și în binele copiilor, pretinde fidelitatea deplină a soților și unitatea indisolubilă dintre ei.

EVENIMENT TRECUT SUB TĂCERE

de MARIA LAIU

Câtă lume urmărește interesanta emisiune a Doinei Papp - "Biografii, memorii..." - programată în fiecare vineri, la ora 11, pe Canalul Radio România Cultural al S.R.R., nu avem de unde ști. Probabil o pot face șomerii, pensionarii și gospodinele. Și vreunii dintre elevii/studenții care nu au școală în aceea zi... Oricum, chiar dacă ora n-o fi cea mai potrivită pentru un demers eminent cultural - cei mai mulți dintre potențialii ascultători fiind de bună seamă la serviciu - vă recomand ca, dacă veți avea, totuși, vreodată posibilitatea, să deschideți radioul la vremea când se transmite pe post o asemenea emisiune; nu veți regreta.

Nu de mult am avut prilejul să ascultăm - timp de patru săptămâni, în fiecare vineri - sub titlul Mihail Sebastian și Jurnalul său, un amplu scenariu realizat de Dumitru Solomon - după Jurnalul scriitorului, apărut la Editura Humanitas - și transpus radiofonic de către regizorul Mihai Lungeanu.

O dramatizare făcută cu sensibilitate dar și cu discernământ, din care se poate desluși cu ușurință o profundă cunoaștere a epocii și a personalității lui Mihail Sebastian. O producție radiofonică impresionantă, ce se remarcă în mod deosebit prin coerență, acuratețea mijloacelor folosite, astfel încât lipsa imaginii - după unii constituind handicapul cel mare al creației teatrale radiofonice - să fie lesne compensată de celelalte elemente.

Regizorul este preocupat în egală măsură de povestea vieții lui Mihail Sebastian - adunată în fraze scurte, uneori dispartate,

interferându-se cu replicile altor personaje - ale multor personaje cuprinse într-o astfel de scriere - de felul său ciudat de labil - în același timp însă, neașteptat de lucid - de a capta evenimentele fiecărei zile și de a le re-reinterpreta. De atmosfera intimă în care viețuia și crea autorul Stelei fără nume - băntuită de muzică, de iubiri nefericite, de singurătate și de frustrări cauzate de un regim politic aberant care-l făcea străin în țara lui... De parfumul epocii dar și de zguduitorile fapte de război. Toate acestea există în Jurnal, sunt translate cu extraordinar simț dramatic în scenariul lui Dumitru Solomon și capătă viață în înregistrarea radiofonică. Și pentru a fi sigur de izbândă într-o asemenea încercare deloc ușoară, Mihai Lungeanu a recurs la un actor - Alexandru Repan - nu numai talentat dar și inteligent, cult, cu o voce admirabilă - poate singurul în stare să susțină un rol de asemenea amploare (aproape un monolog de patru ore), dar și la tot felul de "șirelicuri" sonore care să-l ajute pe interpret, potențând stările personajului, să-i creeze permanent ambianța necesară, astfel încât noi să putem sesiza cu ușurință trecerea dintr-un timp în alt timp, dintr-un cadru în altul. În plus, această rapidă alternanță a planurilor este susținută continuu de muzică (ilustrația muzicală: Patricia Pruncea). Or, aceasta - pe lângă efectul emoțional incontestabil - are meritul de a urma cu fidelitate chiar preferințele scriitorului (nu doar un mare meloman, dar și un fidel ascultător al emisiunilor muzicale transmise pe vremea aceea la radio). Translarea imaginii în

melos constituie, poate, efectul cel mai tulburător al unei astfel de creații. Și vocea lui Alexandru Repan, gravă, cu inflexiuni când cald-seducătoare, când ironice, când îngăduitoare sau nespuse de triste... De puține ori putem să ne dăm seama de efectul pe care-l poate avea asupra-ne un glas elevat, bine timbrat și bine strunit.

O surpriză dintre cele mai plăcute ne-o oferă prezența Roxanei Ionescu-Gutman (mai puțin distribuită la Radio) în rolul scriitoarei Leny Caler - marea dar nu întotdeauna fericita iubire a lui Mihail Sebastian. Vocea sa trece cu ușurință de la dezinvoltură la candoare, de la cochetărie la sensibilitate. Se mai remarcă Mihai Dinvale, interpretând un "năstrușnic" Camil Petrescu (altfel decât ni l-am fi putut închipui citindu-i opera!), schimbător ca vremea/vremurile (ca să nu spunem, de-a dreptul, cameleonic), dar destul de simpatic. Așa cum și l-a fost construit, personajul lui Mihai Dinvale are haz, înviorând narațiunea. Susțin cu profesionalism partituri de mai mare sau mai mică întindere: Florin Anton, Miron Ghiuță, Rodica Sanda Tuțiuianu, Ada Navroiu, Constantin Cojocaru ș.a.

Socotesc a fi, acest Jurnal, unul dintre cele mai importante evenimente produse în timpul din urmă de Teatrul Național Radiofonic, care, cu siguranță, a presupus o mare investiție de talent, dar și truda întregii echipe de realizatori (În afara celor deja menționați, îi adăugăm pe Doina Papp - redactor, ing. Luiza Mateescu - regia tehnică, Violeta Berbiuc - regia de studio.) Nu înțeleg însă, de ce rămâne, această producție, cu obstinație învăluită în tăcere. Nu s-a făcut o audiție cu invitați - așa cum se întâmplă odată în buna tradiție creată de fostul șef de departamentului, Cristian Munteanu -, nu a fost nici măcar reluată, la orele serii, pe Canalul Radio România Actualități, devenind după cum s-ar fi convenit, o premieră teatrală. Sau poate că se va întâmpla și acest lucru, dar nu suntem noi informați. Cu un pic de bunăvoință...

cinema

CICLOPII SAU CINEMATOGRAFUL CU UN OCHI DE STICLĂ

de ILINCA GRĂDINARU

Atâția ochi ne privesc de dincolo de ecrane T.V., de ecranele reclamelor sau de ecranul nesfârșit, viu colorat al magazinelor! Fiecare, câte o reprezentare repetată obsedant a victii noastre exterioare. Și cîc mai are temeritatea de a le rezista, înaintînd prin ele în sens invers, fluxului constant, să ajungă la spațiul auster, de rezonanță mitologică, de unde au pornit? Ecranul simplu, de pînză albă, adorat în tăcere de mii de ochi în sălile întunecoase.

La un asemenea drum anevoios pornește spectatorul cu încrederea naivă că aspirația castă îi va fi răsplătită printr-un adevărat regal vizual. Dar, nebănuite sunt căile Domnului! Și, cu totul nebănuit, traseul prin cinematografele din Bucureștiul de astăzi. Pășind dincolo de fațadele strălucitoare și prețurile nu mai puțin pretențioase în ambientul seren rezervat publicului, surprizele încep să se înșire. Din spațiul ritualic, menit cândva să separe omul de viața sa cotidiană pentru a-l face apt să pătrundă în mrejele poveștii, cu alte cuvinte, din spațiul mijlocilor de catharsis al sălii de cinema, au rămas doar culoarele lungi, întunecoase, cu miros puternic de mușgai, posterele care prezintă figuri deformate ale așa-zisei protipendade artistice de secol al XXI-lea și rîndurile de scaune zdrențuite și deșănțate.

Ultima speranță, ecranul alb, suportă în pauze o proiecție video cu paraziți a unui concert de muzică pop din... India. Totuși, filmul începe și o dată cu el, țcănitul enervant al floricelelor și fîșăitul discret al cutiilor de Coca Cola. În sfârșit, povestea se lansează în aventurile sale și ești pregătit... Dar, n-ai înțeles? Ești pregătit pentru veșnicele tipare de film american de industrie cu program de educație socială, în cazul de față, Mama vitregă, despre cum copiii și părinții pot trece peste trauma unui divorț.

O tăcere jenantă ar trebui să se lase peste acest paragraf. Pentru că nu este, din nefericire, un caz singular, ci, întreaga pleiadă a cinematografelelor de acum au cam același lucru de spus. Nu cred că ar trebui să ne permitem, în continuare, să vehiculăm idei răsuflete și idei expirate Vest-europene. De ce să nu percepem opțiunea clară a publicului nostru de a refuza ceea ce i se dă? Ar fi poate momentul să ne

gîndim că, repetîndu-i cu încăpăținare atâtea clișee, ce nici măcar nu-i aparțin, va începe să le accepte și, apoi, să le reclame. E un efect pe termen lung, dar care va pune, mai devreme sau mai tîrziu filmul românesc într-o mare dificultate. Spectatorul, însă, știe să-și găsească întotdeauna drumul său.

Atâția ochi ne privesc. Și, fără să ne dăm seama, privirea noastră devine privirea lor. Văzîndu-ne crescînd, noi parcă mai creștem cît puțin în fiecare clipă sub bagheta magică a maestrilor. În spațiul Cinemateciei filmul redevine cultură. Iar publicul îl vizitează regulat cînd capodoperele sunt incluse în program. Dacă viitorul este nesigur și pestrîntotdeauna, în trecut, valoarea guvernează. Este un refugiu onorabil și un refugiu necesar. Iar întorcîndu-se spre ce a fost oferă răgazul un detașări față de prezentul grăbit să istorisească și el, treplat, ca propria sa amintire.

Un debut de excepție, soprana Simona Mihai

de Silviu Georgescu

Sala Auditorium a Muzeului Național de Artă, unde Filarmonica „George Enescu” din București ne-a obișnuit cu organizarea unor memorabile manifestări artistice, a prilejuit de curând un debut de excepție al unei tinere cântărețe, Simona Mihai. În prezent studentă în anul al II-lea la Universitatea de Muzică din București (Clasa prof. univ. Maria Hurdac), în vârstă de numai 19 ani, a fost bursieră. Între anii 1997-1998, a Centrului European de Operă, Manchester - Anglia, și din 1999, a Colegiului Regal de Muzică din Londra. Calitățile sale vocale au fost răsplătite prin obținerea primului loc la diferitele concursuri internaționale și naționale la care a participat. Astfel, în 1996, Simona Mihai a fost distinsă cu două premii I, la **Concursul Internațional al Tinerilor Muzicieni**, Budapesta - Ungaria, și la Takasaki - Japonia. În țară, în 1997, s-a situat pe primul loc la **Concursul de Canto „Hariclea Darcle”**, pentru voci tinere, la **Concursul Internațional de Interpretare „George Georgescu”** - Tulcea, și la **Olimpiada Națională de Muzică - Reșița**. În cadrul programului „Leonardo da Vinci” participă la toate spectacolele operei Lucio Silla de Mozart (în rolul Celinei), organizate de Centrul European de Operă, în Anglia, Irlanda, Scoția și Danemarca, sub îndrumarea prof. Brigitte Fassbaender și a unor dirijori renumiți.

Pe scena Sălii Auditorium Simona

Mihai, acompaniată la pian de apreciată noastră interpretă Camelia Pavlenco au susținut un recital vocal intitulat generic: **Comori muzicale ale barocului și clasicismului european**. În program au figurat lucrări aparținând unor compozitori reprezentativi din diferite culturi muzicale baroce: italiene, engleze, franceze, germane și austriece. Ne-au încântat creațiile lui Scarlatti: *Gia il sole dal Gange* și celebra *Le violette*, Veracini: *Pastorella*, Cherubini: *Ave Maria*, Purcell: *Hark! The echoing air*, Anonim: *Bergeretta* și *Jeunes fillettes*, Händel: *Oh, had I Jubal s lyre* și *Pastorella Vagha bella*, lucrare amplă în trei părți, în genul cantatei (cu participarea și a violonecelistului Cosmin Banciu). Creațiile audiate nu și-au pierdut nimic din frumusețea sonoră a stilului baroc, spontaneitatea inspirației, căldura și puritatea sentimentelor exprimate, plasticitatea imaginilor redade printr-un limbaj expresiv ornamentat, care și astăzi ne farmecă în pofida scurgerii celor peste două veacuri de când au fost compuse.

Partea a II-a a recitalului a fost consacrată unor reprezentanți ai clasicismului muzical vienez: Haydn și Mozart. Din creațiile acestor mari compozitori am ascultat cu interes și depline satisfacții estetice expresivul *Oh, tuneful voice* de Haydn, liederurile: *Oiseaux si tous les ans* și *Ridente la calma*, precum și câteva arii din operele: *Lucio Silla* (Aria Giunei și a Celinei) și *Così fan tutte* (Aria Despinei) de Mozart.

La nici 20 de ani împliniți, Simona Mihai ne-a convins de largile sale disponibilități artistice, tehnice și expresive, de cunoaștere a subtilităților stilurilor baroce și clasice. Vocea sa excelent impostată, gestică și

mimica sugestivă, potrivită personajului interpretat, o recomandă deopotrivă genului cameral, cât și celui operistic. Următorii ani de studii, participările, în continuare, la concursurile de canto, aparițiile în concerte și recitaluri, vor contribui desigur la împlinirea și desăvârșirea calităților sale artistice, de pe acum extrem de promițătoare.

Succesul recitalului a fost determinat, în egală măsură și de acompaniamentul sensibil al partenerii sale, binecunoscuta noastră interpretă, Camelia Pavlenco. Desigur bogata sa experiență artistică, dobândită în diferite domenii ale artei sunetelor: genul cameral vocal, instrumental chiar didactic (cu excelente rezultate la cursul său de acompaniament din cadrul Universității de Muzică din București), au asigurat încheierea unui cuplu artistic admirabil sudat. Susținerea acompaniamentului pieselor, acordate la aceeași intensitate emoțională, comentariile și introducerile instrumentale, atât de expresiv realizate, au asigurat succesul întregului recital răsplătit cu generoase și îndelungi aplauze ale publicului emoționat de astfel de manifestări artistice de înaltă tinută.

Biblioteca noastră

Miercuri, 28 aprilie, pe Canalul Radio România Cultural (CRC), la ora 9.50 - **Poezie românească**. Dimitrie Stelaru. Versuri în interpretarea actriței Ileana Iordache. Redactor: Ioana Dianconescu

La ora 20.45, CRC - **București**, storii scrise și nescrise. Micul Paris - dincolo de etichete. Itinerariu bucureștean cu desenele lui Alexandru Olian. Colaborează Dudaș Marian. Redactor Victoria Dimitriu.

Joi, 29 aprilie, pe CRC, la ora 9.50 - **Poezie românească**. Gheorghe Tomozei. Versuri în interpretarea actriței Magda Popovici.

Vineri, 30 aprilie, pe CRC, la ora 1.30 - **Dicționar de literatură universală**. Jean Racine - eroul tragic între patimă și timp (300 de ani de la moartea marelui dramaturg. Redactor Titus Vișeu.

Sâmbătă, 1 mai, pe CRC, la ora 9.50 **Poezie românească**. Gellu Naum. Versuri în interpretarea actorului Ștefan Silașu.

La ora 16.30, pe CRC - **Artele spectacolului**. Invitatul emisiunii: Ion Lucian, 75 de ani. Omul de teatru Jean Racine (300 ani de la moarte). Colaborează Ioana Țingianu. Redactor Julieta Țintea.

La ora 23.50, pe CRC - **Poezie universală**. Paul Claudel din ciclul <O sută de

fraze pentru evantai>. Lectura: actrița Mariana Buruiană și Răzvan Ionescu. Redactor: Dan Verona.

Duminică, 2 mai, pe CRC, la ora 12.00 - **Meridianele poeziei**. Pagini din lirica românească <Căutătorul> de Al. Philippide. Redactor: Liliana Moldovan.

La ora 17.15, pe CRC - **Revista literară radio**. <Clasul literar> - ediție specială. Redactor: Ioana Urbanovici.

Luni, 3 mai, pe CRC, la ora 12.30 - **Metamorfozele romanului în secolul XX**. Dino Buzzati. Invitați: Alexandru Balaci și Rodica Locusteanu. Redactor: Silvia Blendea.

La ora 21.15, pe CRC - **Diaspora literară**. Un scriitor al exilului, Sergiu Grossu într-o înregistrare-document cu Pan Halippa, realizată în anul 1969. Redactor: Ileana Corbea.

Marți, 4 mai, pe CRC, la ora 9.50 - **Poezie românească**. Ioanid Romanescu. Versuri în interpretarea actorului Ovidiu Iuliu Moldovan.

La ora 21.20, pe CRC - **Lecturi în premieră**. <A patruzeci și șasea parte>. povestire de Silviu Lupășcu (frag.).

La ora 23.45, pe Canalul Radio România Actualități - **Scriitori la microfon**. Ion Florea. Redactor: Liviu Grăsoiu.

1) **Scara târziu** (Alexandru George), proză, Fundația Culturală Română, preț neprecizat

2) **Partea și întregul** (Tudor Cristea), escuri, Editura Bibliotheca, preț neprecizat.

3) **Totul pentru mai târziu** (Marta Bărbulescu), proză, Editura Carminis, preț neprecizat

4) **Între viață și vis** - Convorbiri cu Ionesco (trad. Simona Cioculescu), dialoguri, Editura Humanitas, preț neprecizat

5) **Mateiu I. Caragiale** (Ioan Derșidan), eseuri, Editura Univers, preț neprecizat

6) **Într-o singură dimineață** (Marian Drumur), proză, Editura Hestia, preț neprecizat

7) **Ghitotina de fum** (Cristian Liviu-Burada), versuri, Editura Pasărea măiastră, preț neprecizat

8) **Popasuri grăbite** (Alexandru Beciu), note de călătorie, Editura Cartega, preț neprecizat

9) **Simțuri multiple** (Olga Ștefan.), versuri, Editura Emia, preț neprecizat

10) **Solitudinea lui Eros** (Miron Kiropol), versuri Editura Albatros, preț neprecizat

11) **Un altfel de sfârșit** (Adrian Grămesu), proză, Editura Arhipelag, Mureș, preț neprecizat

12) **Toamna, ca o rană** (Ioan Florian), versuri, Editura Scriptor, preț neprecizat

13) **Laie și risipitor** (Iosif Caraiman), versuri, Editura Marineasa, preț neprecizat

PESTE GRANITE

Născut și crescut într-o minunată regiune din valea Rinului (cantonul Graubünden, Elveția), în cunoscuta localitate Disentis/Muster, faimoasă prin existența unei vestite mănăstiri cu același nume, care a dat văii sursilvane numele metaforic de Cadi, însemnând "casa lui Dumnezeu", Iso Camartin a văzut lumina zilei în frământatul an 1944 într-o familie ancorată în menținerea culturii române. Tatăl său a fost redactorul unui ziar român. Iso a urmat cursurile colegiului benedictin al mănăstirii și s-a remarcat prin inteligența și via lui curiozitate. După studii de filozofie la München și Regensburg, au urmat specializări la universitățile din Bologna, Lyon și Harvard. A fost până de curând titularul catedrei de literatură și civilizație română la Institutul Politehnic și la Universitatea din Zürich, funcție la care a renunțat pentru a se dedica scrisului.

Personalitate recunoscută pe tărâmul culturii universale, el contribuie cu argumente științifice și prin mijloace specifice la relevarea bogăției spirituale a etniei sale. De curând, într-o scrisoare adresată nouă, scriitorul și profesorul sursilvan Gion Deplazes îl numea "cea mai valoroasă forță a noastră".

Dintre numeroasele cărți ale lui Iso Camartin remarcăm pledoaria sa magistrală pentru limbile minore *Nimic în afară de cuvinte?* (Zürich și München, 1989), distinsă cu Premiul european pentru eseu „Charles Veillon” (decernat și altor personalități europene ca Leszek Kolakowski, Jean Starobinski, Alain Finkielkraut, Lars Gustafsson).

Profesorul Iso Camartin a organizat și cunoscutele colocvii retoromane de la Zürich la care au participat pe lângă studenți și cunoscuți lingviști, scriitori, jurnaliști etc., interesați de cultura română și la care a avut onoarea de a fi invitat să conferențeze și semnatura acestor rânduri.

Reproducem un eseu semnificativ pentru gândirea avansată și concepția tolerantă a autorului într-o Europă a celui de-al douăzecelea deceniu, din cartea *Reflecții de la Sils-Maria, O privire de pe acoperișul Europei, o carte distinsă și ea cu un important premiu literar (Prix littéraire Lipp, 1997)*

Border is fate, așa se intitulează o carte despre grupurile marginale din Europa. Aserțiunea n-are decât un slab conținut de adevăr, dar intenția titlului e transparentă. Nu-i obligatoriu ca o existență marginală să fie mai "fatală" decât una din centru. Destinul lovește în centru ca și la margini. Totuși nimănui nu i-ar trece prin minte să spună "center is fate". În margine ai dreptul la specificitate. E un lucru care se învață repede și care se încearcă a fi subliniat și coroborat. Dacă geografia e moartea dragostei - cum o spune Kästner în

Fabian - ea este profitabilă pentru compasiune. Locuitorii zonelor marginale și de graniță pot fi siguri de simpatia noastră.

În conștiința generală, locuitorii de la granițe sunt, din punct de vedere geografic, defavorizați de soartă. Această concepție nu coincide cu realitatea. Cum începem să reflectăm la ceea ce reprezintă frontierele, la ce înseamnă ele pentru indivizi și pentru grupuri de oameni, detectăm rapid absurditatea. Nu, în cea mai mare parte a timpului, soarta celor ce locuiesc la graniță nu este așa de tragică. Ba dimpotrivă. Viața la frontieră nu este mai rea decât în altă parte, uneori e chiar mai bună. N-ar fi mai puțin exact să se spună: "Border is privilege". Dar aceste sloganuri nu ne duc prea

departe. Să încercăm mai curând să lămurim noțiunea de graniță.

Granițele nu reprezintă același lucru pentru toți. Lucrul nu-i așa de banal pe cât pare. Granițele matematicianului nu sunt cele ale geografului, politicianul le vede altfel decât expertul în probleme militare, patriotul, acordându-i aceeași valoare, nu trage aceleași foloase cu contrabandistul. Așa că definițiile se schimbă și ele prin forța lucrurilor. Când rămân generale, ele frizează comicul. După *Meyers Konversationslexikon* (Dicționarul enciclopedic Meyer), frontiera este "sfârșitul unui lucru, care încetează de acolo". Formula nu-i bună decât pentru un sketch de cabaret, căci sensul corect se răzvrătește, chiar dacă definiția nu este în fond așa de falsă. Nu putem reflecta asupra frontierelor decât plecând de la concret, de la funcția lor și de la experiența celui care se oprește în fața lor sau trece peste ele. Să facilităm problema. Să avantajăm experiența. Timp de vreo zece ani am trecut de două ori pe săptămână o graniță națională. Pasagerul din tren nu vede nici o barieră. De la fereastră e imposibil să ghicești pe unde trece granița. Desigur, polițiști și vameși în uniforme diferite arată cert că autoritatea juridică s-a schimbat, dar acești domni, în general foarte amabili, cu întrebările lor stereotipe, urecă în tren înainte de trecerea frontierei, însoțind discret călătorii, fără a se face remarcăți prin vreo acțiune exagerată. Timpuri fericite, în care vameșii apar ca niște vestigii ale unui trecut mai puțin îndurător, lăsând la vedere o rezervă

corespunzătoare.

Uneori îi vezi jucând cărți în compartimentul vecin. Cei singuri, după ce și-au făcut datoria, își trag caschetele pe ochi și dormitează. Descori nici nu-i vezi. E deci o tranziție imperceptibilă, de care nu-ți dai seama decât dacă ai ceva prin bagaje de care nu ești sigur că poate trece fără taxe.

Dimpotrivă, două vagoane mai încolo, schimbarea e vizibilă. La vagonul restaurant se simte imediat ce țară își impune obiceiurile alimentare. Nasul și gura nu pot fi corupte așa de ușor ca ochii. Și iată că sensibilitatea crește. Deodată ochii încep să vadă că peste graniță clopotnițele se ridică altfel deasupra satelor, configurația grădinilor e diferită și liniile viilor au un traseu specific. Nu mai ești în țara ta. Nu cumva dintr-o dată oamenii au gesturi diferite, nu cumva felul lor de a vorbi s-a schimbat?

Acolo unde sunt permeabile, granițele pot deveni o revelație.

Acolo unde mai sunt bariere, ele sunt obligatorii. Se întâmplă ca acești domni în uniforme verzi sau gri să creadă că vor găsi un călător acte inconvenabile. Pentru călător, vizat, frontiera se schimbă imediat în tortură. Uneori câte un funcționar al statului, peste măsură de conștiincios, răsfoiește pașaportul meu bănuitor. De câțiva timp, acești domni, pentru mai multă siguranță, introduc numărul de pașaport într-un emițător-receptor. Chiar dacă acest zel de înregistrare nu-mi place deloc, din câte știu, nu mi-a făcut rău niciodată. Dar când un vecin trezește suspiciune sau dă de bănuț politici de frontieră, asta-i o tărășenie curată. Granița își arată de îndată lanura ei dură și neplăcută. Rar, dar se întâmplă, câte un călător e postit să-și ia bagajele și să urmeze poliția.

Aproape totdeauna sunt oameni a căror fizic arată că vin din țări îndepărtate și ale căror mijloace de exprimare sunt limitate. Dar atâta vreme cât frontierele pot fi trecute, nu ne sperie.

Acolo unde granițele sunt închise, putem fi siguri că oamenii au idei false despre alții. E ușor să subestimezi și să disprețuiești ceea ce nu cunoști. Când lipsește experiența, se instalează prejudecățile. Când frontierele sunt etanșe, interdicția generează imagini ostile care mutilează dinainte oamenii care viețuiesc de cealaltă parte. De ce să ne urâm și să punem granițe între rase? se întreba Lamartine, poet romantic și politician conservator. "De frontieres au ciel voyons-nous quelques traces?" Nu, pe bolta cerească nu-i trasată nici o frontieră, dar oamenii par a nu vrea să circule pe cer.

Din întinericul timpurilor, umanitatea se străduiește să treacă granițe și să le treacă. Chiar și grupuri îndepărtate, fără importanță din punct de vedere politic, ca să nu spunem insignifiante, s-au certat mai des din cauza granițelor decât pentru alte lucruri. E-adevăr că granițele teritoriale excită mai puțin spiritele. Pentru romanișii din Graubünden, de exemplu, de pe Inn sau de pe Rin, conta mai puțin că un valet sau o servitoare erau originari din Tirol sau din Lombardia atâta timp cât își vedeau de treabă. Ceea ce provoca certuri în sânul comunității nu erau frontierele cu o altă limbă sau cu o altă nație, ci cele dintre vecini. În regulamentele sătești și în statutele judiciare totul e prevăzut până în exces pentru că principiul "Fiecăruia ce-i al său" să nu rămână doar un principiu, ci să devină realitate. Arhivele ne demonstrează cum s-au ruina reciproc familii întregi, din cauza hotarului un ogor, ca și când, pentru cele două părți, perfecțiunea fericirii terestre consta într-o palmă de pământ. Un conflict de hotar într-o comună și câtune putea provoca o dușmănie d

ani și ani. Chiar și oameni în general pașnici deveneau perfizi și sângeroși când nu cădeau la învoială în stabilirea unui hotar.

Și lectura legendelor ne vorbește de importanța granițelor. Adesea-i vorba de bărbați și de femei pe care lăcomia îi împinge să deplaseze hatul terenului spre vecin. După moarte, trebuie să revină la locul ticăloșiei și să bată fără răgaz spațiul între hotarul adevărat și cel fals. Deplasarea haturilor se numără printre „grobs delicts e fallaments” și e deci pasibilă de pedepse grele. E cunoscută legenda care povestește despre o ceartă de hotar între comunele Medels și Somvix. În ziua dezbaterii problemei, un țăran șiret din Medels și-a pus în pantofi pământ din grădina lui, apoi s-a ureat în Alp Lavaz, a intrat pe terenul comunei vecine și a jurat solemn că el calcă pe propriul său pământ. Hotarul a fost schimbat pe dată. După moarte, sperjurul bătea locul cu pricina în fiecare noapte. Rătăcea mugind ca un bou și tânguilele lui se auzeau departe în văi. Și azi se spune în sursilvană când cineva ridică vocea mai mult decât trebuie: „Nu răzni ca boul din Lavaz”. Nu numai în civilizațiile de tip rural

oamenii se bat până la moarte pentru a hotărî ceea ce le aparține. Culturile marginale oferă acum și alte prilejuri, mai tipice, de a reflecta asupra granițelor. Mai întâi, istoria emigrației probează din belșug că cine era muritor de foame la el acasă, își putea găsi fericirea la alți. Multora le-a fost greu, fără îndoială, să treacă

hotarele comunității lor. Dar uneori era singura cale de supraviețuire. Granițele sunt văzute cu alți ochi când, odată trecute, poți să sperii.

Peste hotar, barierele obiceiurilor tradiționale se atenuază și ele destul de repede. Uneori localnicilor nu le vine să-și creadă urechilor. Dar sufletul emigrantului nu suferă decât rareori din cauza acestei descătușări.

Și de viață diferit despre care povesteau cei care reveneau în sat începea să aștearnă îndoiala cu privire la multe obiceiuri rele, înainte de a le putea să dispară. Date fiind condițiile de viață modeste în țara de baștină, e de înțeles de ce pentru mulți viața peste hotare a prezentat o atracție irezistibilă. Sigur că fericirea nu le-a lat tuturor în întâlnire. Mulți au trecut granița și nu s-a mai auzit de ei. Cu și când ar fi căzut în leant. Dar contau norocoșii care reveneau uneori cu mult mai mulți bani decât și-ar fi putut visa în țară. Ei au facilitat trecerea frontierei pentru toți cei care nu se gândeau s-o încă prea curând.

Dar cei rămași au trăit din tranzitul este granițe într-o măsură mai mare decât o recunosc poezii pământului. Cercetările istorice abia încep să reconstituie complexa rețea de oportunități care se țesea între regiunile limitrofe. Chiar și în locuri de nebănuit existau multiple contacte economice și întrepătrunderi profitabile. S-a vorbit mult și cu ușurință despre izolații de existență izolate, dar s-au pierdut din vedere firele care legau partenerii mai apropiați sau mai îndepărtați. Recentele cercetări de istorie economică și socială au scos definitiv din uz ideile despre economia închisă anumitor comunități din regiunile izolate ale Alpilor.

Dacă avem în vedere „mărfurile intelectuale de import” puse în circulație în secolul de secole de călugări, preoți și pastori, artiști și medici, profesori și oameni politici, într-o comunitate restrânsă, cum e cea din Graubünden, putem evalua masa de mărfuri contrabandă pe care cei răspunzători le-au introdus la o populație pretins foarte autonomă. Aceasta ar fi o dovadă, la nevoie, că acolo unde

există lipsă și nevoie, chiar și frontierele cele mai impenetrabile pot fi străbătute. E fabulos să constați cu ce zel tinerii adepți ai Reformei și-au alimentat comunitățile cu scrieri religioase de proveniență variată, cu ce rapiditate și eficacitate le-au remodelat, scurtat și actualizat, pentru ca un mic grup de oameni vorbind o altă limbă să aibă acces la un alt mod, mai bun, de credință. Iar după Conciliul din Trent, îndată ce Biserica Catolică și-a revenit puțin din șoc, capucini s-au năpustit asupra țării, aducând ideile Contrareformei și adaptând în mare grabă, în limba locală, cărți de rugăciune și de pietate, cântece, manuale de religie și catechisme italiene, până și lucrări de controversă teologică. Toate acestea, pentru ca nici un suflet să nu cadă pentru mult timp în păcatul înnoitorilor! Zelul acestor campioni ai credinței nu cunoștea margini. Totul era subordonat aceluiași scop superior și n-avea nici o importanță proveniența sau gradul de autenticitate a mijloacelor puse în slujba acestui scop. Nu se poate nega eficacitatea acestei metode pentru a forța cadrul limitat al retragerii în sine și al ignoranței oamenilor și nici efectele

Desigur, după cum ne învață istoria civilizațiilor, și micile comunități au nevoie de granițe protectoare, pentru a nu fi înecate de entuziasmul pentru tot ce-i străin. Între pereții proprii, nu trebuie și nici nu se poate ține cont de toată vâltoarea care se produce în lumea largă. Nu se poate însă pretinde nici contrariul, ca cei din exterior să ardă de nerăbdare de a cunoaște orice fleac petrecut în interior. Oricât de însemnat ar fi schimbul de lucruri interesante și plăcute între pereții fiecărei comunități și ai fiecărei culturi există mărfuri bune de consumat pe loc, care, exportate, nu fac doi bani.

salutare ale unui suflu de aer mai universal, care pătrunde până în regiunile cele mai izolate. Chiar și filozofia luminilor care - datorită esenței sale - dispunea în Graubünden de misionari mai puțin zeloși, n-a putut fi ținută la distanță complet și, prin intermediul orașelor, și-a extins treptat influența asupra acestor regiuni.

Desigur, după cum ne învață istoria civilizațiilor, și micile comunități au nevoie de granițe protectoare, pentru a nu fi înecate de entuziasmul pentru tot ce-i străin. Între pereții proprii, nu trebuie și nici nu se poate ține cont de toată vâltoarea care se produce în lumea largă. Nu se poate însă pretinde nici contrariul, ca cei din exterior să ardă de nerăbdare de a cunoaște orice fleac petrecut în interior. Oricât de însemnat ar fi schimbul de lucruri interesante și plăcute între pereții fiecărei comunități și ai fiecărei culturi există mărfuri bune de consumat pe loc, care, exportate, nu fac doi bani. Nenumărate glume pe care le facem unii pe seama altora, multe griji pe care ni le provocăm reciproc sunt creații locale. Desori cei din afară nu pricep ironiile noastre și cu atât mai puțin grijiile noastre.

Comunitățile lingvistice dispun de un mijloc excelent pentru a se verifica de ce sunt în stare. E de-ajuns să traduci în altă limbă ceea ce îți se pare incomparabil la tine. Rezultatele sunt adesea dezamăgitoare. Nu pentru că traducătorii ar fi lipsiți de competență, eșecul ar fi și mai deplorabil în acest caz. Ceea ce în limba originară seduce și amuză pe cititor, pentru că-i ros de curiozitate să știe ce se întâmplă la el, poate displace și plictisii în traducere. Adesea micile comunități lingvistice își văd repede epuizat stocul de literatură traductibilă. O bună parte este limitată iremediabil la uzul intern. Asta nu înseamnă că n-are valoare, ei că nu merge în exterior. Merită să fie lăsată sub protecția limbii sale proprii pentru a fi apreciată măcar de cei pe care-i face fericiți sonoritatea incomparabilă a graiului lor.

Micile literaturi sunt deci îngrădite în dorința lor de a face schimburi culturale. Pe de

altă parte, asta ajută să realizezi că ghetoul n-are doar inconveniente. Ce-i place indigenului, nu trebuie și nu poate fi totdeauna etalat în toată lumea. Și-i bine să fie așa. Căci, adesea, produse artistice venite din colțuri îndepărtate au fost păgubite din dorința de a le face cu orice preț exportabile. Dar faptul că ambiția și realizarea nu au totdeauna aceeași limită nu-i doar un apanaj al culturilor marginale.

Cine e nevoit să se supună și să accepte granițe de tot felul, ca oamenii care trăiesc la marginea marilor culturi, intră în conflict cu ceea ce numim puțin „pompos” identitate. Dar după ce știm că ceea ce numim cu mândrie „bunul nostru” nu s-a constituit decât prin intermediul împrumuturilor și al furturilor îndrăznețe, pretinsa identitate se destramă în mod obligatoriu. Cum cuvântul nu poate descemna cu siguranță o unicătate inconfundabilă, se caută un termen care ar include și ar recunoaște cum trebuie toate aporturile străine care au contribuit la formarea stocului propriu. Ziceam mai demult că ar trebui să considerăm culturile marginale drept „culturi complementare”, pentru că interesul

fajă de formele de viață pe care ni le oferă este complementară bogăției cu care ne-au coplesit marile culturi de curte sau orășenești. Dar asta ne obligă să ne plasăm pe o poziție puțin prea „centralizată”: de ce complementar?

Azi mi se pare că ar trebui să vorbim mai curând de „culturi învecinate”, deoarece

contactul cu o cultură vecină, oricare ar fi ea, este, din punct de vedere tipologic, mult mai hotărâtor decât situația marginală în sine. Asta ne-ar îngădui să gândim frontierele în termeni de permeabilitate și să facem dreptate la tot felul de mesageri, trimiși, intermediari, contrabandiști și spioni. Înregistrăm tot ce se strânge peste graniță și nu trece niciodată barajul, ne mirăm de declarațiile ipocrite care se fac la vamă. Bertolt Brecht a făcut elogiul vameșului care, la frontieră, îi cere înțeleptului ce-și părăsește țara să-și prezinte „actele” de înțelepciune. O sarcină asemănătoare le revine azi traducătorilor, căci ei refuză intrarea mărfurilor nedecarate și semnatează cu cea mai mare precizie înșelătoria în privința calității. Dar, mai ales, din clipa când se va acorda traficului intelectual atenția meritată, vom vedea dispărând supărătoarea separare între centre și margini. La punctul de contact între limbi și forme de viață diferite, vocabularul nu este singurul care se tulbură. Începem să observăm acest amestec de realități cu atenția și curiozitatea care se impun.

Mai rămân multe de învățat cu privire la trecerea frontierelor. Contiguitățile nu se fac remarcate doar la marginile îndepărtate. Ele apar și mai pregnant în epicentrul imaginației și al creativității. Acolo unde poezia cunoaște cea mai mare densitate, ea încearcă să atingă granița de la care făgăduielile ei nu vor mai fi în van. Pentru Giuseppe Ungaretti „la terra promessa”, pământul făgăduinței e acolo unde bătrânul cercetător al vremurilor îndepărtate speră să intre într-o zi. Dar cum să se ajungă acolo? „Traesti dal crepuscolo/ Un'ala interminabile...”: poezia voia să tragă din crepuscul o aripă nesfârșită, cu pene ușoare, prin care umbra și lumina ar cădea pe nisipul deșertului și acest deșert ar reveni la viață pentru totdeauna. Doar imagini extreme de o atare radicalitate și frumusețe ne dau siguranța că nu vom eșua dincolo de frontierele cu care ne-am confruntat până aici.

Prezentare și traducere din limba germană de
Magdalena Popescu-Marin

ANTICIPÂND BICENTENARUL NAȘTERII LUI BALZAC

de ADRIAN FORTUNATA

* **A**propierea bicentenarului nașterii lui Balzac (20 mai) prilejuiește revistelor literare franceze (avem în vedere două dintre acestea: magazine littéraire și La Quinzaine littéraire - ambele pe luna februarie a.e.) ample reconsiderări și luări de atitudine privitoare la viața și opera părintelui realismului european, alături de Stendhal. Dintre numeroasele contribuții critice vom semnala îndeosebi pe acelea care propun o altfel de viziune biobibliografică menită a sesiza "son inoxidable jeunesse"... "un autre Balzac(...) le Balzac des écrivains d'aujourd'hui, à l'état naissant" (Pierre-Marc de Biassi).

Astfel, referindu-se la prezența personajelor unor scriitori în opera lui Balzac, într-o "entretien avec Pierre Michon", Marianne Alphant reține că toți scriitorii ce apar în La Comédie humaine sunt sortiți eșecului, după exemplul însuși al lui Balzac căruia îi plăcea să se zugrăvească sub masca tăgăduirii: "Singurul care sfârșește ca literator la superlativ este Louis Lambert" care "...sfârșește nebun". Intervievatul apreciază ca bizară această înclinație a lui Balzac de a se descrie pe el însuși fără încetare "sub masca denegației". Reținem și apocripa de Mallarmé pe motivul că "amândoi cunosc că literatura, oricare ar fi binele pe care-l spun, nu e altceva decât literatură", ori Balzac "nu gândește ca literatura e de ajuns".

* Dintre-o altă intervenție (a lui Alexandre Astruc), reținem ideea potrivit căreia Balzac n-ar fi un scriitor realist, ci unul metafizic: "Căutarea

absolutului - acesta ar putea fi subtitlul tuturor romanelor lui Balzac"... "ființă - adaugă autoul - lecția lui Balzac îmi pare a fi aceasta: ideea fixă care, ca un resort, însuflețește personajele sfârșește prin a se sparge cu o jucărie lovită, nelăsând loc decât lumii de dincolo"; pentru a concluziona: "Între Dante și Balzac, nu e decât prăpastia secolelor, divină sau umană, Comedia este aceeași."

* Într-o biografie a lui Balzac (de Pierre Sipriot) e subliniat caracterul vizionar - "în centrul existenței sale plasându-se visul unei contopiri îndrăgostite", iar dintr-o altă contribuție (Balzac ou la fureur d'écrire) am reținut aprecierea lui Victor Hugo din elogiul funebru, cu prilejul înălțării lui Pere Lachaise: "Les grands hommes font leur propre piédestal: L'avenir se charge de la statue". Despre Eva de Balzac reținem - dintr-o biografie ce i-a fost consacrată, pe baza corespondenței - că ar fi fost "o femeie genială, cultivată și complexă", care - în afară de primul soț și de Balzac - a atras atenția celor mai strălucite personalități ale epocii...

* Notabil ni se pare și eseul intitulat **Invenția realității** (de François Bon) care (pornind de la un citat din Ernst Curtius despre Balzac: "Oricare poezie ea și oricare operă de artă își are obârșia într-o rapidă - spontană - viziune a lucrurilor") ce explorează mecanismul dintre imagine și realitate, susținând că spiritul balzacian știe "a impune visul drept singura realitate autentică". Scenele balzacienne - completează un alt comentator - își extrag puterea din pasiunea acestuia

față de legile concretului... (Jaques Neefs), iar Lucettes Fines, referindu-se la stil afirmă că acesta e "un fel de a scrie" - de folosire a limbii în sensul cel mai larg, rivalizând cu al acelora de care diferă...

* Într-un alt material ce se referă la primele romane se sugerează descoperirea unui alt Balzac care face ca personajele să se ivească din străfundurile propriei conștiințe: "Balzac al pasiunilor interzise îl precede pe cel al lungilor descripții" - se afirmă. Fapt pentru care e necesar să-l urmărim în integralitatea scrierilor sale... Ființa, "înainte de Céline, Balzac a probat că se poate povesti despre lucruri plictisitoare fără a plictisi... că s-ar putea fabrica frumusețe cu ajutorul abjecției..."

* Și în cea de-a doua revistă: La Quinzaine littéraire se susține ideea că "nimic din ceea ce a atins acest artist nu trebuie să ne rămână străin"... Fapt pentru care se fac noi investigații în biografia doamnei Eva Hanska (soția lui Balzac), lansându-se întrebarea dacă aceasta l-a iubit cu adevărat pe Balzac sau s-a lăsat înțatată de a-l fi atras pe acela ce era apreciat drept geniul Europei, știut fiind că - după moartea scriitorului și-a aflat un amant cu șaisprezece ani mai tânăr, pe care - după un timp - l-a părăsit, înlocuindu-l cu pictorul Jean Gigoux care i-a rămas fidel până la moarte (1882) supraviețuindu-i (până în 1896): "Aceste legături, afirmă Roger Pierrot (autor al unei cărți despre Eva de Balzac) nu ne permit să afirmăm că ea ar fi uital legătura cu Balzac, ci doar că - înzestrată cu un temperament focos, aceasta a fost foarte bine pentru Balzac..."

* Aceste câteva luări de atitudine ale criticii actuale cu privire la opera lui Balzac demonstrează încă o dată (dacă mai era necesar!) că datorită criticii este aceea de a descoperi mereu o altfel de viziune, în încercarea niciodată atinsă de a se apropia cât mai mult de acel quid nesetit în care - de fapt - rezidă farmecul unei opere...

Scrisă cu 8 ani înainte de moarte, **Cunoașterea de sine**, de Nikolai Berdiaev, purtând subtitlul **Exercițiu de autobiografie filozofică**, constituie un spectaculos grad de maximum de personalizare a așa-numitei filozofii existențialiste, în cazul de față, autorul făcând parte din grupul religioșilor, alături de nume ca Martin Buber, Gabriel Marcel sau Karl Jaspers. Scriere de scrupuloasă maturitate, cartea de față își propune o dificilă sarcină: legitimarea și chiar "autenticarea" unei filozofii prin intermediul autobiograficului.

Dezamăgiți vor fi însă cei care se vor aștepta la un volum memorialistic. Evenimentul biografic merită obiectivarea în acest traseu nostalgic numai atunci când el trimite la un conținut spiritual, căpătând, prin relație cu realitatea amintită, valoare și exemplaritate. Pornind de la ideea echivalenței cu (sine) - univere, autobiograficului e punct de plecare pentru ceea ce este esențial în gândirea lui Berdiaev: spiritul și activitatea sa creatoare. Asistăm la reconstituirea unei gândiri, concomitent cu constituirea unui sine cât se poate de personal. Singura justificare a autobiograficului nu trebuie să fie decât în spirit. Selecția realității biografice aparține unei gândiri deja formate, pentru care efortul retrospectiv are ca esențial scop un portret al spiritului, o istorie a sa. Sustrăgându-se oricărui detaliu inutil, anecdoticului sau elementului privat, retrospectivă e în fond nemiloasă introspecție, modalitate de (re)cunoaștere a sînelui, de înțelegere a propriului destin de gânditor. Paradoxal, autobiograficului își transcende futulul caracter specular prin convertirea sa într-un obiect de studiu filozofic, cul ajungând printr-un dificil exercițiu al gândirii la statutul superior de persoană, transfigurându-se astfel într-o veritabilă figură a spiritului. Libertatea, Dumnezeu, Creația, Spiritul și Persoana sunt conceptele fundamentale ale filozofiei lui Berdiaev, în jurul cărora se construiește și Cunoașterea de sine.

"La baza filozofiei mele am pus libertatea, nu existența", afirmă autorul instituind o paradoxală stare de fapt. Pe linia filozofiei mistice germane din secolele XVI-XVII, pentru Berdiaev libertatea pură ar coincide cu întinerul primar, fiind preexistentă atât existenței, cât și a lui Dumnezeu, conștinând astfel ambele principii, binele și răul. La temelie lumii se află această libertate cu dublă orientare, din ea se naște Dumnezeu, care, tot din libertatea Nimicului inițial, va crea lumea. În filozofia lui

MISIUNEA DIVINĂ

de ALEX ȘTEFAN

Berdiaev, înțelegerea libertății ca temelie al lumii, cât și al omului are dublă funcționalitate, explicând existența răului, caz în care teodiceea este posibilă, și definind totodată libertatea omului, în primul rând, în raport cu Dumnezeu, și, în secundar, cu lumea.

Ceea ce ține însă de esența filozofiei lui Berdiaev este perceperea acută a rîului ce domnește apocaliptic peste această lume, gândirea și existența conturându-se ca luptă continuă cu această realitate. Lumea obișnuită, cotidianul ordinar și obiectivarea în social a individului sunt subscrise unei negativități funciare, frizând demonicul. Culpabilitatea ontologică a lumii e fondată pe permanenta ei criză în constituirea sensului și a spiritului, de unde și prematura, dar radicală dorință de ruptură de mediul inconjurător a sinelui și persoanei. Înstrăinarea, solitudinea, angosa devin momente esențiale ale traseului biografic, aproape cu ton prescriptiv, în necesitatea distanțării și diferențierii de existența comună. Denunțarea falsului lumii trimite însă la antinomia immanent-transcendent, permanenta respingere a lumii nefiind inteligibilă decât prin corelarea ei, transcendentul, spre care omul tinde și în raport cu care își definește acțiunile. Falsul, neadevărul, lipsa autenticului acestei lumi trimis pătimaș la alternativă: lumea spiritului, atingându-se și perfecțiunea în Împărăția lui Dumnezeu.

Respingând orice formă de autoritate ce ar putea sufoca spiritul, Berdiaev vede un Dumnezeu concludând cu omul în crearea și atingerea Împărăției Sale. Eforturile aparțin, așadar, ambelor părți. Dumnezeu își face simțită prezența în lume prin harul cu care-l inspiră salvator și eliberator pe om. Fără har, omul nu are putere, iar existența lui e sortită eșecului. Devenind valoare religioasă conlucrarea semnalcăză ceva fundamental: includerea în om a principiului divin, a "chipului lui Dumnezeu" și a harului Său creator.

Tema creației revine obsesiv pe tot parcursul cărții de față. Actul creator și creația constituie scopul oricărei vieți, misiunea divină cu care omul a fost înzestrat. Autobiograficului se eliberează de memorialistic, convertindu-se în spirit și creație. Pentru Berdiaev, mântuirea poate fi

obținută nu numai prin purificare și asceză, dar și prin exercițiu spiritual. Creația capătă în concepția sa deplină autonomie și, chiar dacă se bucură harul divin, are capacitate de a crea ceva nou chiar și pentru Dumnezeu, omul continuându-i astfel făptuirea. Cel mai important însă nu este produsul finit, ci **actul** în sine.

În opoziție cu individul și cu eul primar, captiv în finitudinea degradantă a lumii obișnuite, persoana este calitativ superioară, reprezentând rezultanta unui continuu și foarte dificil exercițiu spiritual, căpătând indirect statut de categorie filozofică. Personalizarea existenței și a culii genic este susținută de o activitate febrilă de respingere a oricărei încercări de socializării a individului. Fui biografic se retrage aproape cu violență din comunitate, pentru îndeplinirea unei vocații: convertirea într-un cu profund spiritual, identificarea totală cu un subiect gânditor. Libertatea supremă e cea a spiritului și activității sale creatoare. "Dragostea mea pentru filozofie a înlăturat în mine orice altceva", declara patetic Berdiaev. Spiritul se află într-o continuă stare conflictuală cu trupul-suflet, de care trebuie să se elibereze, pe care poate și trebuie să-l transească prin exercițiu filozofic.

Filozof existențialist, al spiritului și al libertății, Berdiaev își propune într-un exercițiu de maximă moralitate poate cel mai ingrat subiect de meditație: propria persoană și propria existență. Constituirea sinelui are loc concomitent cu constituirea filozofiei, traseul inconfortabilei gândiri căpătând caracteristici de veritabilă narațiune existențială. Spovedania unei existențe oferă imaginea plină de vitalitate a unei mistice filozofii, spiritul se află veșnic în conflict cu sine însuși, contradicția devenind pasională asceză într-o reperarea sensului. Impulsiv, dar total în opțiune biografic se dăruiește pătimaș vocației filozofice. Luptând cu prizonieratul îngropării în finitudinea lumii, Berdiaev își alege dificila libertate a "angoasă după transcendent", devenind însă captiv unui pasă de trecere, care treaptă însă, în eterna sa înstrăinare, fundamentează *sensul* atât de mult căutat.

ESEUL DIAFAN

de VIRGIL LEFTER

După aproape 14 ani de la apariția ultimului său roman - *A Maggot* (1985), Ioanna trecută (1998), prestigioasa editură londoneză Jonathan Cape a publicat un amplu volum semnat de John Fowles - *Wormholes* (titlul nu înseamnă nici pe departe „Carii”, cum s-ar putea crede, ci, potrivit autorului, desemnează „o ipotetică interconexiune între zone de spațiu-timp ce se află considerabil separate unele de altele”! - prozatorul are uneori obsesia titlurilor extravagante) - o binevenită culegere de „eseuri și scrieri ocazionale”. Textele cuprinse în volum reprezintă, într-un fel, o premieră. Ele au apărut în trecut, dar în tiraje mici sau în publicații efemere, și astăzi se prezintă având farmecul și interesul unor creații inedite. Cei care speră să descopere în eseurile lui John Fowles clarificări sau „chei” referitoare la arta scrisului său, la metaroman sau finaluri duble etc. vor fi, fără îndoială, dezamăgiți. Generos și răbdător cu numeroșii universitari ce-i trec

gul pentru a se edifica asupra operei sale, marele scriitor englez este foarte reticent, dacă nu confundat chiar într-o totală tăcere, atunci când este vorba despre „tehnica scrisului său”. De altfel, în 1992, la Seminarul de la Cambridge, a declarat limpede, el care a experimentat mereu și a înnoit arta romanului, că forma creației sale este un reflex al conținutului. Simplu dar în același timp adânc grăitor. Ceea ce reușește însă John Fowles să realizeze este o confesiune, un text diafan, de o seducătoare transparență și sinceritate, ce dezvăluie în toate nuanțele sale umane, existențiale și artistice o ființă de excepție. John Fowles are vocația confesiunii. Sfios din fire, afirmă cu serie și pentru a spune în text ceea ce altfel nu ar îndrăzni să mărturisească. El se simte liber, în largul său, în pagina scrisă unde revivie momente ale actului creator, jurnale de creație, propensiuni erotice,

vingeri politice și estetice, modele literare, pasiuni naturiste și, de ce nu, concepții spirituale. John Fowles afirmă, fără reticențe, că este un om de stânga - nu însă un marxist - că este eminentamente ateu și admiră femeia, luptând alături de cei ce împărtășesc idealurile feministe pentru emanciparea fiicelor Evei. Autorul evocă clipe ce au avut un impact profund asupra actului artistic. Nu uită călătoriile sale ce au constituit, în nu puține rânduri, impulsuri benefice pentru scrisul său. Sunt fascinante paginile dedicate genezei romanului *Magicianul*, amintirile din tinerețe și contactul cu universul Greciei a cărei „lumină unică”, mirifică, i se pare a fi modelat spiritul elen în esența sa.

Jurnalul de creație cuprinde și pagini dintr-un „jurnal intim” ce va vedea cândva lumina tiparului și care, din puținele fragmente inserate în textul de azi, anunță o lectură nu numai fundamentală pentru o mai adâncă înțelegere a unei mari personalități a literaturii contemporane, ci și captivantă din punct de vedere artistic. În noianul de probleme pe care eseurile sale le abordează, în irizațiile sale de italianu multicolor și delicat, cu limpezimi educatoare, referirile la modelele literare, la cei maeștri ce i-au influențat într-un fel sau altul personalitatea revin iar și iar cu relevanță obstinată. Lui Jane Austen, Thomas Hardy și D.H. Lawrence - genii tutelare - li se acordă locul ce li se cuvine, opera și personalitatea ecăruia în parte fiind abordate cu finețea și rafinamentul celui ce are rarul privilegiu de a

aborda opera de artă cu intuiția și știința creatorului original. Revelatoare apoi pentru crezul artistic al lui John Fowles sunt paginile dedicate Mariei de France și lui John Aubrey. Pasionat bibliofil, care nu vede în carte însă un simplu obiect de lux, ci un document din trecut

ce poate avea pentru prezent fascinația ineditului, el analizează povestirile Mariei de France, relevând arta unor pagini pentru care economia mijloacelor de creație este o marcă definitorie. John Aubrey, pe de altă parte, memorialistul renumit (Viețile pe scurt sunt și astăzi o lectură fundamentală pentru cunoașterea secolului al XVII-lea, englez) deși arheolog și amator de antichități (fire afină astfel cu John Fowles, el însuși un împătimit colecționar) este evocat într-un splendid eseu care revivie, ca într-un minuseul roman, nu numai omul dar și artistul ce scrie o proza lapidară de o rară frumusețe, comparabilă, poate, deși având notele sale specifice, doar cu proza solemn-barocă a lui Sir Thomas Browne. Temele ce revin în eseurile lui John Fowles sunt „primesa îndepărtată” - idealul feminin veșnic dorit și niciodată atins - și „domeniul pierdut” (*Cărarea pierdută*) ce ne trimite cu gândul la romanul *Le Grand Meaulnes* de Alain-Fournier, roman și personalitate cărora le dedică un captivant eseu. El ne evocă aici nostalgia după universul pierdut al copilăriei, aspirația după o vârstă de aur de-a pururi intangibilă și, de ce nu, o lume de o evanescentă poezie pe care autorul englez o iubește și se străduiește s-o cuprindă în propriile sale creații. Erudite, vădind o mare pasiune pentru creșeri și legende, unele eseurile ale lui John Fowles sunt, nu mai puțin, analize ale unor mari momente ale literaturii universale. În amplul studiu-eseu - *Insule* - găsim notații despre Homer și Shakespeare (în special despre *Furtuna*) care dovedesc nu numai „știința romancierului” în regizarea

spectacolului de idei dar și originalitatea, adâncimea și rigoarea demersului critic. „Opera mea este o insulă”, mărturisește autorul. Formând o lume aparte cu care John Fowles se află într-o intimă și „amoroasă” legătură este natura. În originala carte *Copacul*, John Fowles mărturisea că „relația sa cu natura” este esențială pentru înțelegerea operei sale. Este într-un tot adevărat. John Fowles se declară ateu. El iubește însă natura - copacii, florile, păsările, vietățile și ființa naturii, în genere, cu servozarea și pictatea unui spirit religios. „Vâlceaua”, spațiul protector, ades evocat, este pentru el un loc sacru. Are o concepție aparte despre natură pe care dorește a o aborda nu dintr-un unghi științist, în spiritul clasificărilor lui Linnaeus, ci apropiindu-se de ea ca de o ființă aparte, vie, ce se cuvine a fi venerată pentru ea însăși. Natura este, în spiritul secolului al XVIII-lea pe care-l evocă reverențios, izvor de simțiri delicate, ea are o viață proprie, tainică și misterioasă, pe care se cuvine s-o lăsam netulburată de instinctele noastre cinegetice sau de elanurile noastre științiste. În splendidul eseu *The Blinded Eye* („Ochiul care nu vede”), cu un motto din rusticul poet John Clare, John Fowles își destăinuie crezul despre raporturile dintre natură și artă, afirmând că florile, iarba și copacii, păsările și toate celelalte viețuți ale firii trebuie abordate cu acea generoasă simțire cu care John Keats, marele poet romantic, și-a scris versurile. Volumul de esuri al lui John Fowles, această diafană confesiune, din care, în filigran, se țese un mirabil portret uman și artistic, vine a completa o operă deja magistral constituită. Și totuși John Fowles nu și-a spus ultimul cuvânt. Dascăl ratat, poet ce și-a abandonat curând lira sau filozof profund al unui singur opuscul (*The Aristos - a self portrait of ideas*), el a fost și va rămâne un mare romancier. Dintr-un recent interviu, inclus în volum, aflăm că lucrează totuși la un nou roman. Este o abordare a lumii balcanice dintr-un unghi miit și, judecând după paginile dedicate lumii grecești, este de așteptat că această carte, de se va întrupa până la urmă, va fi o revelație.

John Fowles ne mai rezervă surprize. Jurnalul său intim va vedea și el, de bunăseamă, într-o bună zi, lumina tiparului. După drama fizică și existențială prin care a trecut la începutul anilor '90, când și-a pierdut soția și sănătatea i-a fost serios subrezită, marele romancier părea copleșit de loviturile sorții. Rănile nu s-au vindecat, melancolia mai subsistă încă în fibra fină și delicată a ființei, dar artistul este mai puternic. În frumosul eseu *Natura Naturii* - cel mai amplu text original ieșit de sub condeiul creatorului în ultimul timp (1995) - un adevărat portret al artistului la senectute, John Fowles se înfățișează în grădina casei sale „cu sufletul pătruns de dragoste și cufundat în tăcere”. Iubire și taină - nu sunt oare acestea definitorii pentru acest om - în fond „o ființă religioasă fără religie”?

15101174

O ISTORIE ILUSTRATĂ A LITERATURII ROMÂNE VĂZUTĂ DE ION CUCU

1). „Țara fetelor“ (1937) a aruncat-o, brusc, pe Maria Banuș în lirica marcantă.

2). La Roșiorii de Vede, poetul Anghel Gâdea scrutază orizonturile albastre ale gloriei.

3). Ana Blandiana în dublă ipostază - sau chipul unei mari personalități.

4). Autorul „Mitologiei române“, Romulus Vulcănescu, oferă autografe în drum spre Academie.

5). La Neptun, unde ne vom întâlni din nou în curând, Nina Cassian strânge în jurul său mulți bărbați. Printre aceștia îi descoperim pe Ilie Constantin, Mircea Horia Simionescu, Costache Olăreanu, Cornel Regman.

